

Mit liv som hjemløs

- fire unge hjemløses livshistorier

Aalborg Universitet - Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde – Speciale - Sommer 2013

**Henriette Brøgger Bukhave
&
Marie Strøe Lind**

Vejleder: Marianne Skytte

Anslag inkl. mellemrum: 236.024

Abstract

In the recent years, we have experienced an increase of young homeless people in Denmark and Scandinavia, which has led to an increased focus on that particular topic. Politically, a number of social political initiatives have been tried, including the initiative financed by the rate adjustment pool, *The homeless-strategy*.

The homeless-strategy contains four major aims, which all together states that no citizens are necessitated to live on the street, and that stays at care homes and shelters should not exceed three to four months for those citizens that are ready to be installed in their housing. A solution of the citizen's housing situation should be arranged prior to release from prisons or discharge from hospitals et cetera.

The homeless-strategy has, regarding the young population, the aim that no young people should stay at care homes, but be offered alternative solutions.

The aim of this Master thesis project, is to get an insight into the young homeless people's own perspectives, including their own opinions and experiences, in regards to their current life situation as homeless. We have decided to base our thesis on the young persons' own perspective in order to gain insight to the overall issue of homelessness, based on their stories. Regarding that, it has to be mentioned that this particular master thesis is not about the definition of being homeless, but about the young homeless people's own life-stories.

The young people's life-stories presented in this master thesis have helped us understanding what choices and reasons lay behind their homeless positions. Additionally, we learn about how the young people manage their lives and every day, which also gives us insight into their dreams and future perspectives.

The empiric foundation of this master thesis is based on four life-stories, which are all made from a phenomenological point of view to ensure the young people's subjective perspectives and opinions about their situations and their life-story. A hermeneutic method is used in the analysis of the four life stories, including Antonovsky's theories about coping and theory regarding life stories.

The analysis has led to a more theoretic interpretation of the life stories and through this, we are able to point at childhood-situations and family-patterns as two major causes for their homeless life. Additionally, facing the social offices and suffering from various mental disorders and

disturbances also play an important role on their situation as homeless.

The young homeless people have utilized various mastering strategies. The strategies were partly collective, partly individual, and they all contributed in one way or another to the pattern, with which the young homeless handle their homeless situation.

At the end of the analytical part of the master thesis, we get insight into the young people's dreams and hopes for the future, which in all cases are directed towards getting a "normal" life with a job, house and family. Their future perspectives are, however, highly affected by their current situation and the past that they are now a part of. They are telling their life-stories from their current positions leading to a highly hypothetical view of their futures, as well as of their pasts.

The investigation presented in this master thesis illustrates four life stories of four young homeless people. Even though the stories reveal several common features, differences and varieties are also shown. These life-stories are parts of the general youth-situation in Denmark, which is highly affected by social political changes and the increased unemployment rate among young people.

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1 - UNDERSØGELSENS PROBLEMFELT	5
INDLEDNING	5
UNDERSØGELSENS BAGGRUND.....	6
<i>Begrebet hjemløshed.....</i>	<i>6</i>
<i>Udviklingen på hjemløseområdet.....</i>	<i>9</i>
<i>Videnstendenser på hjemløseområdet.....</i>	<i>11</i>
PROBLEMSTILLING	13
PROBLEMFORMULERING	18
KAPITEL 2 - UNDERSØGELSENS TEORETISKE GRUNDLAG.....	19
LIVSHISTORIER	19
<i>Livsfokuserende og historiefokuserende tilgange</i>	<i>20</i>
LIVSHISTORIE OG IDENTITETSTEORI - MARIANNE HORSDAL	23
<i>Analyse af livshistorier</i>	<i>24</i>
MESTRINGSTEORI - AARON ANTONOVSKY	25
KAPITEL 3 - UNDERSØGELSENS METATEORETISKE OPTIK.....	27
FÆNOMENOLOGI.....	27
HERMENEUTIK.....	28
KAPITEL 4 - UNDERSØGELSENS DESIGN OG METODE	30
LIVSHISTORIE SOM INTERVIEWMETODE	30
FORSKERROLLE VERSUS SOCIALARBEJDERROLLE.....	33
UDVÆLGELSE AF INFORMANTER	33
TRANSSKRIBERING	34
<i>Systematisering af empirien</i>	<i>34</i>
KAPITEL 5 - METODEKRITISKE OVERVEJELSER	36
KONSEKVENSER FOR VALG AF TEORI.....	36
AT INTERVIEWE UNGE	36
ETISKE OVERVEJELSER	37
KVALITETSVURDERING.....	37
<i>Reliabilitet.....</i>	<i>37</i>
<i>Validitet.....</i>	<i>38</i>
<i>Generaliserbarhed.....</i>	<i>39</i>
KAPITEL 6 - PRÆSENTATION AF INFORMANTER.....	41
AMANDA.....	41
PETER	41

CILLE	42
KENNETH.....	43
KAPITEL 7 - ANALYSE.....	44
ANALYSESTRATEGI.....	44
<i>Fortolkningsniveau 1 - Selvføståelse.....</i>	<i>44</i>
<i>Fortolkningsniveau 2 - Kritisk commonsense-føståelse.....</i>	<i>44</i>
<i>Fortolkningsniveau 3 - Den teoretiske føståelse.....</i>	<i>45</i>
ANALYSENS STRUKTUR.....	45
ANALYSE - DEL 1	46
HVILKE FAKTORER HAR, IFØLGE DE UNGE, INDFLYDELSE PÅ, AT DE BEFINDER SIG I EN HJEMLØSEPOSITION?	46
<i>Opvækst og familiemønstre.....</i>	<i>46</i>
<i>Psykiske lidelser.....</i>	<i>61</i>
<i>De sociale myndigheder.....</i>	<i>65</i>
DELKONKLUSION.....	74
ANALYSE - DEL 2	76
HVILKE STRATEGIER MULIGGØR, UD FRA DE UNGE HJEMLØSES FORTÆLLINGER, AT DE MESTRER DERES HJEMLØSEPOSITION?	76
<i>Religion.....</i>	<i>76</i>
<i>Ansvarsplacering.....</i>	<i>80</i>
<i>Uddannelse og fritid.....</i>	<i>83</i>
<i>"Jeg er ikke hjemløs"-identifikation som mestringsstrategi.....</i>	<i>86</i>
DELKONKLUSION.....	89
ANALYSE - DEL 3.....	90
HVILKET FREMTIDSPERSPEKTIV HAR DE UNGE HJEMLØSE?	90
<i>Uddannelse og arbejde.....</i>	<i>90</i>
<i>Villa, Vovse og Volvo.....</i>	<i>94</i>
DELKONKLUSION.....	100
KAPITEL 8: KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING	101
KONKLUSION.....	102
PERSPEKTIVERING	106
KAPITEL 9 - LITTERATURLISTE.....	109
BILAG.....	113

Kapitel 1 - Undersøgelsens problemfelt

Dette speciale har til hensigt at belyse fire unge hjemløses livshistorier.

Indledningsvis vil kapitel 1 belyse baggrunden for nærværende speciales problemstilling, efterfulgt af specialets problemformulering.

Indledning

Spørgsmålet om, hvorledes man forebygger samt nedbringer hjemløshed, er tilbagevendende temaer i de socialpolitiske og socialfaglige diskussioner. Derimod drejer debatten sig sjældent om de hjemløses eget perspektiv, herunder hvordan de forholder sig til denne diskussion.

Vi vil derfor tage udgangspunkt i de hjemløses perspektiv, hvorfor vi vil benytte os af fortolkninger og analyser af narrative, biografiske interview til besvarelse af undersøgelsens problemstilling.

Formålet med nærværende speciale er ikke at undersøge fænomenet hjemløshed, men derimod at tage udgangspunkt i de hjemløses egne livshistorier, således at det er deres fortællinger, som specialet tager afsæt i.

Gennem vores research på området har vi erfaret, at én af de mest fremtrædende grupper af hjemløse udgøres af unge¹. Da denne gruppe, til trods for flere tiltag på området, stadig er voksende, har vi i nærværende speciale valgt at have fokus på denne gruppe af hjemløse. Baggrunden for, at vi har valgt at tage udgangspunkt i de unge hjemløse er en interesse i, at disse unge befinder sig i overgangen mellem ungdom og voksenliv, og denne overgang er med til at skabe de unges identitet og sociale og samfundsmæssige tilhørsforhold.

Vi vil med udgangspunkt i fire unge hjemløses livshistorier forsøge at opnå en dybere forståelse for de baggrunde og bevæggrunde, der ligger til grund for de unges hjemløseposition, herunder en forståelse af de individuelle livsbaner, som har medført, at disse unge mennesker er endt som hjemløse.

Vi ønsker ligeledes at få indsigt i, hvilke strategier de unge, ud fra deres fortællinger, benytter til at mestre deres tilværelse som hjemløse.

¹ Når vi i undersøgelsen anvender begrebet *unge*, henvises der til aldersgruppen 18-24 år. Dette har vi valgt ud fra aldersinddelingen, foretaget af SFI (SFI, 2011)

Afslutningsvis vil vi forsøge at få indsigt i de unges fremtidsperspektiv, herunder hvilke drømme, de unge har for deres egen fremtid.

Undersøgelsens baggrund

Undersøgelsen omhandler, som beskrevet, fire unge hjemløses livshistorier, som giver os muligheden for at få indblik i de unges syn på egen fortid, nutid og fremtid, hvorfor specialet tager udgangspunkt i de unges eget perspektiv. Dette medvirker til, at vi gennem de unges egen fortælling kan få indsigt i deres eget perspektiv på deres position som hjemløse. Samfundsproblematikken er, som nævnt, et område, som ofte er blevet debatteret fagligt samt på politisk plan, hvor årsagsforklaringer og løsningsforslag har spændt bredt.

Nedenstående afsnit vil danne ramme om undersøgelsens baggrund, og til dette vil vi uddybe en række forhold, herunder foretage en belysning af nogle udvalgte definitioner af begrebet hjemløshed, for herudfra at anskueliggøre undersøgelsens valgte definition af begrebet hjemløshed. Derefter redegøres der for udviklingen inden for hjemløseområdet samt foreliggende viden inden for samme.

Begrebet hjemløshed

For at give læseren en mulighed for at kunne forholde sig til nærværende undersøgelses problemstilling, vil vi i nedenstående afsnit redegøre for begrebet hjemløshed.

Det har ikke været muligt at finde frem til en generelt accepteret definition af hjemløshed, hvorfor vi vil belyse definitioner, udarbejdet af henholdsvis Det Nationale Forskningscenter for Velfærd², Socialstyrelsen samt stifter af Projekt Udenfor Preben Brandt, for herudfra at belyse, hvilken konkret definition, specialet vil tage sit afsæt i.

Det kan være vanskeligt at definere begrebet hjemløshed præcist, da hjemløshed er et flertydigt begreb. Opfattelser af, hvornår man er hjemløs, er mangetydige. Nogen vil mene, at man bør være boligløs for at kunne kategoriseres som hjemløs, hvorimod andre mener, at man kan være i besiddelse af en bolig, men stadig opholde sig på gaden og alligevel kategoriseres som hjemløs. I Danmark findes der som sagt ikke nogen officiel definition på hjemløshed, men flere forskellige organisationer, fagpersoner samt instanser har udarbejdet forskellige definitioner herpå. Herunder kan blandt andet nævnes SFI og Socialstyrelsen.

SFI og Socialstyrelsen deler samme grundlæggende definition på en person som værende hjemløs, hvis denne person befinder sig i en eller flere af nedenstående situationer:

² Fremover anvendes betegnelsen SFI.

- Overnatter på gaden, i en trappeopgang, i et skur eller lignende.
- Overnatter på natvarmestue/værested med nødovernatning.
- Overnatter på et akut/midlertidigt botilbud, som herberger og forsorgshjem.
- Opholder sig på hotel, vandrehjem eller lignende pga. hjemløshed.
- Bor midlertidigt og uden kontakt hos familie eller venner/bekendte.
- Bor i midlertidig udslusningsbolig eller lignende uden permanent kontrakt.
- Afsoner under Kriminalforsorgen, skal løslades inden for 1 måned og mangler en boligløsning.
- Opholder sig på hospital/behandlingstilbud, skal udskrives inden for 1 måned og mangler boligløsning.

Derudover findes kategorierne 'andet' og 'uoplyst', hvor førstnævnte dækker over fx ophold i kolonihavehuse og campingvogne.

SFI, 2011

SFI samt Socialstyrelsen benytter, foruden deres definition som beskrevet ovenfor, også begrebet *funktionelt hjemløse*, som defineres således:

Man taler også om "funktionelt hjemløse", som også regnes for hjemløse. Det er personer, som sover på gaden eller benytter herberger, forsorgshjem, natvarmestuer o.l., men som har egen bolig, som de ikke kan benytte på grund af sociale eller psykiske problemer.

Stiggaard, 2011: 23

SFI og Socialstyrelsen tager derfor indirekte forbehold for, at hjemløshed er et mangetydigt begreb, hvor det ikke blot er de boligløse, som kan kategoriseres som hjemløse. Til trods for dette indirekte forbehold, er denne gruppe ikke nævnt i SFI's eller Socialstyrelsens definition på begrebet hjemløshed.

Preben Brandt har ligeledes udarbejdet en definition på begrebet hjemløshed. Ifølge ham burde begrebet hjemløs erstattes med begrebet udstødt. Begrebet hjemløs er, ifølge Brandt, generelt for snævert, da hjemløshed ofte gøres synonymt med det at være boligløs, hvilket, jævnfør Brandt, ikke altid gør sig gældende (Järvinen, 2004: 210).

Birte Bech-Jørgensen deler Brandts holdning om, at det at være hjemløs kan sidestilles med at være udstødt. Bech-Jørgensen beskriver hjemløshedsbegrebet ”som en metafor for at mangle færdigheder i at håndtere visse grundlæggende selvfølgheder.” (Järvinen, 2004: 210-211).

Det at være hjemløs er derfor, ifølge Brandt og Bech-Jørgensen, omfattet af flere individuelle faktorer end blot det at være boligløs.

Preben Brandt definerer det at være hjemløs således:

En person er hjemløs, når vedkommende ikke har en bolig, der kan opfattes som stabil, blivende og opfylde vedkommendes krav til en rimelig boligstandard. Samtidig med, at vedkommende ikke magter, at benytte sig af samfundets relationer og institutioner i allerbredeste forstand – således familiært netværk samt private og offentlige institutioner af enhver slags, idet årsagen til dette kan være åbenlyse eller mere skjulte forhold hos den enkelte eller i den måde, samfundet indretter sig på.

Brandt, 1992: 158

Til trods for, at det er svært at finde en generelt accepteret definition på hjemløshed, er det i nærværende speciale om hjemløshed vigtigt at afgrænse og præcisere, hvilken definition af begrebet, vi vil tage afsæt i, så specialets målgruppe fremstår klart.

Vi vil benytte en bred definition af begrebet hjemløshed for derved at kunne omfatte alle de aspekter, som findes inden for hjemløshed.

Vi mener ikke, at den operationelle definition, som SFI og Socialstyrelsen benytter, er fyldestgørende i forhold til at fastslå begrebet hjemløshed for denne undersøgelse, da den ikke indebærer hjemløse med bolig, men kun tager forbehold for det, via begrebet funktionelt hjemløse. Da vi mener, at denne målgruppe også bør indgå i definitionen, vælger vi at tage udgangspunkt i Preben Brandts definition, da denne definition tager højde for, at en person godt kan være hjemløs, til trods for, at han/hun har en bolig. Definitionen favner bredt og tager højde for kompleksiteten i hjemløshed.

Da vi i undersøgelsen tager udgangspunkt i unge hjemløse, og at de, som tidligere omtalt, befinder sig i overgangen mellem ungdom og voksenlivet, vil vi anvende Preben Brandts definition, da denne tager højde for andre sociale problematikker, som kan have afgørende indvirkning på successen af denne overgang.

I forlængelse heraf, og i forlængelse af begrebet hjemløshed, er det relevant for nærværende speciale at nævne begrebet *socialt udsat*, da dette begreb er tæt knyttet til det at være hjemløs, og begrebet dækker over nogle af de problematikker, som de unge hjemløse i denne undersø-

gelse har. Begrebet socialt udsat er ligeledes svært at definere. At være socialt udsat knytter sig ikke til en bestemt livsfase, men derimod til forskellige årsager i den enkeltes livsforløb, der medfører socialt udsathed. Begrebet socialt udsathed er tæt beslægtet med eller dækker over fænomenerne, social sårbarhed, social udstødelse og social eksklusion. Socialt udsathed kan siges at dække over en samlet betegnelse for alvorlige sociale problemer. Når begrebet anvendes i for eksempel politik, omtales det ofte som en angivelse af hvilken målgruppe, begrebet dækker over, hertil kan blandt andet nævnes hjemløse, sindslidende, prostituerede og stofmisbrugere. Begrebet anvendes i dette tilfælde ikke som en egentlig definition, men nærmere som en angivelse af målgruppen. Problematikken i at definere socialt udsathed ved hjælp af risikogrupper eller risikofaktorer, såsom arbejdsløshed og de tidligere nævnte grupper, er blandt andet, at der ikke nødvendigvis er tale om faktiske socialt udsatte, men derimod de risici, der er forbundet med dette. Begrebet social udsathed bør derfor anskues ud fra en mening, der angiver, at social udsathed er en ufrivillig ikke-deltagelse, hvor den enkelte ikke har mulighed for at have kontrol over udelukkelsesprocesserne (Larsen, 2009: 19-20). Hjemløshed er derfor ikke ensbetydende med social udsathed, til trods for, at de hjemløse har en større risiko for socialt udsathed end andre. Men i forhold til den definition, vi har valgt at benytte, vil det oftest have en sammenhæng, idet begrebet hjemløs har ændret sig til ikke blot at være et spørgsmål om at have tag over hovedet, men det at være hjemløs i egen tilværelse (Lund, 2000: 40).

Da de unge hjemløse står i overgangen til at blive voksne, selvstændige og selvforsørgende mennesker, finder vi det vigtigt at undersøge, hvilke faktorer der har haft indflydelse på deres position som hjemløse. Socialt udsathed dækker, som beskrevet, over de mange andre problematikker, som kan have indflydelse på denne overgang, og dermed, hvordan unge klarer sig socialt, uddannelsesmæssigt samt på arbejdsmarkedet.

Udviklingen på hjemløseområdet

For at synliggøre nærværende speciales valgte definition af begrebet hjemløshed, finder vi det vigtigt at se på den udvikling, fænomenet hjemløshed har gennemgået, da dette er med til at klargøre, hvorfor undersøgelsen ikke blot ser på mangel af bolig som værende afgørende for, at en person kan klassificeres som værende hjemløs.

Der er sket en markant ændring på hjemløseområdet i Danmark. I 1980'erne blev hjemløsebegrebet udvidet til også at omfatte de mange grupper, som grundet den store arbejdsløshed, ændrede familiestrukturer, nedlæggelse af psykiatriske hjemmepladser og af-institutionaliseringen, blev udstødt. Begrebet hjemløshed ændrede sig til, at man var hjemløs i sin egen tilværelse, frem for blot at være boligløs (Lund, 2000: 40).

Ændringen af begrebet hjemløshed, sammenholdt med et større politisk fokus på at synliggøre problematikkerne hos de hjemløse, medvirkede til, at der skete en mærkbar indsats på området, idet hjemløseområdet igennem tiden er blevet tilført øgede midler gennem statslige puljer. I forlængelse af den nye sociallovgivning³ i 1998, kom der en markant indsats på området, hvilket afspejles i den stigende tilførsel af statslige midler. Sociallovgivningen satte borgeren i fokus, man begyndte at tænke differentieret, og i stedet for, at de hjemløse skulle bo på midlertidige institutioner, taltes der nu om boformer og individuelle botilbud. Udviklingen inden for hjemløseområdet skete særligt på området inden for de private og kirkelige sociale organisationer, hvor de hjemløse blev mødt med hjælp til de basale behov, set ud fra borgerens konkrete situation. Erkendelsen af, at de private og kirkelige sociale organisationer formåede at nå de mest hjælpetrængende borgere, som de kunne tilbyde en omsorg, som det offentlige ikke kunne matche, medførte, at mange af puljemidlerne blev omsat til fokus på den frivillige sociale indsats med nye tanker og tilbud (Lund, 2000: 40-41).

I 2007 kom der øget fokus på hjemløseområdet, og på baggrund heraf foretog SFI den første nationale kortlægning af hjemløshed.

SFI har udarbejdet tre rapporter, fra henholdsvis 2007, 2009 og 2011, indeholdende national kortlægning af hjemløshed i Danmark. Denne kortlægning har været med til at afdække omfanget af hjemløshed i Danmark. Den samme metode er benyttet til de tre kortlægninger, som alle blev foretaget i uge 6 det pågældende år, for derved at sikre sammenlignelighed. Der er dog, efter kortlægningen i 2007, sket en smule forbedringer og justeringer, hvorfor de tre rapporter ikke er helt sammenlignelige (Lauritzen et al. 2011: 9). Sammenlignelige rapporter er også udarbejdet i andre skandinaviske lande, herunder blandt andet i Sverige (Stockholms Stadsmission, 2011).

Antallet af hjemløse har ikke ændret sig nævneværdigt fra 2007 til 2011, men der er fra 2009 til 2011 sket en mindre stigning i antallet af hjemløse. Stigningen af de hjemløse finder hovedsageligt sted i de store byer, for eksempel Århus og København. Cirka hver anden hjemløs opholder sig i og omkring København. I en svensk kortlægning fra 2011 ses der også en stigning i hjemløsetallet (Svärd, 2011: 9).

Videnskabelig assistent ved SFI Heidi Hesselberg Lauritzen udtaler følgende:

³ "Serviceloven indgik sammen med Aktivloven og Retssikkerhedsloven i "Den lille Socialreform", der i 1998 afløste Bistandsloven. Loven omfatter tilbud, som giver mulighed for fleksibel og individuel støtte, hvor intensiteten i indsatsen er forskellig, alt efter målgruppe. Ydelserne har tre niveauer. Det første og andet niveau udgør et sammenhængende ydelsessystem af forebyggende karakter" (Gyldendal, 2013).

Problemet for fx København og Århus er blandt andet, at der simpelthen ikke er det rette boligudbud; kommunerne kan ikke tilbyde de hjemløse en bolig. Og det låser nogle af tiltagene over for de hjemløse, for fx er egen bolig eller et botilbud forudsætningen for en individuelt tilrettelagt social støtte som bostøtte.

Wulf, 2011

Stigningen i storbyerne viser tillige, at gruppen af hjemløse, som sover hos venner og familie, er blevet større (Wulf, 2011).

Kortlægningen viser ligeledes en stigning i unge hjemløse, fra 633 unge hjemløse i 2009 til 1002 i 2011. Kortlægningen nævner psykisk sygdom og tidligt misbrug af stoffer som nogle af de væsentligste årsager til de unges hjemløshed (SFI, 2011).

Kortlægninger i Sverige viser tillige en stigning blandt unge hjemløse. Specielt i de større byer ses denne stigning blandt de unge (Stockholms Stadsmission, 2011, 27).

I 2011 var der 5186 hjemløse i Danmark, hvoraf 19 procent var unge i alderen 18-24 år. Det er derfor interessant og nærliggende at se nærmere på de unges situation, ikke mindst fordi de unge i denne alder er i færd med at frigøre sig fra deres forældre, komme i gang med en uddannelse, og finde deres plads på arbejdsmarkedet.

Videnstendenser på hjemløseområdet

I forlængelse af ovenstående præcisering af målgruppe og den skrøbelige position, de unge befinder sig i, i forhold til overgangen til voksenlivet, samt definitionen af begrebet hjemløshed og betydningen af de eventuelt andre problematikker, de unge kan stå overfor, udover at være boligløse, vil vi se nærmere på, hvad tidligere undersøgelser har afdækket af, hvad disse andre problematikker kan bestå i. Vi finder det i forlængelse heraf relevant at se på, hvilke løsningsforsøg disse undersøgelsers resultater har været med til at igangsætte. Vi vælger at anvende betegnelsen løsningsforsøg, da det er vores opfattelse, at der fortsat foreligger en hjemløseproblematik, hvorfor de anvendte løsninger ikke har haft fuld succes.

Begrebet hjemløs spænder, som tidligere beskrevet, bredt. Det at være hjemløs skyldes ikke blot individuelle årsager, men også individer med forskellige behov og problematikker. Der er tale om personer, som kommer fra forskellige miljøer. Der kan ikke defineres et specifikt signalment på en hjemløs, da det drejer sig om mænd og kvinder, unge og gamle, misbrugende,

psykisk syge og raske, mindre intelligente og velbegavede personer. Gruppen er derfor stor, og baggrunden for den enkelte hjemløses situation er ligeledes individuel (Brandt, 1992: 9).

Der er gennem årene udarbejdet en del forskning og undersøgelser inden for området hjemløshed og socialt udsatte.

Brandt giver i sin afhandling *Yngre hjemløse i København - Belyst ved en undersøgelse af de socialpsykiatriske forhold hos de 18-35 årige brugere af institutionerne for hjemløse i København* et billede af den historiske udvikling inden for hjemløshed. Brandt præsenterer herigen- nem, hvad han klassificerer som værende "...den mest omfattende og mest dybdegående un- dersøgelse af klientellet på de danske arbejdsanstalter..." (Brandt, 1992: 32). Undersøgelsen dækker over både mænd og kvinder, hvor man bevidst har udvalgt de unge. I undersøgelsen indgik 538 personer, hvoraf 454 var mænd og 84 kvinder. Herefter gives en afdækning af, hvor stor en del af undersøgelsespersonerne, der har en psykiatrisk diagnose (Brandt, 1992: 32). Brandt præsenterer efterfølgende tre yderligere undersøgelser, som dækker over det mandlige klientel på københavnske herberger i 1979, samt to undersøgelser fra institutionen Sundholm fra henholdsvis 1961 og 1986. Alle undersøgelserne afdækker på forskellig vis en psykiatrisk vurdering. Som supplement hertil præsenterer Brandt Amdtsrådsforeningens undersøgelse af antallet af personer på botilbud i alderen fra 18 til 35 år, som fra 1976 til 1989 blev fordoblet. Af disse havde 22% en psykisk sygdom, opgjort efter personens egen eller institutionens opfat- telse. Ses disse ovenstående undersøgelser i relation til undersøgelser fra andre områder uden- for København, konkluderer Brandt, at psykisk syge, som opholder sig på institutioner, for- trinsvis er et problem for storbyerne (Brandt, 1992: 32-36). Ovenstående viser et billede af, at man tidligt har haft fokus på, hvilke årsagsforklaringer der lå til grund for, at personer opholdt sig på institutioner, herberger og så videre.

Forskere i Region Hovedstaden har i et forskningsprojekt fulgt 32.000 hjemløse og deres vej gennem systemet. Resultaterne af undersøgelsen viser en udbredt højere dødelighed blandt de hjemløse end for personer med fast bopæl. Herudover viser rapporten, at 60 procent af de fulgte personer havde en psykiatrisk diagnose eller et misbrug (Nielsen et al., 2011).

I bogen *Skjulte livsverdener - En etnografisk undersøgelse af forholdene for mennesker med hjemløshed, misbrug og sindslidende*, trækkes en parallel mellem det at være hjemløs og det at have et misbrug eller en sindslidelse. Et misbrug kan være medvirkende faktor til, at en person bliver hjemløs, da misbruget er forbundet med store udgifter, og det at opretholde et hjem ikke vægtes højere end misbrugsbehovet. Eller en sindslidende, som grundet sin lidelse ikke kan opholde sig i boligen grundet blandt andet angst. Undersøgelsen er med til at afdække de ud-

fordringer og mangler, de forskellige institutioner har med at tackle de problematikker, forskellige personer kommer med (Høgsbro et al., 2003).

Én af de nyeste undersøgelser inden for området er, som tidligere beskrevet, udarbejdet af SFI. Undersøgelserne udgør en tælling af antallet af hjemløse i Danmark, deriblandt en inddeling i de grupper, disse hjemløse tilhører, herunder for eksempel køn, misbrug eller alder.

Denne hjemløsetælling har været medvirkende til, at tidligere Indenrigs- og Socialminister Karen Ellemann i oktober 2009 iværksatte Hjemløsestrategien. Til dette projekt er der afsat 500 millioner kr., og projektet strækker sig over en periode på tre et halvt år (Indenrigs- og Socialministeriet 2009: 4).

SFI's nationale kortlægninger har medvirket til, at man har mulighed for at følge udviklingen inden for hjemløshed, og hermed følge, om hjemløsestrategien har haft en målbar virkning. Kortlægningerne udspecificerer dog ikke, om det er de samme hjemløse, som medregnes år for år, eller om der er tale om nye hjemløse. Dog viser tallene, som tidligere beskrevet, at antallet af unge hjemløse har været stigende gennem de tre kortlægninger.

Problemstilling

Det er opsigtsvækkende, at der i Danmark forsat lever borgere på gaden, og mindst lige så opsigtsvækkende er det, at den gruppe af disse hjemløse, som udgøres af unge, er stigende, specielt set i forhold til den store udvikling, dansk socialpolitik har gennemgået, hvor udsatte borgere har været i fokus i mange år.

Set ud fra et velfærdsperspektiv kunne situationen i Danmark dog have været langt værre.

Der findes flere forskellige variationer af velfærdsmodeller. Jørgen Goul Andersen (2001: 182) benytter begreberne *den universelle*, *den korporative* og *den residuale* model som belysning af tre forskellige velfærdsmodeller.

Den korporative models grundprincipper bygger på præstation. De sociale rettigheder tilknyttes individets arbejdsmarkedsstatus, hvorfor sikringen mod sociale risici afspejles af de enkelte befolkningsgruppers levestandarder (Andersen, 2001: 184-185).

Den residuale model er medborgerskabsbaseret, hvor ydelser tildeles uafhængigt af den enkeltes præstation. Modellen er individorienteret, ydelserne målrettes til de svage borgere i samfundet og finansieres gennem skat (Andersen, 2001: 185-186).

Den universelle model er ligeledes medborgerskabsbaseret og skattefinansieret. Forskellen på denne og den residuale model er, at i den universelle model er ydelserne retsbestemte, hvorfor ydelserne gives til alle uden udmåling efter behov. De sociale rettigheder udmåles derfor ikke

efter individets eget bidrag og skattebetaling. Et andet af den universelle models grundprincipper er, at ydelserne er på et relativt højt niveau, således at individet ved hjælp af disse ydelser har tilstrækkelige midler til at indgå som medborger i samfundet (Andersen, 2001: 185).

Den danske velfærdsstat er hovedsageligt baseret på den universelle model. Skandinavien ses som værende én af de mest rendyrkede versioner af en universel velfærdsmodel. I Danmark benytter man dog præstationsprincipper og behovsprincipper, hvilket i praksis gør Danmark til en blanding af velfærdsmodellerne (Andersen, 2001: 185-186).

Den danske universelle velfærdsstat afspejles i den førte socialpolitik inden for indsatsen over for hjemløse samt socialt udsatte borgere. Indsatsen over for hjemløse findes primært i Lov om social service samt i Lov om almene boliger. Ifølge dansk lovgivning har borgere, som befinder sig i en hjemløsesituation, ikke krav på bolig, men kan hjælpes i henhold til Lov om social service samt Lov om almene boliger. Lov om social service henvender sig blandt andre til borgere, som er kendetegnet ved at have komplekse livssituationer, herunder blandt andet mennesker med misbrugsproblematikker og/eller sindslidelser.

Havde den danske velfærdsstat været baseret på de to førstnævnte modeller, den korporative og den residuale, ville de hjemløse formodentlig ikke have haft de samme muligheder, som de har efter den nuværende socialpolitik. Dette skyldes, at de hjemløses livssituation ofte stiller dem i sådanne situationer, at de ikke har mulighed for at bidrage til samfundet og dermed indgå på lige fod med de arbejdsdygtige borgere.

Det er bemærkelsesværdigt, at hjemløshed, til trods for, at vi i Danmark har et velfærdssystem, som igennem universelle og relativt høje ydelser skal sikre, at borgerne i Danmark lever under acceptable vilkår, fortsat er et socialt problem. De velfærdsstatslige indsatser, som findes for de udsatte borgere og herunder de unge hjemløse, formår ikke at afhjælpe problematikken.

Som tidligere nævnt er hjemløshed langt mere dybdegående end blot det at være uden bolig.

At være hjemløs kan indebære mange faktorer, som medvirker til, at en hjemløs er udsat i forhold til at kunne bevare en bolig eller kunne klare sig i en bolig. Ifølge Brandt (1999: 43) har den enkeltes vilje stor betydning for, om vedkommende kan fastholde sin bolig.

Hjemløse har ofte svært ved at efterleve samfundets normer på en rationel måde, hvilket kan skyldes forskellige forhold i den hjemløses liv. Hjemløshed er ofte synonymt med at være udstødt af samfundet inden for offentlige systemer, arbejdsmarkedet og familiære relationer. Ifølge Brandt (1999: 47) bærer hjemløse på følgerne af fattigdom, da hjemløshed altid har været udtryk for den yderste del af fattigdommen. Fattigdom forbindes med social ydmygelse, øget risiko for sygdom, social isolation, afmagt og tidlig død.

Kombinationen af dårlige livspositioner bevirker ofte, at den hjemløse positioneres i en række onde cirkler. Konsekvenserne for de hjemløses dårlige livspositioner kan på det samfundsmæssige plan øge risikoen for, at de hjemløse mister deres værdimæssige og sociale tilhørsforhold til samfundet, og derved risikerer de at svække sammenhængskraften i samfundet og blive marginaliseret. Jørgen Elm Larsen og Niels Mortensen beskriver marginalisering således:

Marginalisering betegner en social tilstand, hvor den marginaliserede befinder sig i yderkanten af det, der er normalt eller gængs i et givent samfund. Denne marginale tilstand kan være frivillig eller påtvungen, men det kan ofte være svært at skelne entydigt mellem det frivillige og det påtvungne.

Larsen & Mortensen, 2009: 7

Borgere, som befinder sig i en hjemløshedssposition, er ifølge SFI's undersøgelse mere disponible over for at være afskåret fra arbejdsmarkedet. SFI's tal viser, at 4 procent af de hjemløse har en tilknytning til arbejdsmarkedet, 66 procent modtager kontanthjælp, og 19 procent modtager førtidspension (Laurizen et al., 2011: 42-43). For de unge, som netop er ved at finde deres plads i livet, herunder uddannelse og arbejde, kan det at være afskåret fra arbejdsmarkedet allerede fra start, have en indvirkning på deres identitetsdannelse og medføre, at de får svært ved at komme, eller slet ikke kommer, i gang med uddannelse eller kommer ud på arbejdsmarkedet. At befinde sig i en arbejdsløshedssposition, sidestillet med en hjemløseposition, medvirker til en større risiko for, at borgeren oplever marginalisering. Årsagen er, at deres positioner afviger fra blandt andet arbejdergruppen. Herudover koster det at være arbejdsløs, ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, dyrt for Danmark, hvilket er noget, som har indvirkning på den resterende del af befolkningen (Bjørsted, 2009).

På det personlige plan kan hjemløshedsspositionen have indvirkning på både det fysiske og det psykiske plan for den enkelte.

SFI har i deres kortlægning over hjemløse i Danmark fra 2011 undersøgt, hvor mange hjemløse, der lider af en fysisk eller psykisk sygdom (Laurizen et al., 2011: 73-77).

Ifølge SFI's undersøgelse lider 25 procent af de hjemløse af en fysisk sygdom, og heraf er 13 procent unge hjemløse i alderen 18 til 24 år. Andelen af de hjemløse med en psykisk sygdom udgør 44 procent, og heraf udgøres 43 procent af unge i alderen 18 til 24 år.

SFI har i deres undersøgelse ligeledes angivet, hvor mange hjemløse, der har et misbrug. Det drejer sig om forskellige rusmidler såsom alkohol, hash/khat, narkotika eller medicin. Andelen

af hjemløse, som har et misbrug inden for mindst én af de fire nævnte stoffer, er 67 procent. Undersøgelsen viste, at mænd oftere havde et misbrug end kvinder. Ses der på aldersfordelingen inden for de fire kategorier, er størstedelen af de alkoholmisbrugende over 30 år, mens andelen med misbrug inden for hash/khat og narkotika er størst for gruppen under 30 år (Lauritzen et al., 2011: 74-81).

Sammenlignes ovenstående tal med SFI's kortlægning fra 2007, fremgår det, at der har været en stigning blandt de unge mellem 18 og 24 år inden for henholdsvis fysisk og psykisk sygdom samt misbrug. For de unge kan dette have en betydning for den identitetsdannelse, de er i færd med at udvikle. Som beskrevet, udgør de unge en gruppe, som er færd med at finde sig selv og sin plads i livet, både i form af uddannelse og arbejdsmarked, men også socialt. De unge opbygger relationer i forbindelse med de interaktioner, de har med andre. Befinder de unge sig i en hjemløseposition, hvor de ofte interagerer med andre udsatte borgere, risikerer de, at deres identitetsdannelse påvirkes gennem disse andre. De hjemløse løber en stor risiko for at blive marginaliseret, hvilket kan betyde, at de mister tilhørsforholdet til de sociale grupper, de ellers kunne have tilhørt. For de unge hjemløse kan en marginalisering i så ung en alder ligeledes have konsekvenser som manglende uddannelse og, senere, manglende arbejdsmarkedstilknnytning. Frederiksberg Kommune har, i forbindelse med den tidligere nævnte hjemløsestrategi, i 2012 udarbejdet en undersøgelse, som omhandler unge hjemløse. Rapporten af Sabaj-Kjær (2012: 18) viser, at en stor del af de unge hjemløse enten ikke er kommet i gang med eller er droppet ud af en uddannelse, hvorfor deres forsørgelsesgrundlag for de fleste består af kontanthjælp. Rapporten giver ligeledes et billede af, hvilke konsekvenser hjemløsheden kan have haft for de unges sociale og familiære positionering. Her ses en tendens blandt størstedelen af de unge hjemløse til, at de har et relativt lille venskabsnetværk eller er totalt isolerede. De små venskabsnetværk består, ifølge undersøgelsen, af andre individer, som befinder sig i samme situation som dem selv, og det har ikke en gavnlig indvirkning på de unge. Denne tendens til, at de unge færdes i et miljø med andre udsatte unge, er med til at fastholde dem i deres udsatte position (Sabaj-Kjær, 2012: 21-22).

Ovenstående giver et billede af, at en marginalisering i så ung en alder kan blive svær for den unge at bryde ud af. Dette præsenterer endnu en problemstilling, hvor de unge hjemløse er i risiko for at blive stigmatiseret og derved risikerer at få sværere ved at komme ud af deres hjemløshedssituation. Det kan resultere i, at de unge hjemløse afskærer sig fra det "normale". Her ved risikerer de, at "... afskærer sig fra den gavnlige stimulans, som dagligt socialt samkvem med andre kan give, og han kan blive mistænksom, deprimeret, fjendtlig, ængstelig og forvirret." (Goffman, 2010: 54).

Denne problemstilling har været medvirkende inspiration i skærpelsen af undersøgelsens problemfelt, idet vi fandt denne problematik interessant i forhold til feltet hjemløshed, hvilket har medvirket til, at undersøgelsen omhandler unge hjemløse.

SFT's kortlægninger fra 2007 og 2011 viser, at der ikke har været nogen nævneværdig ændring i antallet af hjemløse. Derimod viser kortlægningerne, at de unge hjemløse i alderen 18 til 24 år har udgjort en stigende andel af de hjemløse (Laurizen et al., 2011: 10). Da det generelle antal hjemløse fremstår uændret, mens antallet af unge hjemløse er steget, og denne gruppe, som nævnt, er specielt udsat, da de unge hjemløse befinder sig i en livsfase, hvor de er i færd med at løsrive sig fra deres forældre eller andre omsorgspersoner, danne deres egen identitet og blive selvstændige selvforsørgende personer, er det denne målgruppe, som nærværende speciale vil have fokus på.

Gennem de unge hjemløses livshistorier vil vi opnå en forståelse for, hvilke faktorer, der, ifølge de unge selv, kan være medvirkende til, at de unge ender i en hjemløshedssituation.

Med vished om ovenstående risikofaktorer er det, som beskrevet, bemærkelsesværdigt, at man i et land som Danmark har et stigende antal unge hjemløse. Dette har givet os interessen for at se nærmere på de unge hjemløses historier, da vi er af den overbevisning, at vi via livshistorier kan bringe inspiration til feltet, ved at de unge har mulighed for at blive hørt og fortælle deres historie ud fra deres eget perspektiv.

Problemformulering

Ovenstående giver et indblik i de hjemløseproblematikker, som, til trods for at Danmark klassificeres som en universel velfærdstat, stadig findes i samfundet.

Uagtet samfundets kendskab til og de mange tiltag inden for området hjemløshed, fremstår der stadig grupper, som lever i en hjemløseposition. Undersøgelser og rapporter fra henholdsvis SFI og Socialstyrelsen med flere viser et klart billede af disse forskellige grupper. Disse undersøgelser er alle baseret på faktuel viden, spørgeskema-undersøgelser og observationer, hvori de hjemløses eget perspektiv og deres situation ikke fremstilles.

Vi ønsker derfor at få indsigt i de unges eget perspektiv og herigennem opnå en dybere forståelse af de baggrunde og bevæggrunde, som, ifølge de unge, ligger til grund for deres hjemløseposition.

Vi ønsker ligeledes at afdække, hvordan de unge mestrer deres liv som hjemløse, og herudover ønsker vi at få indsigt i de hjemløses fremtidsperspektiv og de drømme, de unge har for deres egen fremtid.

Med udgangspunkt i fire unge hjemløses livshistorier, søges der indsigt i følgende:

- 1. Hvilke faktorer har, ifølge de unge, indflydelse på, at de befinder sig i en hjemløseposition?**
- 2. Hvilke strategier muliggør, ud fra de unge hjemløses fortællinger, at de mestrer deres hjemløseposition?**
- 3. Hvilket fremtidsperspektiv har de unge hjemløse?**

Kapitel 2 - Undersøgelsens teoretiske grundlag

Nedenstående kapitel har til hensigt at belyse undersøgelsens teoretiske grundlag. Til besvarelse af undersøgelsens problemformulering har vi valgt livshistorier som både metode og tolkningsramme, hvorfor forskellige tilgange til livshistorier vil blive belyst i nedenstående, med henblik på at præcisere vores forståelse af livshistorier.

Som tolkningsramme har vi ligeledes valgt at benytte Aaron Antonovskys teori om salutogenese, som der ligeledes vil blive redegjort for i det følgende.

Vi har valgt at anvende teori om livshistorier og Antonovskys teori om salutogenese, idet de begge kan benyttes som analyseramme for specialets tre undersøgelsesspørgsmål samt som diskussionspartnere i forhold til de fund, vi har gjort.

Teorierne udgør tillige en central del af vores forforståelse, som derfor har haft indflydelse på undersøgelsens problemformulering.

Livshistorier

Nærværende speciale tager udgangspunkt i fire livshistorieinterview med unge hjemløse, hvorfor specialets teoretiske grundlag er livshistorier, lige såvel som livshistorier anvendes som specialets metode.

Livshistorier, også kaldet biografiske interview, hører under genren narrative interview. Centralt for narrative interview er, at de fokuserer på interviewpersonens egne fortællinger og opbygningen af fortællingerne (Kvale & Brinkmann, 2009: 173, 176).

Anvendelsen af biografisk materiale blev anerkendt inden for socialvidenskaben ud fra en erkendelse af, at individet reagerer individuelt på sociale begivenheder. Metoden er inspireret af grounded theory (Antoft & Thomsen, 2002: 157-158).

Vi har valgt at tage udgangspunkt i teori om livshistorier for derved at kunne anskueliggøre de fire unge hjemløses fortællinger samt at anvende teorien til at analysere de unges fortællinger, set ud fra den kontekst, de er i.

I analysen af de fire livshistorier vil vi blandt andre anvende Marianne Horsdals (2007) teori om livshistorier og identitet. En nærmere beskrivelse heraf fremgår senere i dette kapitel.

Ifølge Marianne Skytte (2008: 246) er ét af potentialerne ved livshistorieperspektivet, at man sætter individet i centrum, og der lægges vægt på den enkeltes begrundelse af egne handlinger

og opfattelse af fortid, nutid og fremtid. Udsatte borgere risikerer ofte, i den offentlige debat, at blive kategoriseret i en sådan grad, at det fjerner fokus fra det enkelte individ.

I det sociale arbejde, hvor man arbejder med *hele mennesker*, er det vigtigt, at man har viden om individets egne fortællinger for derved at undgå risikoen for kategorisering af de udsatte borgere, gennem for eksempel etnisk baggrund, køn eller bureaukratiske sammenhænge. For at opfylde borgerens ret til medbestemmelse, inddragelse samt anerkendelse, er det vigtigt, at man i det sociale arbejde inddrager borgerens livshistorier (Skytte, 2008: 245-246).

Da denne undersøgelse netop omhandler udsatte borgere, nærmere bestemt unge hjemløse, har vi valgt at benytte livshistorier, idet det giver os mulighed for at anskue problemstillingen om de unge hjemløse ud fra de unges eget perspektiv. Dette giver os tillige mulighed for at frembringe et nuanceret perspektiv på de unge hjemløses liv, da dette på empirisk niveau tilvejebringer deres egne subjektive fortællinger og forståelser, sammenholdt med vores fortolkning heraf på analytisk niveau.

Livsfokuserende og historiefokuserende tilgange

I nedenstående afsnit vil vi, ved hjælp af forskellige teoretiske tilgange, redegøre for den livshistorieoptik, dette speciale bygger på.

Livshistoriernes forhold til virkeligheden kan opdeles i to overordnede kategorier: *Den livsfokuserende* og *den historiefokuserende* tilgang.

Centralt for den *livsfokuserende* tilgang er, at man opfatter livshistorierne som gengivelser af virkeligheden. Denne tradition fokuserer derfor nærmere på den eksterne realitet frem for selve livshistorien. Tilgangen tilstræber, at fortælleren er meget objektiv og nøjagtig samt gengiver meget præcise beskrivelser. For at opnå dette, bør livshistorien registreres og optages så upartisk som muligt.

Denne tilgang søger at få indsigt i historiske, etnografiske og psykologiske hændelser og aspekter. Livshistorierne bruges som redskab til at generere viden om den eksterne virkelighed. Indenfor denne tilgang benyttes andre kilder til at validere fortællingerne, hvorfor spørgsmålet om, hvorvidt informanten taler sandt eller er vildledende, er centralt (Skytte, 2008: 247-249).

Vi har fravalgt at tage udgangspunkt i denne tilgang, da vi ikke betragter denne tilgang som relevant til besvarelsen af undersøgelsens problemformulering, idet vi anser de unge hjemløses egen

meningsdannelse som værende målet frem for den eksterne realitet. Vi har derfor valgt at tage udgangspunkt i den *historiefokuserende* tilgang, som vil blive præsenteret nedenfor.

Den *historiefokuserende* tilgang anser, i modsætning til den livsfokuserende tilgang, at det er livshistorien, der konstruerer og definerer livet og selvet frem for, at livet og selvet er kilden til fortællingen, som det er tilfældet i den livsfokuserende tilgang.

Inden for denne tilgang anses livshistorierne for at være en rekonstruktion af livet ud fra en bestemt definition. Man fokuserer på, hvordan individet skaber sin identitet gennem sin fortælling.

Der er stor forskel på, hvorledes forskere, indenfor den livshistoriefokuserende tradition, anskuer og forstår livshistorier. Skytte (2008: 252) belyser det således:

Fænomenologien opfatter livshistorier som biografiske rekonstruktioner, hermeneutikere opfatter dem som et resultat af en vekselvirkning mellem fortæller og fortolker, mens konstruktivisme opfatter livshistorier som resultat af bestemte sproglige og kulturelle strukturer, der former fortællingen.

Skytte, 2008: 252

Til trods for de forskellige måder at anskue livshistorier på, har den historiefokuserende tilgang skelnen mellem fire tolkningsniveauer tilfælles:

1. *Det levende liv* – det liv, der har fundet sted.
 2. *Det oplevede liv* – tanker, ønsker, følelser mv. i forhold til det levede liv.
 3. *Det fortalte* – livet som fremstilet i livshistorien.
 4. *Det tolkede liv* – det af forskeren eller socialarbejderen analyserede og genfortalte liv.
- (Öberg, 1997:89) Skytte, 2008: 252

Nærværende undersøgelse vil dog kun benytte de 2 sidstnævnte tolkningsniveauer i denne undersøgelse, idet denne undersøgelses livshistorier med de fire unge hjemløse tager udgangspunkt i det fortalte og tolkede liv.

Den historiefokuserende tilgang lægger vægt på, at livshistorier er fortællinger, som siger noget om fortællerens sociale og kulturelle situation. Fortælleren indtager en position, som er me-

ningsgivende for ham eller hende, og fortæller sin livshistorie ud fra den position, vedkommende befinder sig i på det givne tidspunkt (Møller & Skytte, 2004).

Denne tilgang stemmer overens med vores opfattelse af livshistorier, idet vi søger at opnå viden om de unge hjemløse via deres eget perspektiv. Når de unges livshistorier anskues ud fra et historiefokuserende perspektiv, siger livshistorierne noget om netop den position, de unge er i. De unge fortæller retrospektivt ud fra deres nuværende situation, samt ud fra, hvorledes de ønsker at fremstå aktuelt.

Da formålet med nærværende undersøgelse er at opnå indsigt i de unges egne opfattelser af deres liv som hjemløse, har vi valgt at antage dette perspektiv som udgangspunkt for specialets livshistorier. Denne tilgang kan bidrage til, at vi, i analysen af de fire livshistorier, kan opnå en indsigt i de unges egen forståelse af deres situation som hjemløse, samt afdække, hvorledes de unge italesætter sig selv. Dette giver os mulighed for at opnå indsigt i, hvorledes de unge ønsker at blive opfattet.

Vi har valgt at benytte denne tilgang, da den giver de unge hjemløse mulighed for at fortælle deres historier og derved bidrage til, at problematikkerne omkring unge hjemløse belyses ud fra deres eget perspektiv og forståelse af, hvorfor de er hjemløse, samt hvordan det er at leve et liv som ung hjemløs.

Kulturelle fortællinger - Selvet, identiteter og roller

Når man arbejder med livshistorier, er det væsentligt, at forskeren tænker over forholdet mellem informantens selv, identitet og roller. I analysen af livshistorierne er det derfor relevant at skelne mellem informantens følelse af kontinuerligt og grundlæggende, oplevende selv samt de forskellige identiteter, individet ønsker bekræftelse af, samt de roller, informanten indgår i. Ifølge Skytte (2008: 254) er en rolle "... det sæt af forventninger og normer, som foreskriver en bestemt adfærd i bestemte situationer for en person, der indtager en bestemt position. ". Der er altså forskel på begreberne rolle og identitet, idet nogle identiteter er knyttet til bestemte roller, mens andre ikke er knyttet til en given rolle. Hvis individet distancerer sig fra at befinde sig i en rolle, og i stedet forsøger at tilegne sig en rolle, frem for at få tildelt en rolle af andre, vil individets mulighed for bevidsthed om selvet fremmes, således at individets individuelle selvbillede og alsidige identiteter udvikles. Individet kan have forskellige identiteter i forskellige situationer (Skytte, 2008: 254). Selvet kan defineres "... som en vedvarende proces for at bringe individets mange erfaringer og oplevelser sammen." ((Gullestad, 1996) Skytte, 2008: 255). Selvet og identitet skabes socialt, blandt andet gennem bekræftelse fra andre, selvet er derfor ikke tidløst og kontekstafhængigt, hvilket betyder, at livshistorier ikke blot fortæller om individets selv, men

tillige indeholder en fortælling om det givne samfund (Skytte, 2008: 254). Livshistorierne kan derfor tillige fortælle noget om den kulturelle og sociale virkelighed, som vi lever i (Møller & Skytte, 2004: 25).

Fortællerens position - Tid og sandhed

Fortællerens positionering er, ifølge Møller og Skytte (2004: 26), central i analyser af livshistorier, idet fortælleren positionerer sig i forhold til sit kendskab til den sociokulturelle struktur. I analysen af de fire livshistorier er de unges positioneringer af sig selv væsentlige, for til trods for, at de alle er udvalgt på baggrund af deres hjemløsesituation, er de unges individuelle positionering som hjemløse interessant.

En livshistorie fortælles altid ud fra fortællerens egen opfattelse og oplevelse af begivenhederne. Idet livshistorien fortælles ud fra den position, fortælleren befinder sig i på det givne tidspunkt, kan fortællinger om fortiden være ligeså hypotetiske som fremtiden, da fortællingen indeholder en reproduktion af forløbet, som det opleves af fortælleren på det givne fortællertidspunkt. Fortælleren fortæller det, der giver mening ud fra den position, som denne befinder sig i på interviewtidspunktet. Fortiden er således underlagt samme muligheder for revision som fremtiden og forestillingen om fremtiden. Det, at fortid og fremtid hører sammen med nutiden, og de forandringer, som kan forekomme grundet hændelser i nutiden, er ifølge den amerikanske sociolog George Herbert Mead det, der former tiden. Ifølge Mead skildrer teorien om tiden også teorien om sandheden af livshistorien. "Hvis livshistorien skaber en fortid, som synes at passe med andre fortider, nutider og fremtider, og man handler ud fra disse præmisser, så er livshistorien sand." (Skytte, 2008: 258).

Da livshistorier er fortællerens personlige tolkning og egen fremstilling af sin livshistorie, er fortællingerne gyldige for fortællerens egen selvforståelse, hvorfor denne fremstår valid (Skytte, 2008: 258).

Livshistorie og identitetsteori - Marianne Horsdal

I analysen af de fire livshistorier vil vi blandt andre anvende Marianne Horsdals (2007) teori om livshistorier og identitet.

Ifølge Horsdal (2007: 11) indeholder fortællingerne, trods deres afgrænsede form, en begyndelse og en afslutning, som er åbne for fortolkning og diskussion af fortællingernes mening. Fortællingerne er dermed ikke lukkede udsagn. Livshistorier er med til at knytte intentioner og handlinger sammen, således at man retrospektivt kan fortolke de unges fortællinger, herunder hand-

linger og følelser. Det er, ifølge Horsdal (2007: 11), gennem fortællingens plot, at livshistoriens mening og tilværelsestolkning udfoldes.

Når en person fortæller sin livshistorie, vil han/hun altid vælge forskellige elementer og begivenheder ud i sit liv og kæde dem sammen i en rækkefølge, som giver mening.

For at opnå en fyldestgørende mening og betydning af de fire livshistorier, skal man, ifølge Marianne Horsdal (2007: 27) "... sammenknytte det tidsmæssigt adskilte i et forløb.". Når fortælleren forbinder de løse ender i sin fortælling, bliver det til et plot, som er med til at integrere de forskellige elementer i fortællingen, således at livshistorien opnår forklaringsværdi (Horsdal, 2002: 33-34).

Denne undersøgelse vil fokusere på forskellige plot i de unges livshistorier, idet undersøgelsen både vil fokusere på de unges liv som hjemløse, men også baggrunden derfor. Specialets analyse vil fokusere på plottet i de unges fortællinger, idet disse fremstår klare i de unges fortællinger.

Ifølge Horsdal er personlig identitet en narrativ konstruktion, baseret på erindringer, erfaringer og oplevelser, som fortælles i foranderlige kontekster. De skiftende kontekster, som man i dag befinder sig i, har stor betydning for den individuelle identitet og de unges selvopfattelse og meningsdannelse i tilværelsen. Et vigtigt element i specialets analyse er også at anskue de unges fortællinger ud fra de forskellige sammenhænge, de unge fortæller om sig selv i og ud fra, at vi ikke lever forudsætningsløst, hvorfor de kulturelle fortællinger, som udgør den dannelsesbaggrund, man er opvokset med, er med til at bestemme individets forståelseshorisont. En vigtig pointe i Horsdals identitetsteori er, at individet er kulturbærer såvel som kulturskaber (Horsdal, 2007: 11-12).

Analyse af livshistorier

Livshistorier indeholder en fortolkning af relationerne mellem de forskellige begivenheder i fortællerens liv, sådan som fortælleren angiver det retrospektivt i fortællerens situation på interviewtidspunktet. Når vi, som forskere, hører en livshistorie, fortolker vi ligeledes livshistorien, blot ud fra vores egen livserfaring, og der findes, ifølge Horsdal (2007: 111) "... ingen metode til biografiske studier, som gør os i stand til at udelukke os selv fra fortolkningen". Til trods for vores egen fortolkning og forforståelse søger vi som forskere at opnå forståelse for fortællerne ud fra deres individuelle præmisser, og deres perspektiv, denne dobbelthed, er med til at skabe mening i forståelsen af livshistorierne (Horsdal, 2007: 111).

Vi søger, gennem teori om livshistorier, at afdække de unge hjemløses positionering i forhold til deres egen situation som hjemløse, og dette gør vi ud fra en opfattelse af, at de unge hjemløse fortæller ud fra deres nuværende situation.

Mestringsteori - Aaron Antonovsky

Nedenstående afsnit omhandler Aaron Antonovskys teori om salutogenese, som ligeledes vil blive brugt som tolkningsramme for undersøgelsens analyse.

Vi har, blandt andre, valgt at anvende denne teori som teoretisk grundlag for undersøgelsen, idet Antonovskys begreber om oplevelse af sammenhæng, ud fra vores forforståelse, har relevans for specialets tre undersøgelsesspørgsmål. Vi vil benytte Antonovskys mestringsteori som tolkningsramme for især den del af specialets problemformulering, hvor vi undersøger, hvilke strategier, som, ifølge de unge hjemløses fortællinger, muliggør, at de mestrer deres tilværelse som hjemløse. Blandt andre finder vi denne teori yderst relevant i besvarelsen heraf.

Aaron Antonovsky var medicinsk sociolog, og han udviklede i 1970'erne teorien om salutogenese, hvis tilhørende model blev offentliggjort i 1979.

Antonovsky har, via sine studier om, hvorfor mennesker klarer sig godt, til trods for at de oplever en høj grad af stressbelastninger, udviklet begrebet *oplevelse af sammenhæng* OAS⁴ (Antonovsky, 2000).

Antonovsky mener, at "oplevelse af sammenhæng er en vigtig determinant for besvarelsen af ens placering på det kontinuum, der går fra et godt til et dårligt helbred, og for bevægelse mod den sunde pol." (Antonovsky, 2000: 33). Han mener derfor, at det er essentielt, at individet oplever en følelse af sammenhæng i sit liv. Styrken af individets oplevelse af sammenhæng er afgørende for individets tilstand, idet oplevelse af sammenhæng er med til at give individet styrke til at klare forskellige vanskeligheder (Antonovsky, 2000: 33).

Antonovsky beskriver styrken i oplevelse af sammenhæng som enten *stærk* eller *svag*. Antonovsky (2000: 46) benytter tillige begrebet *stressfaktorer*, som defineres som "krav, der ikke er nogen umiddelbar eller automatisk adaptiv respons på".

Antonovsky benytter begreberne *begribelighed*, *håndterbarhed* og *meningsfuldhed* som kernekomponenter i oplevelsen af sammenhæng.

⁴ Antonovskys term er *sense of coherence*, dette forkortes SOC, på dansk OAS (Antonovsky, 2000: 13).

Begribelighed er, ifølge Antonovsky (2000: 35), at man forstår de hændelser og oplevelser, man udsættes for, således at man opfatter de stimuli, man udsættes for i en struktureret, forståelig og sammenhængende kontekst, frem for i en tilfældig og uforklarlig kontekst.

Den anden komponent, *håndterbarhed*, består i, hvordan man opfatter sine egne ressourcer til at kunne håndtere de stimuli, man udsættes for, og om disse er tilstrækkelige til at klare de krav, man stilles overfor. Hvis man har en høj grad af håndterbarhed, er tilbøjeligheden til at påtage sig en offerrolle ikke så stor.

Den sidste komponent, *meningsfuldhed*, er især afgørende for menneskets følelse af sammenhæng. Meningsfuldhed er, når man opnår "mening" i både kognitiv og følelsesmæssig forstand i forhold til de forskellige hændelser i ens liv, som er betydningsfulde, og som man er engageret i. Følelsen af meningsfuldhed er især vigtig, når dårlige hændelser rammer individet, idet individets evne til at kæmpe imod afhænger af, at individer med en stærk oplevelse af meningsfuldhed føler, at "det betydningsfulde" i deres liv er værd at kæmpe for, hvorfor meningsfuldhed bidrager med motiverende elementer for individet (Antonovsky, 2000: 34 - 36).

De tre komponenter er, som tidligere nævnt, kernekomponenterne i oplevelsen af sammenhæng, hvorfor disse er afgørende for, hvordan individet mestrer sit liv.

Ifølge Antonovsky afhænger individets mestring af oplevelsen af sammenhæng som helhed (Antonovsky, 2000: 40).

Kapitel 3 - Undersøgelsens metateoretiske optik

Hensigten med nærværende afsnit er at redegøre for specialets videnskabsteoretiske positionering.

Vi arbejder i specialet ud fra to videnskabsteoretiske positioneringer, henholdsvis den *fænomenologiske* og den *hermeneutiske*. Den fænomenologiske tilgang har vi gjort brug af i tilblivelsen af det empiriske materiale, nærmere bestemt ved udførelsen af de livshistoriske interview. Den hermeneutiske tilgang er herefter anvendt i specialets analytiske del.

Specialets empiri er, som beskrevet, funderet i fire unge hjemløses livshistoriefortællinger. Vi vil i det følgende præsentere specialets fænomenologiske udgangspunkt i tilgangen til interviewene med de fire unge hjemløse. Herefter vil vi præsentere den hermeneutiske tilgang, som vi anvender i analysen af og forståelsen for disse historier.

Der vil i præsentationen af henholdsvis den fænomenologiske og hermeneutiske videnskabsteoretiske positionering blive redegjort for centrale begreber inden for begge positioneringer.

Fænomenologi

Den fænomenologiske retning blev grundlagt af den tyske filosof Edmund Husserl og tager sit udgangspunkt i dennes kampråb, "til sagen selv". Hermed skulle filosofi og videnskab "... ikke længere være abstrakt teoretiserende, men gå i gang med at analysere erfaringen som den melder sig for den menneskelige bevidsthed" (Fuglsang & Olsen, 2007: 279). Det er derfor det enkelte individs erfaringer og oplevelser, vi, som fænomenologer, skal forholde os til, og hermed skal vi sætte vores commonsense-baserede og videnskabelige forhåndsviden om fænomenet i parentes, for derved at opnå en fordomsfri tilgang til fænomenet (Kvale & Brinkmann, 2009: 45). Én af de vigtigste pointer ved den fænomenologiske videnskabsteori er, at den tager menneskers subjektive opfattelse af deres egen livssituation og handlinger alvorligt.

Vi ønsker med specialet at opnå en dybere forståelse for de unges liv på gaden, samt de livsbanner og livsforløb, som har ført dem hen til deres position som hjemløse. Ved at tage udgangspunkt i en fænomenologisk tilgang, opnår vi en fordomsfri tilgang til de fire unges egne livssituationer samt livshistorier, og får indsigt i de unges subjektive opfattelse af deres egen livssituation og livshistorie. På denne måde lader vi derfor vores data tale for sig selv.

Der er, grundet denne fordomsfri tilgang, ingen på forhånd fastlagte temaer for selve livshistorieinterviewene. Modsat er det os, som forskere, der har til opgave at beskrive de unges livsver-

den, som de selv udlægger den. Herved fremkommer ét af kritikpunkterne ved den fænomenologiske tilgang, da de temaer, vi i vores analyse kan arbejde med, kun er udgjort af det, som de unge selv er opmærksomme på og bevidste om at tale om, hvorfor vi ikke kan udvælge temaer forud for interviewene.

Videnskabsteoretisk har vi, i analysen, taget afsæt i både en fænomenologisk og en hermeneutisk tilgang. I følgende citat beskrives forskellen mellem den fænomenologiske og den hermeneutiske tilgang ud fra den grundlæggende interesse for forskerne.

”Mens fænomenologer typisk er interesserede i at illustrere, hvordan mennesker oplever fænomener i deres livsverden, behandler hermeneutiske forskere fortolkningen af mening...” (Kvale & Brinkmann, 2009: 30).

I forbindelse med, at vores interesse har været at opnå indsigt i informanternes livsverden, oplevelser og erfaringer, har den fænomenologiske tilgang været relevant som udgangspunkt i dataindsamlingen. Det er derfor kun i tilblivelsen af specialets data, at den fænomenologiske tilgang er anvendt. I den resterende del af specialet er det den hermeneutiske tilgang, som er blevet anvendt. Dette vil blive præsenteret nedenfor.

Hermeneutik

Som beskrevet ovenfor, vil specialets analytiske del tage sit afsæt i den hermeneutiske videnskabsteori. Det begrundes vi med vores erkendelse af, at vi, i den analytiske tilgang, ikke kan fralægge os vores forforståelse.

I anvendelsen af den hermeneutiske tilgang går vi aldrig til et fænomen uden en forforståelse. ”Vores forståelse og udlægning af mening bygger altid på en allerede given forståelse af verden” (Fuglsang & Olsen, 2007: 322). Dette modsiger ovenstående fænomenologiske ideal om at beskrive fænomenet neutralt.

Ud fra den hermeneutiske videnskabsteori forudsætter en fortolkning og analyse af de unges livshistorier en grad af forforståelse. Det er, ifølge Hans-Georg Gadamer, vigtigt, at forskeren er bevidst om sine forforståelser, for at disse kan indgå produktivt i undersøgelsen af fænomenet (Fuglsang & Olsen, 2007: 322-323). Ét af kritikpunkterne af den hermeneutiske tilgang baseres på den forforståelse, som forskeren ikke er bevidst om, at han eller hun besidder.

Forståelse er, ifølge Gadamer, forforståelser og fordomme, og de udgør en forståelseshorisont. Den forståelseshorisont, vi som forskere besidder, er ifølge Gadamer både individuel og kollektiv samt foranderlig (Fuglsang & Olsen, 2007: 323-324).

Et centralt begreb inden for den hermeneutiske videnskabsteori er den hermeneutiske cirkel,

som omfatter en vekselvirkning mellem del og helhed, mellem fortolkeren og genstanden, i nærværende speciales tilfælde de unges livshistorier. Erkendelse og fortolkning sker i en cirkulær proces. Ud fra enkelte dele, episoder og hændelser forstås helheden, og ud fra helheden forstås de enkelte dele. I fortolkningen af et givent fænomen bliver fortolkerens forståelseshorisont sat i spil i den hermeneutiske cirkel, og der sker en vekselvirkning mellem genstanden og fortolkeren (Fuglsang & Olsen, 2007: 320-324). I analysen vil de enkelte dele være repræsenteret som de unges livshistorier, vores forforståelse og teorierne.

Årsagen til anvendelsen af den hermeneutiske videnskabsteori i specialets analytiske del er blandt andet, at vi forholder de unges livshistorier til allerede eksisterende teorier og undersøgelser. Hermed får vi, gennem en hermeneutisk tilgang, mulighed for at analysere og fortolke fænomener, som fremkommer i de unges livshistorier. I den analytiske proces får vi sat vores forforståelse og eventuelle fordomme på prøve. Dette er ligeledes én af årsagerne til anvendelsen af den hermeneutiske tilgang i analysen, da vi er bevidste om, at vi besidder forforståelse og fordomme, og at vi, i specialets analytiske tilblivelse, kan få rykket disse og forandre vores forståelseshorisont.

Et vigtigt kritikpunkt, som Gadamer, og hermed den hermeneutiske videnskabsteori, har været udsat for, er, at der ikke tages højde for et eventuelt magtperspektiv, da noget viden til tider kan være opfattet som mere kvalificeret end andet, og den ene part af en samtale besidder en større magt i dialogen end den anden eller de andre (Fuglsang & Olsen, 2007).

Kapitel 4 - Undersøgelsens design og metode

Dette kapitel tilsigter at anskueliggøre metoden livshistorie, således at måden, hvorpå vi har opnået forståelsen, bliver klar.

Vi vil i kapitlet præsentere de tanker og overvejelser, vi har gjort os forud for interviewene, processen med udvælgelse af informanter, samt hvordan vi har forholdt os under udførelsen af de enkelte interviewsituationer.

Vi ønsker ligeledes at anskueliggøre processerne efter de afholdte interview, herunder overvejelser i forbindelse med transskribering af den indsamlede empiri, systematiseringen af empirien, samt anonymisering af informanterne og andre nævnte aktører i forbindelse med udførelsen af interviewene.

Livshistorie som interviewmetode

Livshistorieinterview, eller narrative interview, adskiller sig, ifølge Horsdal (2007: 105), fra kvalitative interview ved, at interviewerens kommer med en fortælling omhandlende fortællerens liv fra tidlige erindringer frem til nu (Horsdal, 2007: 105).

Horsdal (2007: 106) anser Peter Alheits ti regler for det narrative interview som værende gode at have med sig, dog fremstår tre som særligt betydningsfulde for os. Disse tre regler har vi, i vores forberedelse til interviewene, bestræbt os på at efterleve. Reglerne omhandler:

- 1) Tid.
- 2) Forståelse for, hvad det går ud på, og vilje til at gøre forsøget fra fortællerens side.
- 3) Tilstrækkeligt rum til fortælleren fra interviewerens side.

Horsdal, 2007: 106

Vi var forud for alle interviewene opmærksomme på, at der skulle afsættes tilstrækkeligt med tid. Vi afsatte en hel dag til hvert interview, samt inkluderede den efterfølgende dag for det tilfældes skyld, at vi ikke blev færdige på dag ét. Nogen informanter kunne have en så god hukommelse, at de kunne tale længere, hvilket vi reagerede på ved at afsætte ekstra tid.

Herudover gjorde vi os overvejelser om, hvor de enkelte interview skulle afholdes. Dette for at sikre, at informanten kunne føle sig tryk og tilpas. Vi valgte at spørge de unge selv om, hvor de ønskede, at vi foretog interviewet. De fire unge hjemløse var bosat på henholdsvis botilbud efter

Lov om social service § 110 eller et midlertidigt døgntilbud efter § 107, og de ønskede alle, at vi afholdt møderne, hvor de boede. På denne måde opnåede vi, at den enkelte unge positioneredes med den myndighed og sikkerhed, som kan følge af at befinde sig dér, hvor man er på ”hjemmebane”, og interviewet blev hermed, for den unge, mere uafhængigt og selvstyrende (Thorsen, 1998: 32). Dette stemmer overens med specialets hermeneutiske tilgang og vores forståelse for de unges position som hjemløse samt deres aktuelle opholdssted.

I overvejelserne vedrørende lokaliteten for interviewet havde vi også tanke på de omgivelser, vi skulle befinde os i, og vi forsøgte så vidt muligt at skabe en hyggelig atmosfære. Ifølge Horsdal (2007: 107) er behovet for tid essentielt, således at man forud for mødet har aftalt tid og sted, og ved mødets start har mulighed for at se omgivelserne og fortælle lidt om sig selv, så der herved kan opstå den gensidige tillid, som er nødvendig for at interviewene kan lykkes.

Det var ligeledes vigtigt, at de unge blev informeret fyldestgørende om fremgangsmåden for interviewet, om deres anonymitet og hvorledes den ville blive sikret, samt hvilket formål, interviewet havde. Forud for hvert interview havde vi telefonisk kontakt med de fire informanter. Under disse samtaler blev informanterne informeret om, at interviewet skulle omhandle deres liv. De unge var generelt lidt bekymrede for, hvad de kunne huske. Hertil forklarede vi dem, at de blot skulle fortælle, hvad de kunne huske, og at tidslinjen ikke var afgørende, da vi nok skulle tage højde for dette senere. Vi forklarede informanterne, hvad specialet omhandlede, og at deres livshistorier var medvirkende til en besvarelse af specialets problemformulering, som de unge ligeledes fik beskrevet. For at sikre, at informanterne var indforståede med henholdsvis fremgangsmåde, anvendelse og anonymisering, blev dette gennemgået igen, kort før interviewet gik i gang. Herudover fik informanterne vores telefonnumre, så de havde mulighed for at kontakte os, såfremt der skulle opstå yderligere spørgsmål. I den forbindelse erhvervede vi os ligeledes telefoniske kontaktoplysninger på de informanter, som var i besiddelse af en telefon, og som var villige til at opgive deres nummer til os. Vi informerede om, at dette var med henblik på kontakt, hvis vi eventuelt havde brug for at stille opklarende spørgsmål.

Goodson og Adair (2007: 246) præsenterer flere forskellige procesmæssige områder, som vi, som forskere, bør reflektere over forud for et livshistorisk interview. Heriblandt hvilken fremgangsmåde, vi som forskere påtænker at anvende. Blandt andet opstiller Goodson og Adair *Interview questions* versus *Silence*. Anskues disse bi-poler ud fra Horsdal (2007: 108), anvender hun eksplicit stilhed. Gennem hendes livshistoriske interview udtrykker hun kun ”forstående og medmenneskelige kommentarer eller ved at indskyde parallelfortællinger, som man gør i en almindelig erfaringsudveksling” (Horsdal, 2007: 108). Uddybende og meningsafklarende

spørgsmål stilles udelukkende efter interviewet (Horsdal, 2007: 108). Anskues det herimod ud fra Møller og Skytte, og deres fremgangsmåde i *Mit barn er anbragt - Etniske minoritetsforældres fortællinger*, har de været nødt til, i løbet af deres livshistorieinterview, at være aktivt spørgende (Møller & Skytte, 2004: 37). Goodson og Adair uddyber de to bi-poler; "Questions which are answered as the life story unfolds provide better answers than those given to specific questions" (Goodson & Adair: 2007: 246).

Ud fra ovenstående betragter vi, som forskere, det livshistoriske interview som en fortælling, hvor de unge hjemløse følges gennem deres liv. Som forskere skal vi antage en tilbagetrukket rolle, hvor de unge selv skal give os deres livshistorie, så det er deres hukommelse, som er styrende for, hvilken empiri vi får. Det er op til informanten at vælge, hvilke livsbegivenheder, som skal tages op, og dermed være den, der bestemmer over fortællingen. I henhold til ovenstående fremgangsmåder bestræbte vi os mest muligt på at forholde os stille under interviewfasen, for herved at give plads til informanten. Dog så vi os nødsaget til, i nogle tilfælde, at være aktivt spørgende, da vores observationer af informanterne til tider indikerede, at de ikke vidste, hvor de skulle begynde, og derfor kunne et indledende spørgsmål blive anvendt. Vores rolle blev også mere aktiv i de situationer, hvor vi observerede, at den unge gik i stå på grund af emnet, herunder blandt andet i forbindelse med minder, som de ikke selv havde det godt med. Vi var dog opmærksomme på at give informanterne plads, og sørgede for, at de, i de tilfælde, hvor de stoppede med at tale, fik mulighed for selv at genoptage historien.

I forberedelsesprocessen til livshistorieinterviewene drøftede vi, hvorvidt vi begge skulle deltage ved interviewet. Vi valgte begge at deltage, for at den ene herved kunne give fuld opmærksomhed til informanten som *den aktive interviewer*. Den anden havde til opgave at tage noter samt sikre samhörighed i tema, tid og sted med opfølgende spørgsmål. Goodson og Adair (2007: 246) opstiller i henhold hertil bi-polerne *Flow* versus *Focus*. Ved at inddele interviewrollerne som vi gjorde, opretholdt den ene af os et konstant flow, hvorimod den anden, gennem sine noter, havde mulighed for at holde et fokus på de elementer af interviewet, som havde brug for uddybelse, hvilket ligeledes gav en vekselvirkning mellem Goodson og Adairs (2007: 246) bi-poler *Coverage* og *Depth*, da den ene sikrede den overordnede dækning af livshistorien, mens den anden interviewer, gennem kontakten, kunne gå i dybden med de områder, der for informanten fremstod mest klare i erindringen.

For at få hele interviewets indhold med, valgte vi at optage interviewene digitalt. Forud for hvert interview spurgte vi informanterne om tilladelse hertil. Vi valgte at anvende vores smartphones, da disse virker som et almindeligt element i de unges omgivelser. I anvendelsen af andet opta-

geudstyr, som mere åbenlyst viser dets formål, ville der være risiko for, at de unge blev nervøse og stressede.

Ved at optage interviewene, var vi ikke afhængige af at skulle skrive alt ned under selve interviewet, og vi kunne hermed dedikere vores fulde opmærksomhed til informanten. Den ene interviewer havde mulighed for at markere de områder, som havde brug for yderligere uddybning samt notere eventuelle observationer under interviewet.

I udvælgelsen af, hvem der skulle være den ”aktive” og hvem, der skulle være den ”passive” interviewer, var dette en beslutning, vi valgte at tage umiddelbart før interviewets start, på den måde havde vi mulighed for at observere, hvem af os, informanten virkede mest tryk ved.

Forskerrolle versus socialarbejderrolle

Forskerens rolle samt forskerens integritet er, ifølge Kvale og Brinkmann (2009: 93), det vigtigste redskab til indhentning af viden. Det var derfor vigtigt for os at få en god kontakt til informanterne, for derved at få de unge til at åbne sig og fortælle deres livshistorie.

Forud for de fire interview var vi blevet informeret om, at de unge hjemløse alle havde været i kontakt med de sociale myndigheder, hvorfor vi ligeledes gjorde os tanker om, hvorvidt de unge skulle informeres om vores socialarbejderrolle.

Under interviewene kom det frem, at flere af de unge havde oplevet uheldige møder med forskellige socialarbejdere i henholdsvis børn og unge samt voksenregi. Ved at afholde os fra vores socialarbejderrolle undgik vi, at de unge dannede eventuelle paralleller mellem de socialarbejdere, de havde mødt tidligere, og os. Vi oplevede ligeledes, at de unge åbnede op omkring de oplevelser, de havde haft i deres møde med det kommunale, hvilket ligeledes kunne have været vanskeliggjort, såfremt de kendte til vores hverdagsrolle som socialarbejdere, hvorfor vi valgte udelukkende at antage en forskerrolle.

Udvælgelse af informanter

I forbindelse med udvælgelsen af informanter holdt vi os inden for unge mellem 18 og 24 år, da det er denne aldersgruppe, SFI anvender. Vores ønske var derfor at finde unge hjemløse i alderen 18 til 24 år, og helst informanter, som repræsenterede begge køn.

Vi brugte megen tid på at komme i kontakt med de unge, og vi erfarede, at det at få de unge i tale, repræsenterede et problem.

Vores fremgangsmåde blev derfor at kontakte forskellige botilbud. Her opstod en ny udfordring, da botilbuddene mange gange anså deres borgere som værende for svage til at kunne klare at gennemføre et livshistorieinterview. I mange tilfælde fik vi ikke lov til at tale med de unge, og denne beslutning blev taget, uden at de unge blev spurgt.

Vi kunne, grundet ovenstående problematikker med at få de unge i tale, ikke stille for mange krav til, hvilke informanter, vi ønskede. Dog fravalgte vi at opsøge de unge hjemløse, som havde et for stort misbrug, da vores forforståelse var, at disse unge ikke ville have mulighed for at gennemføre et livshistorieinterview grundet omfanget af deres misbrug.

Transskribering

Alle vores interview blev transskriberet i deres fulde udstrækning. På denne måde havde vi både lydfiler samt det transskriberede interview til rådighed ved analysen. I bilaget med transskriberingen angiver tekst skrevet med kursiv de steder, hvor vi, som interviewere, taler.

Ved transskriberingen har vi valgt ikke at medtage udtryk som "øhhh", da disse udgjorde pauser for informanterne. Der, hvor informanten har holdt en længere pause, har vi indikeret dette med tre punktummer. Dette har vi gjort, da det, for analysen, kan forekomme relevant, hvor de unge placerer deres pauser, i forhold til, hvad de er i færd med at fortælle. Der kan derfor være tale om, at informanten giver udtryk for, hvordan han eller hun har det med den episode, de er i færd med at fortælle om. Ifølge Kvale og Brinkmann (2009: 205) kan den detaljerede transskription "skærpe interviewerens opmærksomhed over for de finere nuancer i interviewsamspillet" (Kvale & Brinkmann 2009: 205). I de tilfælde, hvor de unge anvender navne på venner, familie eller opholdssteder, er dette markeret med xxx. Efter de afholdte interview har vi haft sms- korrespondance med én af de unge; denne samtale er ligeledes transskriberet og vedlagt som bilag.

Systematisering af empirien

I systematiseringen af specialets empiri har vi, i overensstemmelse med vores fænomenologiske tilgang, arbejdet induktivt. Ifølge Olsen (2003: 77) fremkommer eksemplarisk induktiv kodning, når empirien bestemmer, hvordan kategorier eller temaer genereres. Det er derfor de unge selv og deres livshistorier, som danner rammen for empirien.

I kodningen af den udarbejdede empiri har vi bestræbt os på at meningskondensere således, at interviewpersonernes udsagn er blevet sammenfattet til kortere udsagn, og deres udtrykte meninger er gjort kortere (Kvale & Brinkmann, 2009: 227).

I kategoriseringen er de fire livshistorieinterview blevet kodet i kategorier, som er opstået ud fra livshistorierne. Ud fra disse kategorier har vi udvalgt enkelte temaer, som anvendes i besvarelsen af specialets problemformulering. En dybere beskrivelse heraf vil blive præsenteret i kapitel 7 analyse.

Kapitel 5 - Metodekritiske overvejelser

Nærværende kapitel har til hensigt at belyse de metodekritiske overvejelser, vi, som forskere, har haft i den løbende proces i tilblivelsen af nærværende speciale. Vi har gjort os overvejelser i forhold til valg af teori, interview med unge, etiske overvejelser og, afslutningsvis, overvejelser i forhold til kvalitetsvurdering af undersøgelsen.

Konsekvenser for valg af teori

Vi har valgt at benytte to primære teorier som teoretisk udgangspunkt for nærværende undersøgelse, nemlig henholdsvis teori om livshistorier samt Antonovskys teori om mestring. Vi har i vores valg af teori gjort os overvejelser om kompleksiteten af de teoretiske begreber.

Livshistorieteori og Antonovskys teori om mestring indeholder begge komplekse, dybe og sammensatte teoretiske begreber, som kan være svære og vanskelige at belyse via de relativt kortfattede livshistoriske interview, som udgør denne undersøgelses empiri.

Konsekvenserne for vores valg af sådanne komplekse, dybe og sammensatte teoretiske begreber kan være, at det, i analysen, bliver vanskeligt at opnå dybde i betydningen af de tre undersøgelsesspørgsmål, men at vi derimod opnår en overvejende flygtig belysning af undersøgelsesspørgsmålene. Havde vi haft mulighed for at lave mere fyldestgørende datamateriale, ville en mere dybdegående anvendelse af de teoretiske begreber have haft optimale forhold, idet begreberne kræver en gennemgående dybde til analysen heraf.

At interviewe unge

Som beskrevet tidligere, havde vi i udvælgelsen af informanter svært ved at finde de unge hjemløse, hvilket bevirkede, at vi i alt fik afholdt fire livshistorieinterview.

Da vi valgte at beskæftige os med unge hjemløse, gjorde vi os overvejelser om sværhedsgraden i at interviewe unge mennesker, og specielt udsatte unge. Én af de ting, vi gjorde for at imødegå udfordringerne, var, at vi, gennem vores forberedelser til interviewene, forsøgte at sikre, at de unge ville føle sig trygge under interviewet og dermed fortælle åbent og frit.

Én af konsekvenserne ved at interviewe udsatte unge er, at deres bevidsthed blandt andet, ikke altid er udviklet i forhold til deres alder, hvorfor de kan have svært ved at formulere sig og give udtryk for deres følelser og holdninger.

Vores ønske og intentioner med vores livshistoriske interview var at opnå indsigt i de unges subjektive opfattelser. Men idet de unge kan have svært ved at formulere og udtrykke sig, kan denne subjektive opfattelse være begrænset. De anvendte citater i specialets analyse er derfor ikke altid udtryk og dækkende for de unge hjemløses egen subjektive opfattelser, men derimod et udgangspunkt for vores fortolkning af det udtalte i deres fortællinger.

Etiske overvejelser

Én af de etiske overvejelser, vi gjorde os, var, hvorvidt vi skulle informere de unge om vores sekundære rolle som socialarbejdere. Rollen havde ingen betydning for undersøgelsen, og vi var bevidste om, at de unge alle havde været i kontakt med én eller flere socialarbejdere gennem deres barndom og ungdom, og at der var en risiko for, at disse møder havde involveret konflikter mellem den unge og socialarbejderen. Det kunne selvfølgelig også være muligt, at mødet havde været positivt. Vi valgte dog ikke at informere de unge om vores rolle som socialarbejdere, men præsenterede os udelukkende som forskere. Dette gjorde vi, fordi vi ikke ønskede at nedsætte den tillid, de unge viste os, og vi ønskede ikke, at de unge skulle blive forvirrede over vores grundlag for afholdelsen af interviewet.

En anden etisk overvejelse, vi gjorde os, var i citeringen af de unge, hvor vi valgte at rette de unges udtalelser, således at de unge ikke fremstår usammenhængende.

Kvalitetsvurdering

Vi vil i dette afsnit redegøre for undersøgelsens kvalitet, ud fra begreberne reliabilitet, validitet og generaliserbarhed.

Reliabilitet

Reliabilitet handler, ifølge Kvale og Brinkmann (2009: 271), om konsistensen og troværdigheden af forskningsresultater. Reliabiliteten af forskningsresultaterne behandles, ifølge Kvale og Brinkmann, "ofte i relation til spørgsmålet om, hvorvidt et resultat kan reproducere på andre tidspunkter og af andre forskere" (Kvale & Brinkmann, 2009: 271).

I kapitlet om design og metode præsenterede vi vores metodiske valg, hvilket giver en åbenhed i specialet, og det er herved muligt at vurdere specialets pålidelighed.

I henhold til, hvorvidt det er muligt for andre at reproducere resultatet, da empirien er fremkommet gennem interaktionen mellem os, som forskere, og informanterne, er det generelt for

kvalitative interview ikke muligt at kunne garantere, at andre vil opnå samme resultat, hvilket tillige gør sig gældende for vores resultat.

Vi har, som nævnt i ovenstående kapitel, bestræbt os på, i vores livshistorieinterview, ikke at stille ledende spørgsmål, for ikke at påvirke dataene i en bestemt retning.

Validitet

Validering er, ifølge Kvale og Brinkmann (2009), ikke specifikt tiltænkt et bestemt område af forskningsprocessen, men gennemgående i hele forskningsprocessen.

I anskueliggørelsen af specialets validitet har vi nedenfor valgt at opdele afsnittet i to. Første del omhandler valideringen vedrørende specialets undersøgelse, og herefter følger valideringen af specialets data.

Undersøgelsens validitet

For at sikre undersøgelsens validitet har vi gennem hele undersøgelsen bestræbt os på at være åbne omkring alle intentioner samt anvendte metoder. Vi har ligeledes anskueliggjort, hvorvidt vi har kunnet leve op til de intentioner, vi har fremlagt.

Vi har, gennem hele undersøgelsen, arbejdet målrettet imod en fyldestgørende besvarelse af specialets problemformulering.

I processen op til undersøgelsens interview har vi ligeledes været åbne over for informanterne omkring baggrunden for specialet, hvad der skal undersøges, samt hvad denne skal bruges til.

Datavaliditet

I vores bestræbelse på at sikre troværdigheden af informanternes udsagn har vi afholdt os fra at stille informanterne på forhånd tematiserede spørgsmål. Herved har vi søgt at opnå informanternes udfoldelse af de erindringer, som for dem fremstår som mest relevante, og som har betydning mest for dem. Dette understøtter vores fænomenologiske ambition om en åben og fordomsfri tilgang. Goodson og Adair (2007: 246-247) præsenterer, som tidligere beskrevet, forskellige procesmæssige områder, som vi, som informanter, bør reflektere over forud for interviewet. Vi har herudfra bestræbt os på at forholde os tavse under interviewet, og holdt os til uddybende og meningsafklarende spørgsmål i de tilfælde, hvor informanten gik i stå eller til slut i interviewet. Dette gav interviewet en bredde, men samtidig også en mulighed for at opnå dybde ved at fastholde et fokus på enkelte områder.

Ved at stille meningsafklarende og uddybende spørgsmål er vi opmærksomme på, at vi har udfordret vores loyalitet over for vores fænomenologiske udgangspunkt, og vores forforståelse

kan have påvirket vores spørgsmål til informanten. Til trods for dette mener vi, at det er lykkedes os at få informanterne til, så vidt muligt, at fortælle deres egen historie. Som tidligere beskrevet har vi ligeledes været opmærksomme på, hvorledes vi kunne sikre, at informanterne følte sig trygge og hermed mere åbne og ærlige i deres fortællinger, da konteksten for interviewet og den position, historien fortælles ud fra, kan være afgørende.

Ved at stille uddybende og meningsafklarende spørgsmål har vi ligeledes søgt at sikre datavalidering.

Med udgangspunkt i vores fænomenologiske tilgang er vi opmærksomme på, at vi ikke kan opnå indsigt i eventuelle fortrængninger eller strategiske handlinger. Cand.psych. Line Bach Møller (2004) skriver i to artikler i Psykolognyt om falske erindringer. Fænomenet fortrængninger kom første gang frem i USA, og sundhedsområdet blev i forbindelse hermed delt i to, hvoraf den ene gruppe var af den overbevisning, at personer godt kan fortrænge traumatiske erindringer over en længere periode, for så at genkalde dem senere. Den anden gruppe var af den overbevisning, at der skulle tages et forbehold for disse genfundne erindringer, da der kunne være tale om falske erindringer.

Begge scenarier er af stor betydning for nærværende speciales datavaliditet, da vi, på den ene side, ikke kan vide os sikre på informanternes udtalte erindringer, da disse kan være falske erindringer, og da vi, på den anden side, ikke kan vide os sikre på, at informanten ikke har fortrængt nogen erindringer fra sin barndom.

I forhold til dette har vi, som beskrevet i kapitel 2, valgt den historiefokuserende tilgang, hvor det er livshistorien, der konstruerer og definerer livet og selvet.

Inden for denne tilgang anses livshistorierne for at være en rekonstruktion af livet ud fra en bestemt position, tid og rum, hvor man fokuserer på, hvordan individet skaber sin identitet gennem sin fortælling. Det vil sige, at vi anskuer det, som informanterne siger, som værende sandt ud fra, at deres fortælling udgør en rekonstruktion af eget liv ud fra positionen, de befinder sig i nu.

Vi er dog bevidste om, at de udtalte erindringer kan dække over egentlige erindringer. Hermed menes, at der kan genskabes idylliserede erindringer, som fremstår som et skønmaleri af en ønskelig verden, som dækker over en egentligt traumatisk erindring.

Generaliserbarhed

Generaliserbarhed er, ifølge Kvale og Brinkmann (2009: 288), et spørgsmål om, hvorvidt et givent forskningsresultat kan generaliseres. Ét af kritikpunkterne i forhold til kravet om generaliserbarhed er, ifølge Kvale og Brinkmann, at der ofte i interviewforskning ”er for få interview-

personer til, at resultaterne kan generaliseres” (Kvale & Brinkmann, 2009: 288). Det er derfor vigtigt at skelne mellem analytisk og statistisk generaliserbarhed. For at opnå en statistisk generaliserbarhed kræves der, som Kvale og Brinkmann påpeger, et større omfang af informanter, for derved at opnå et bredere helhedsbillede, som statistisk kan kaldes generaliserbart.

Nærværende speciales fire livshistorieinterview har indfanget de unge hjemløses erindringer af, hvad der har været mest betydningsfuldt for dem, herunder gode som dårlige oplevelser og erindringer. Om hvorvidt noget er generaliserbart, skriver Kvale og Brinkmann:

Hvis vi er interesseret i generalisering, må vi imidlertid spørge, ikke om interviewresultatet kan generaliseres globalt, men om den viden, der er produceret i en specifik interviewsituation, kan overføres til andre relevante situationer.

Kvale & Brinkmann, 2009: 288

Undersøgelsens forskningsresultat er ikke statistisk generaliserbart, men i henhold til, at nærværende speciale er en del af en helhed, som én blandt flere undersøgelser til at forstå den givne problemstilling omhandlende hjemløse, vil muligheden for at generalisere resultaterne til andre undersøgelser vedrørende lignende emner, have en vis sandsynlighed, hvorfor dette kan klassificeres som havende en vis analytisk generaliserbarhed, såfremt de fire interview ikke afviger for meget fra populationen, og underbygger hinanden samt eventuelt andre lignende undersøgelser, så kan det formodentlig være gældende for andre hjemløse unge.

Kapitel 6 - Præsentation af informanter

Nedenstående kapitel indeholder en kort præsentation af de fire unge hjemløse. Vi har udarbejdet dette kapitel for at skabe et overblik over undersøgelsens fire livshistorier.

Amanda

Amanda er 20 år, og hun har folkeskolens 9. klasses afgangseksamen. Amanda bor på et kommunalt botilbud efter Lov om social service § 110, og hun har en kæreste, som bor i egen bolig. Amanda boede de første 5 til 6 år af sit liv sammen med sin mor og far. Amanda har 2 små brødre og 2 små halvbrødre samt en storebror, som hun aldrig har set. I den periode, hvor Amanda boede sammen med begge sine forældre, har hun to gange boet på krisehjem, cirka et halvt år per gang. Da hendes forældre blev skilt, boede hun primært hos sin far. Amandas forældre drak begge meget under hendes opvækst. Amandas far fik en blodprop, hvorfor hun blev anbragt uden for hjemmet som 11-årig. Herefter boede hun skiftevis hos plejefamilier, på opholdssteder og døgninstitutioner, samt hos sin far.

De sidste 5 år har hun boet på det samme opholdssted, men efter at være fyldt 20 år, kan hun desværre ikke bo der længere. Amanda beskriver dette som en ubehagelig begivenhed i sit liv, da hun ikke selv ønskede at flytte fra opholdsstedet, idet beslutningen blev taget af den anbringende kommune. Herefter flyttede Amanda ind på botilbuddet.

Amandas mor drikker fortsat, men hendes far stoppede, da Amanda blev anbragt uden for hjemmet. Amandas mor har selv været anbragt som barn, hvorfor Amanda er meget skuffet over sin mor, idet hun havde lovet Amanda, at de aldrig skulle igennem det samme. Amanda har indlæringsbesvær og koncentrationsproblemer, hvorfor hun er blevet smidt ud af sin uddannelse som kok. Amanda har lidt af angst og er blevet medicineret for dette, men hun har selv valgt at stoppe med angstmedicinen og får nu beroligende medicin.

Amanda ser sin far og søskende så ofte som muligt, men kun sin mor meget sjældent. Amanda forsørges gennem kontanthjælp.

Peter

Peter er 22 år og har, uden held, forsøgt at tage folkeskolens 9. klasses afgangseksamen.

Peter bor på et kommunalt botilbud efter Lov om social service § 110.

Peter er vokset op på landet med sine forældre, sin søster og bror. Peters forældre blev skilt for et halvt år siden, hvor Peters mor anklagede Peters far for voldtægt. Peters barndom har været

præget af vold og misbrug hos forældrene. Peter blev smidt ud hjemmefra, da han var omkring 18-19 år gammel, da han ikke kunne enes med sine forældre. Peter har aldrig været glad for at gå i skole, han har altid gået i specialklasser. Peter har gået på produktionsskole og efterfølgende arbejdet som murerarbejdsmand. Peter har gået på efterskole/heldagsskole i 5 ½ år med hjælp fra kommunen. Da Peter blev smidt ud, boede han de første 4 måneder på gaden. Efterfølgende har han skiftevis boet i lejligheder, forsorgshjem, på gaden og på botilbud. Peter har ADHD og har gennem mange år medicineret sig selv med diverse stoffer. I dag ryger han hash for at have ro i kroppen.

Peter har flere voldssomme episoder bag sig. Han er blandt andet blevet voldtaget af en bekendts ven i sin egen lejlighed, og herudover har Peter stukket sin ekskæreste i armen med en kniv.

Peter har flere domme bag sig for blandt andet vold, handel med heroin, indbrud, knivstikkeri, vold mod tjenestemænd, og tyveri. Nu bor han på et botilbud, hvor han venter på at afsone sin dom på mellem 5 og 16 år, hvilket endnu ikke er fastlagt. Peter skal afsone sin dom på en institution for unge og voksne med varigt nedsat psykisk funktionsevne. Peter har ingen kontakt til sin mor, men ses jævnligt med sin far og hans nye kæreste, som Peter synes godt om.

Cille

Cille er 18 år. Hun har 9. klasses afgangseksamen i de skriftlige fag, de mundtlige fag har Cille valgt ikke at tage. Cille bor på et midlertidigt døgntilbud efter Lov om social service § 107.

Cille er vokset op hos sin mor sammen med sin to år ældre storebror. Hendes forældre blev skilt, da Cille var 2 år. Cilles far var gennem sin barndom både ludoman og misbruger. Cille husker sin barndom og ungdom som præget af svigt fra både sin mor og far. Cille har, siden hun var cirka 13 år, haft adfærdsproblemer, og hun blev senere diagnosticeret med ADHD.

Da Cille var 14 år, begyndte hun og hendes mor at have problemer derhjemme, hvorfor Cille jævnligt blev smidt ud. Fra 6. til 9. klasse pjækkede Cille meget, da hun ikke havde det godt i skolen, hverken med lærere eller elever. Cille har gået på fem forskellige skoler og har taget 9. klasse om to gange. Da Cille var 15 år, begyndte hun at ryge meget hash, idet hendes omgangskreds gjorde det.

Cille har nogle domme bag sig for tyveri og vold. I en kort periode var Cille og hendes mor tilknyttet et familiehus via kommunen, dog uden stor deltagelse af Cilles mor.

I de perioder, hvor hendes mor havde smidt hende ud, boede hun hos veninder og hos sin mormor og morfar. Cilles opvækst var præget af både fysisk og psykisk vold, begået af hendes

mor. Cille blev smidt ud, da hun fyldte 18 år. Først flyttede hun på krisehjem, hvorefter hun kom på et midlertidigt døgntilbud efter Lov om social service § 107. Cille har sporadisk kontakt til sine forældre. Hun har ingen kontakt til sin storebror, da han ryger meget hash. Cille har, så længe hun husker, gået sammen med venner med anden etnisk baggrund end dansk, og valgte for cirka et år siden at konvertere til islam, hvorfor Cille bærer tørklæde og går til koranundervisning. Cille forsørges gennem kontanthjælp.

Kenneth

Kenneth er 24 år, og han har ikke 9. klasses afgangseksamen. Han har gået på VUC, men stoppede for at begynde som kokkeelev. Kenneth er i gang med sin kokkeuddannelse og har læreplads i xxx gennem et projekt, der har til formål at få unge i arbejde. Han mangler cirka 3 år af uddannelsen. Kenneth bor på et midlertidigt døgntilbud efter Lov om social service § 107.

Kenneth er vokset op med begge sine forældre og storebror. Kenneths far var alkoholiker. Kenneth oplyser, at hans forældre er mangemillionærer. Han har gået på otte forskellige skoler. Kenneth var meget overvægtig, og blev mobbet i skolen med det. Han begyndte at ryge hash og cigaretter, da han var omkring 10 år.

Kenneth flyttede i egen lejlighed som 14-årig, da han ikke kunne enes med sine forældre. Kort tid efter fik han en dom for vold og kom på en institution. De følgende år har Kenneth boet skiftevis på gaden, i lejligheder, varmestuer og på forskellige opholdssteder. Kenneth følte et stort svigt hos sine forældre, grundet forskelsbehandling af de to brødre. Kenneth blev slået af sin far i sin barndom. Kenneth har i sin ungdom levet et liv med salg af stoffer, alkohol, indtagelse af stoffer, vold samt været i et rockermiljø. Kommunen har hjulpet Kenneth i forskellige boligsituationer. Kenneth ryger stadig hash, men har flere gange forsøgt at stoppe med det. Som 17-årig begyndte Kenneth at spille i et band, hvilket er hans store interesse.

Kenneth snakker sjældent med sine forældre, og han har næsten ingen kontakt med sin storebror.

Kapitel 7 - Analyse

Vi vil, i nedenstående kapitel, belyse specialets analysestrategi for derved at anskueliggøre, hvorledes vi vil besvare specialets problemformulering. Herefter redegøres der for analysens struktur, efterfulgt af specialets tre analysedele.

Analysestrategi

Den biografiske forskning søger at generere ny viden og forståelse via tekst og samtale, hvortil forskeren er i besiddelse af en forforståelse af det felt, der undersøges, men tillige skal forskeren kunne gå ind i feltet med en åben tilgang, således at forskerens forforståelse ikke hæmmer målsætningen om at generere ny viden.

Videnskabsteoretisk deler metoden altså både elementer med den hermeneutiske og den fænomenologiske tradition (Antoft & Thomsen, 2002: 157-158).

Vi vil antage en fænomenologisk tilgang under tilblivelsen af undersøgelsens empiri, de fire livshistorieinterview. I analysen og forståelsen af livshistorierne vil vi herefter antage en hermeneutisk tilgang. Undersøgelsens analysestrategi vil tage udgangspunkt i en hermeneutisk optik, og analysen vil derfor bære præg af vores forforståelse og fortolkning.

Undersøgelsens analysestrategi tager udgangspunkt i en hermeneutisk meningsfortolkning ud fra tre forskellige fortolkningsniveauer, *selvforståelse*, *kritisk commonsense-forståelse* og *teoretisk forståelse*. De tre fortolkningsniveauer indgår alle i specialets analyse, men uden angivelse af, hvornår vi bevæger os på de forskellige fortolkningsniveauer.

Fortolkningsniveau 1 - Selvforståelse

På dette niveau vil vi formulere de unges egne opfattelser af deres udsagn i kondenseret form. De unges selvforståelse omformuleres i en kondenseret form, sådan som vi, som forskere, har forstået den (Kvale & Brinkmann, 2009: 237).

Fortolkningsniveau 2 - Kritisk commonsense-forståelse

På dette niveau opnås en bredere forståelsesramme af de unges selvforståelse. På dette niveau bestræber vi os på at fortolke de unges selvforståelse ud fra en kritisk commonsense-forståelse,

således at det, der rækker ud over de unges selvforståelse, tillige analyseres, herunder det, de unge selv oplever og mener (Kvale & Brinkmann, 2009: 238).

Fortolkningsniveau 3 - Den teoretiske forståelse

På det sidste niveau tillægger vi en teoretisk forståelse. På dette niveau vil fortolkningen række ud over de unges selvforståelse og en commonsense-forståelse. Fortolkningen på dette niveau giver os mulighed for at inddrage et teoretisk perspektiv på de fire livshistorier, således at vi opnår en dybere og teoretisk begrundet forståelse af de unges livshistorie (Kvale & Brinkmann, 2009: 239).

Ovenstående fortolkningsniveauer vil danne ramme for undersøgelsens analysestrategi.

Analysens struktur

Vi har valgt at opdele analysen således, at undersøgelsens problemformulering opdeles i tre forskellige analysedele, som igen er opdelt ud fra specialets undersøgelsesspørgsmål:

1. Hvilke faktorer har, ifølge de unge, indflydelse på, at de befinder sig i en hjemløseposition?
2. Hvilke strategier muliggør, ud fra de unge hjemløses fortællinger, at de mestrer deres hjemløseposition?
3. Hvilket fremtidsperspektiv har de unge hjemløse?

Vi har inddelt de tre analysedele i forskellige temaer. Temaerne er blevet til ud fra kodningen af de fire livshistorier. De tre analysedele slutter alle af med en delkonklusion, som afslutningsvis vil danne grundlag for undersøgelsens konklusion. Herefter følger specialets perspektivering.

Analyse - Del 1

Hvilke faktorer har, ifølge de unge, indflydelse på, at de befinder sig i en hjemløseposition?

Nedenstående analysedel 1 har til hensigt at besvare spørgsmålet om, hvilke faktorer, der, ifølge de unge, har indflydelse på, at de befinder sig i en hjemløseposition. Dette vil vi gøre ud fra tre forskellige temaer. Temaerne udgør de faktorer, som vi, ud fra de unges livshistorier, anser som medvirkende omstændigheder til, at de unge befinder sig i en hjemløseposition. Temaerne er *opvækst og familiemønstre*, *psykiske lidelser* og *de sociale myndigheder*, og vi anser dem alle tre for afgørende faktorer for de unges hjemløseposition.

Opvækst og familiemønstre

Vi har, som et af de tre temaer i de unges livshistorier, valgt opvækst og familiemønstre som afgørende for de unges hjemløseposition. Nedenstående vil forholde sig til alle de fire unges opvækst og familiemønstre, og til dette vil vi gøre brug af Horsdals (2007) teori om livshistorier samt Antonovskys (2000) teori om mestring.

Amanda

Amandas barndom

Amanda er født og opvokset i én af de fire storbyer i Danmark, hos sine forældre, som gennem det meste af hendes barndom begge har været præget af alkoholmisbrug, og som har forsørget sig gennem kontanthjælp og hashsalg.

Amanda fortæller om en barndom, som har været præget af at flytte meget rundt, hovedsageligt på grund af hendes forældre, som begge drak meget, hvilket ofte resulterede i voldsomme skænderier, og i, at forældrene gik fra hinanden.

Første gang Amanda oplevede, at hendes forældre gik fra hinanden, var, da hun var cirka 2 år gammel. Hendes mor tog hendes lillebror med sig. Dette skete, ifølge Amanda, op til flere gange, hvor Amanda til tider flyttede med sin mor, og andre gange blev ved sin far. Amanda husker bedst tiden med sin far, og beskriver også sig selv som værende "...min fars pige lige siden jeg blev født". Amanda føler selv, at forholdet til hendes mor har været præget af, at moderen bedre kunne håndtere hendes brødre.

Da Amanda var cirka 5 år gammel, tog hendes mor hende med på kriscenter første gang,

Ja, og det gik ikke, de skændtes hele tiden, og vi røg på krisehjem, fordi hun var bange for, at min far ville gøre et eller andet mod hende. Vi har været på krisehjem tre gange, tror jeg, nej to gange har jeg og mine brødre har tre gange.

Amanda

Amanda fortæller på intet tidspunkt, at hun eller hendes brødre har været udsat for fysisk vold. Det er kun mellem forældrene, Amanda frygter, at der kan opstå fysisk vold.

Amandas far har, ifølge Amanda, været grov ved enkelte tilfælde, ”...altså nogen dage kunne han være i rigtig godt humør og andre dage kunne han være ondskabsfuld, som de nu kan blive, sådan nogle alkoholikere”.

Amanda har gennem det meste af sin barndom taget sig af sine brødre og været ansvarlig for dem i form af blandt andet mad, hygiejne og opdragelse.

Jamen, vi er knyttet på en helt anden måde end andre søskende er kan jeg tydeligt se. Jamen xxx han sagde, altså vores mor betragter jeg ikke som vores mor. Det er dig, jeg betragter som min mor, fordi det er dig, der har sagt, hvad jeg skulle gøre og hvad jeg ikke skulle gøre, og sådan nogen ting. Og lagt mig i seng og puttet mig og hygget om mig og været der for mig og sådan nogle ting. Det er sådan at jeg har det sådan lidt mor agtigt over for dem. Men jeg har lagt det væk, så jeg kun er søster nu.

Amanda

Amandas fortælling viser, at hun, fra en meget tidlig alder, har påtaget sig et stort ansvar for sine mindre brødre, som hun forsøgte at skærme fra forældrenes alkoholmisbrug og skænderier.

Da Amanda var 11 år gammel, boede hun og hendes to brødre hos deres far, som på det tidspunkt drak meget. Dette resulterede i, at de tre søskende blev anbragt ved en akut-plejefamilie. De næste fire til fem år af Amandas liv er præget af flere forskellige anbringelser, hvor hun, imellem anbringelserne, bor hos sin far, dog mislykkes dette hver gang. Da Amanda bliver 15 år, anbringes hun på et socialpædagogisk opholdssted, hvor hun forbliver de næste fem år.

Vores teori er, at når Amanda fortæller om sin fars alkoholproblem, distancerer hun sig fra de dårlige hændelser og de smertelige oplevelser, som er forbundet hermed, ved at generalisere

alkoholikeres opførsel gennem betegnelsen *de*, således at problemet ikke tillægges hendes far alene, men gøres til en generel handling (Horsdal, 2007: 129).

I Amandas fortælling nævner hun ofte sine brødre. Brødrene udgør for Amanda, hvad Horsdal (2007: 133) betegner som *betydningsfulde andre*. Disse betydningsfulde andre er, ifølge Horsdal (2007: 133) "...en væsentlig personlig relation, som får stor betydning for fortællerens livsbane og udvikling". Amandas forældre og deres adfærd, både over for hinanden samt over for deres børn, kan derfor have haft en indvirkning på Amandas udvikling og livsbane, som gennem Amandas fortælling fremstår turbulent, og kan have resulteret i hendes nuværende position som hjemløs.

Amanda har, gennem sine første leveår, ikke oplevet at have nogle faste rammer, hverken følelsesmæssige, herunder Amandas forældre som primære opdragere, eller fysiske, herunder fast hjem eller bopæl.

Amanda beskriver en følelse af svigt fra sin mors side, da moderen havde lovet dem, at de aldrig ville blive anbragt. I modsætning hertil føler Amanda ikke, at hendes far har svigtet, og hun fortæller, at efter anbringelsen af de tre børn, stoppede fareren med at drikke, og efter lidt over to år fik han børnene hjem igen. Amanda giver, i sin fortælling, ikke udtryk for, at det er hendes far, som er skyld i, at hun bliver anbragt, og selv bliver nødt til at flytte.

Hendes retrospektive blik på de tidligere begivenheder kan, ifølge Horsdal (2007: 123), have ændret eller flyttet sig. Amandas tidlige oplevelser hjemme kan derfor have haft betydning for senere begivenheder. Men den følelsesmæssige begivenhed kan have ændret sig for hende, og derfor spillet en rolle for hendes nuværende selvforståelse. Da Amandas forhold til sin far på nuværende tidspunkt, ifølge Amanda, er godt, og forholdet til hendes mor ikke er så godt, kan dette have en indvirkning på, hvordan Amanda i dag fortæller os om sin barndom og anbringelse.

Amandas selvforståelse og tilværelsestolkning bygger på, at hun selv bærer skylden for, at hun er blevet anbragt.

I ni måneder, og så gik det galt igen, fordi jeg ikke kunne, altså ikke med hans drikkeri. Men det var bare mig, der skulle ud med et eller andet, tror jeg. Sådan i starten af teenageårene, der ville jeg diskutere hele tiden og skændes. Jamen gjorde egentlig hvad der passede mig pænt sagt, og så hørte jeg ikke efter, hvad han sagde.

Amanda fortæller skiftevis om et godt forhold til sin far, til tider med stolthed over hans præstationer, og et anstrengt forhold til moren, som i Amandas øjne fejler gentagne gange i sin rolle som mor, gennem hendes og de mindre brøders opvækst.

Til trods for, at Amanda giver udtryk for, at hun tidligere havde rollen som "moragtig" overfor sine mindre brødre, men nu blot fremstår som deres søster, fastholder hun beskytterrollen over for brødrene. Amanda har skabt, hvad Horsdal (2007: 130) beskriver som en narrativ identitet. De værdier og holdninger, hun giver udtryk for at have haft i forbindelse med ansvaret for sine mindre brødre, har fulgt hende. Dette tidlige ansvar har haft stor betydning for Amandas selvindsigt og identitetsdannelse. Amandas beskrivelse af morens manglende evne har ligeledes haft en indvirkning på Amandas identitet. Amanda tager afstand fra morens værdier og holdninger, og forsøger at positionere sig selv i rollen som mor, ud fra de samfundsmæssige værdier og normer, en mor burde have og ikke dem, Amanda husker sin egen mor for under sin opvækst.

Amandas ungdomsperiode

Amanda fortæller selv, at hun i en tidlig alder kom ind i en forkert omgangskreds, som var medvirkende til, at hendes liv tog en uheldig drejning.

...så gik det galt igen. Jeg begyndte at lave ballade. Jeg vil lige sige, at jeg har ikke nogen pletter på min straffeattest, men alt fra tyveri til hærværk til trusler og sådan. Jeg gik sammen med de forkerte, røg i forkert selskab. Jeg røg ikke hash eller noget som helst eller drak, men det var bare en helt anden ting.

Amanda

Amanda erkender, at hun har lavet mange forkerte og ulovlige handlinger. Hun fastholder løbende, gennem interviewet, sin afholdenhed fra stoffer og for megen alkohol. Vores tolkning af Amandas selvforståelse og tilværelsestolkning bygger derfor på en konstant afstandstagen fra hendes forældres tilværelse som stofmisbrugere og alkoholikere.

Amandas anbringelser

Det er tydeligt, at Amandas anbringelser er med til at skabe mening i hendes fortælling. Tydeligst skaber Amanda et plot i sin fortælling ud fra fortællingen om dengang, da hun blev smidt ud fra opholdsstedet.

Amanda har, som beskrevet, periodisk været anbragt, siden hun var 11 år. Amanda beskriver sine anbringelser med blandede følelser. De steder, hun ikke kunne lide at være, var det især de krav, der blev stillet til Amanda af anbringelsesstedet, der var problemet. Det sidste sted, Amanda var, beskriver hun meget positivt, da de levede som "en familie". Alle på stedet blev inddraget i dagligdagen, hvilket på mange måder står i modsætning til Amandas opvækst hos sine forældre. Her blev Amanda og hendes brøders mening ikke taget i betragtning. De blev overladt til sig selv. Amandas anbringelser uden for hjemmet har indflydelse på hendes livshistorie. Dette kommer til udtryk i blandt andet Amandas sprog, som er præget af mange fagudtryk fra "systemets sprog", samt i de kausale forklaringer, hun bruger i sin fortælling. Ifølge Horsdal (2007: 87) kan man, som forsker, komme i tvivl om, hvorvidt man får "...den enkeltes egen oplevelse af livets erfaringer, eller vi får en tilpasset kopi af behandlersystemernes tilværelsestolkninger." Dette gør sig gældende i Amandas livshistorie, hvilket ikke er mærkeligt, da hun har tilbragt cirka halvdelen af sit liv på institutioner og opholdssteder med flere.

Det er 2 til 3 år siden hvor jeg fik nogen redskaber at arbejde med som jeg stadigvæk bruger når min mor hun er påvirket men jeg tager det ikke så tungt mere jeg kan godt blive sur og skuffet over at hun er påvirket og ikke kunne holde vores aftaler. (...) Jeg havde det jo faktisk rigtig godt med dem, det synes jeg, de er jo nogle rigtig dejlige mennesker. Men de har sku heller ikke altid haft det rigtig nemt, den ene han var flyttet fra Irland af og hertil med hans familie, men han havde det bare ikke godt, de var bare socialt udsatte mennesker faktisk.

Amanda

Amanda har gennem sin opvækst oplevet forskellige stressende livsfaktorer. Hun blev blandt andet smidt ud fra et opholdssted, hvor hun var meget glad for at bo.

Det tyder ikke på, at Amandas livshistorie er med til at bringe hverken begribelighed, håndterbarhed, eller meningsfuldhed ind i hendes liv. Amanda fortæller, at hun som 18-årig bliver smidt ud af det opholdssted, hun på daværende tidspunkt boede på.

Ja der ville de ikke have mig mere eller det var sådan set kommunen der ikke ville, det er sådan set kommunen der er skyld i det, det er så typisk, jeg hader kommunen. Ej ikke lige nu, der er de faktisk nogen gange søde, men det var jo børne- og unge afdelingen, når jeg bliver 18 så ryger jeg jo bare... Jamen så kæmpede jeg med dem og fik afslag på at jeg kunne blive boende der lidt længere og få en støttekontakt person bagefter som kunne

hjælpe mig med altså for eksempel jeg hader at lave mad alene og spise alene og jamen få handlet ind og gjort rent og have styr på økonomien og regningerne bare alt det der som man faktisk bare selv skal have styr på.

Amanda

Hændelsen, hvor Amanda første gang som 18-årig hører om anbringelsens ophør, oplever hun som at blive smidt ud allerede dér, til trods for, at hun reelt blev boende dér til hun var 20 år. Denne begivenhed er et vendepunkt i Amandas fortælling.

Amanda har svært ved at skabe sammenhæng og forståelighed i forhold til det vendepunkt, hun møder, da hun bliver ”smidt ud” af opholdsstedet. Amandas ophør med at være anbragt, er for hende uforklarligt og en smule kaotisk.

Ja, eller så kæmpede vi så med dem i to år og boede der i de to år det var sådan lidt en stressende tid jeg vidste slet ikke hvor jeg skulle gøre af mig selv og det kunne min gamle kontaktperson også godt se, hun kunne godt se det drænede mig for energi og jeg røg længere og længere ned humørmæssigt, jeg var ikke den samme glade pige som jeg altid har været smilende pige og kunne tage pis på alle næsten. Så røg jeg så ned med et angstanfald røg helt ned og jeg har stadigvæk angst, men jeg har ikke taget pillerne i tre uger eller sådan noget.

Amanda

Set i forhold til Antonovskys (2000: 35) optik, oplever Amanda en ringe grad af begribelighed. Amandas ringe grad af begribelighed mindske også hendes grad af håndterbarhed i situationen, hvor hun blev smidt ud af opholdsstedet, da Amanda påtager sig en offerrolle, hvilket der i Antonovskys (2000: 36) optik er en tilbøjelighed til, hvis graden af håndterbarhed er lav. For Amanda er det de sociale myndigheder, som har svigtet hende og gjort hende til et offer for deres handlinger.

Ifølge Antonovsky (2007: 36) er komponenten meningsfuldhed særligt afgørende for oplevelsen af sammenhæng. Amanda oplever ikke nogen høj grad af meningsfuldhed i sin tilværelse, hun nævner ikke nogle bemærkelsesværdige motivationselementer i sin fortælling, hvorfor hun, ifølge Antonovskys (2007:36) optik, ikke har optimal modstandskraft i forhold til de dårlige hændelser, hun har været udsat for i sin opvækst.

Amandas grad af OAS er, ud fra ovenstående, lav, idet hun har svært ved at håndtere de stressende livsbegivenheder, hun har været, samt er, udsat for.

Peter

Peter er født på landet, og har tilbragt det meste af sin barndom og ungdom med sine forældre og to søskende. Begge forældre arbejdede i denne periode af Peters liv.

Peter fortæller om en turbulent barndom, hvor han ofte blev slået, og hvor stoffer og alkohol var en del af hverdagen. Det har, ifølge Horsdal (2007: 120-121), stor betydning, hvorvidt fortælleren har en passiv eller aktiv indflydelse på de begivenheder, som beskrives. I Peters beskrivelse af sin opvækst har han måttet affinde sig med og indordne sig under de ydre vilkår, og derfor haft en passiv indflydelse på disse ydre vilkår.

Min barndom har nok ikke været særlig behagelig, vi blev altid slået som mindre af vores forældre og sådan noget, fordi hver gang man lavede en fejl så var det jo forkert og sådan noget... ja der var så meget der var helt galt (...) Altså jeg fik godt nok lige i en periode lov, og ryge nogen joints derhjemme. Men det var også kun det så (...) Jo min far han har røget, da de kendte nogen inde i xxx, der havde en hel have fyldt med hamp og sådan noget. Så lavede de bare en masse pot og joints, og jeg ved ikke hvad. Men det var førhen jo. Nu drikker han kun en lille smule, og det er ikke fordi det er slemt overhovedet. Det var det førhen, da satte han sig inde foran fjernsynet, og så skulle han altid have sig en øl.

Peter

Peter har gennem hele sin barndom været tilknyttet specialskoler, og han har aldrig færdiggjort folkeskolen. Dette begrundes Peter med, at han havde svært ved at koncentrere sig i længere tid, og han kunne ikke sidde stille, hvilket ligeledes, ifølge Peter selv, er årsagen til hans hashmisbrug, da det hjælper ham til at slappe af.

Peters brug af hash er ikke den eneste kriminelle handling, han har begået.

Jeg har solgt noget heroin i xxx og lavet indbrud og forsøg på tyveri (...) Og så har jeg lavet et knivstikkeri og vold mod tjenestemand og sådan nogle småting

Peter

I en alder af 18 år blev Peter smidt ud hjemmefra efter et større sammenstød mellem ham og hans forældre.

Peters far udgør en betydningsfuld anden for Peter. Peters far har, gennem sit misbrug, haft en afsmittende effekt på Peter og hans selvforståelse og tilværelsestolkning. Dette gennem faderens væremåde og de handlinger, han har begået under Peters opvækst. Peters fars indgangsvinkel til

stoffer og alkohol kan have bevirket, at Peter deler denne indgangsvinkel til misbruget. Måden, hvorpå Peters far har levet sit liv under Peters opvækst, har haft en indvirkning på måden, hvorpå Peter har levet sit liv.

Som tidligere nævnt har Peter måttet affinde sig med og indordne sig under de ydre vilkår. Peter fortæller om en barsk barndom. Peters barndom kan siges at være præget af kroniske stressfaktorer, som har været afgørende for Peters livssituation. Peter har tillige været udsat for én bestemt hændelse, som må have påvirket ham. Peter blev voldtaget, og det må, til trods for hans tilbageholdenhed i forhold til dette i fortællingen herom, have været en stressende livsbegivenhed for ham.

Så fik jeg en lejlighed i xxx, der nåede jeg, at bo i et par måneder. Men så skete det så, at jeg blev voldtaget i min egen lejlighed. Så flyttede jeg ud af den, og flyttede til xxx i stedet for i et års tid (...) Jeg havde holdt noget, en lille fest eller sådan noget, hvor vi havde fået en lille smule og drikke og lige røget en lille bønne og sådan noget. Så finder nogen af dem ud af, at de gerne vil hjem. Det er også fint nok, og så går xxx med dem ned af trappen, så siger jeg hej hej og farvel og sådan noget. Så går han op igen og spørger efter sin telefon og så siger jeg selvfølgelig ja, så dum som jeg er. Selvfølgelig må du komme ind og lede efter din telefon. Så kommer han ind, så låser han døren og så sker det hele.

Peter

Hvis Peters livssituation havde været præget af medbestemmelse samt en balance mellem under- og overbelastning, kunne han, ifølge Antonovskys (2000: 46-47) optik, have været i besiddelse af generelle modstandsressourcer. Men idet Peters barndom har været præget af inkonsistens samt manglende grad af beslutningstagning, er Peters livssituation præget af generelle modstandsunderskud. Peters generelle modstandsunderskud gør, at han befinder sig på et lavere niveau i forhold til medbestemmelse.

Voldtægtshændelsen er for Peter en uforklarlig og tilfældig hændelse. Peter begriber ikke hændelsen ud fra en sammenhængende kontekst, hvorfor hans begribelighed af hændelsen er lav. Peters håndterbarhed af hændelsen er tillige lav. Hans evner og ressourcer til at håndtere de stimuli, han har været udsat for, er ikke tilstrækkelige til at kunne håndtere den hændelse, han har været udsat for. Det må antages, at hændelsen, for Peter, har været en stressende begivenhed, som har indflydelse på hans nuværende tilværelse.

Ja, så har jeg bare sådan faret rundt hele tiden, fordi det har været sket, det der i lejligheden, det har jo været svært og få ud af hovedet og sådan noget. Lige til at starte med var jeg fucked up på stoffer hele tiden, helt blæst og væltede bare rundt og sådan noget oppe i xxx.

Peter

Én af de afgørende komponenter for Peters oplevelse af sammenhæng er, ifølge Antonovsky (2000: 36), meningsfuldhed. Følelsen af meningsfuldhed er især vigtig, når en person oplever dårlige hændelser. Peters evne til at kæmpe imod denne hændelse afhænger altså af hans oplevelse af meningsfuldhed. Det er for Peter det betydningsfulde i hans liv, som er afgørende for hans evne til at kæmpe imod denne svære hændelse, som han har været udsat for.

Peters beskrivelse af sine kriminelle handlinger kan sige en del om det miljø, han er opvokset samt fortsat færdes i, idet hans betegnelse for småkriminalitet i form af blandt knivstikkeri, ikke almindeligvis klassificeres som småkriminalitet, men snarere som alvorlig kriminalitet.

Cille

Cille er vokset op i én af de fire storbyer i Danmark, sammen med sin mor og storebror. Cilles forældre blev skilt, da hun var 2 år gammel. Cilles far var både narkoman og ludoman, hvorfor Cilles mor smed ham ud hjemmefra. Cilles mor er uddannet social- og sundhedshjælper. Cille har altid haft et nært forhold til sin mormor og morfar, og hun føler et stort tab over at have mistet dem. Hun fortæller selv, at hun tror, at det er årsagen til, at hun "...er endt her...".

Cilles skolegang har fra 6. klasse været meget ustabil. Hun har blandt andet gået på fem forskellige skoler og har måttet tage 9. klasse om to gange. Cille fortæller, at hun har oplevet mobning i skolen, både af lærere og elever. Cille fortæller, at mobningen ofte omhandlede hendes mor, idet de andre elever kaldte hendes mor for prostitueret. Da vi spørger nærmere ind til dette, viger Cille uden om spørgsmålet, hvorfor vi ikke har fået yderligere viden derom. Cilles skolegang var fra 6. klasse sporadisk, og hun valgte ikke at deltage i undervisningen. Cilles tilbageblik på sin skoletid vækker minder om mobning, hvilket hun mener er årsagen til, at hun ikke kunne opretholde en stabil skolegang på nogen andre skoler.

I fortællingen lægger Cille stor vægt på forholdet til sin mor, som var præget af både psykisk og fysisk vold. Cille fortæller om en barndom, hvor hendes mor havde svært ved at give udtryk for sine følelser over for sine børn.

Cilles beskrivelse af en barndom fuld af vold bliver i interviewet understøttet af en enkelt hændelse, hvor hendes mor slår og skubber hende ind i en dørkarm, så hun slår hul i hovedet. Til trods for, at Cille giver udtryk for, at der har været flere tilfælde af vold, står denne erindring klart for hende.

...hun slog mig, skubbede mig ind i en dørkarm og gav mig hul i hovedet og sådan noget. Jeg var ligeglad, altså selvfølgelig rørte det mig, men jeg gav hende tilbage på de ting hun sagde og hvis hun slog mig, så ville jeg ikke slå igen. På den måde lærte jeg nogle ting, jeg ved ikke hvad det er for nogle ting, men det var åbenbart hendes måde at vise det på.

Cille

Cille og hendes mor deler ikke samme værdier og holdninger, og Cille tager afstand fra den opdragelse, hendes mor har givet hende.

... hun købte os i stedet for. Altså det med at give os ting og sådan noget, det var hendes måde at vise kærlighed på. Jeg synes ikke det var den rigtige måde. Fordi alle de ting. Det kan godt være, jeg bliver glad. Men når jeg så har haft de ting i noget tid så er de ikke noget. Og jeg har nok savnet det der med, at hun kom hen og sagde "ej jeg elsker dig sku altså". Hver gang jeg har sagt til min mor "jeg elsker dig", så er det bare sådan noget, ja det er fint, vender ryggen til, og går og det er sådan noget, jeg savner. Men det kan man jo ikke lave om på nu...

Cille

Cille begrundet sin mors manglende evne til at vise følelser med morens egen opvækst.

Jeg tror, at grunden til at min mor er, som hun er, er fordi hun selv har oplevet det fra min mormor. Min mor har været den mellemste. Min moster, som var den yngste, hun har ligesom været det der yndlingsbarn. Hvorimod min mor hun og min onkel altid har skulle passe sig selv. Jeg tror, det er derfor, hun ikke har kunne kende forskel på, hvordan man egentlig skal behandle sine børn, og hvordan hun selv er blevet behandlet. Hun har også sagt mange gange, at det er forkert, det jeg gør, men jeg kan ikke se, hvad det er,

der er rigtigt. Det er fordi, jeg aldrig selv har oplevet det. Og det kan jo godt være, at det er derfor. Men det giver hende jo ikke ret til at være så ond.

Cille

Da Cille blev teenager, opstod der mange skænderier mellem Cille og hendes mor. Cille fortæller, at hun skulle prøve grænser af, hvilket gik ud over deres forhold til hinanden.

Det var sådan noget med at stjæle. Jeg blev afhængig af det til sidst. Det der med at adrenalinene kører i dig, og det, synes jeg bare, var så vildt. Og sådan noget med at prøve stoffer af, fordi jeg vidste, at det ville irritere min mor, at jeg havde gjort det, men jeg fortalte hende jo aldrig rigtig noget, før til sidst.

Cille

Cille fik en voldsdom samt forskellige domme for tyveri, og hun fortæller, at dette har påvirket hendes fremtidsmuligheder.

Jeg har en voldsdom og en dom for tyveri, som var i butikker, og det kan godt være, at det er tre år siden, men alligevel da vil de jo ikke have en tyv. Godt nok stjæler jeg ikke mere og kunne aldrig finde på det, men alligevel, de kan jo se det på min straffeattest.

Cille

Da Cille er 14 år, bliver hun smidt ud hjemmefra for første gang. De efterfølgende år bliver Cille smidt ud jævnligt, og i de perioder bor hun hos sin mormor og morfar, samt hos forskellige veninder. I disse situationer spiller Cille i sin fortælling en passiv rolle, og hun må tilpasse sig de ydre omgivelser. Cille beskriver perioderne, hvor hun bliver smidt ud, med blandede følelser. Hun giver skiftevis sig selv og sin mor skylden for, at hun og hendes mor ikke kunne enes. Cille taler meget om, hvad hendes mor har haft svært ved i rollen som mor, ud fra et perspektiv om, hvordan Cille mener, at en mor bør påtage sig en "mor-rolle". Hendes fortælling indeholder mange historier om, hvordan hendes mor ikke magtede eller magter at udfylde denne rolle.

Cilles mormor og morfar havde, gennem hendes opvækst, en væsentlig betydning for Cille, hendes identitet samt hendes tilværelsestolkning. Cilles mormor og morfar fremstår som nogle af hendes betydningsfulde andre, og de har, ifølge Cille, haft en positiv indvirkning på hende.

Antonovsky (2000: 36) benytter begrebet *legitim anden*⁵. En legitim anden er en, man har tillid til og føler, man kan stole på. For Cille har hendes mormor og morfar været en legitim anden, da de levede. Cilles grad af OAS var højere, da de levede, hendes styrke til at klare vanskelige situationer var stærkere, da de levede. Deres død har medført, at Cille havde svært ved at opnå begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed, hvorfor hendes oplevelse af sammenhæng er mindre i vanskelige situationer.

Vi vil i analysedel 2 komme nærmere ind på det vendepunkt, som ændrer en del for Cille og hendes oplevelse af sammenhæng, nemlig hendes konvertering til islam.

Gennem de samfundsmæssige, kulturelle fortællinger (Horsdal, 2007: 91-92) om de normer og værdier, der tillægges en mor, har Cille skabt et billede af, hvordan en mor burde være. Cilles mor udgør, ligesom Cilles mormor og morfar, en betydningsfuld anden for Cille. Cille og hendes mors forhold beskrives af Cille som værende af negativ betydning. Ifølge Horsdal (2007: 133) har disse personer, uanset om deres betydning er af negativ eller positiv art, en stor betydning for fortællerens livsbane og udvikling. Cilles mors personlige relation til Cille er af negativ art, og derfor har den haft en negativ indvirkning på Cilles livsbane, både i hendes behov for at prøve grænser af, og i hendes nuværende tilværelse og tilværelsestolkning, da Cille fortsat har svært ved at være alene og klare sig selv.

Ifølge Horsdal (2007: 123) har de aktive og passive roller stor betydning for fortællerens selvforståelse, og tidligere episoder kan, ifølge Horsdal, have betydning for senere episoder. Vores teori er, at mobningen på den første skole retrospektivt set har haft så stor betydning for Cille, at hun ikke kunne klare at gå i skole. Dette har resulteret i manglende uddannelse og beskæftigelse, hvorfor Cille på nuværende tidspunkt forsøger sig selv gennem kontanthjælp.

Cilles voldelige adfærd i sin tidlige ungdom kan afspejles i hendes generelt voldelige opvækst. Forholdet mellem Cille og hendes mor betragtes af Cille som værende negativt. Moderens rolle som værende den følelsesmæssigt afvisende og fysisk voldelige har haft afgørende betydning for Cilles udvikling og selvindsigt. Hun beskriver en mangel på kærlighed og omsorg, der også kan have haft en betydning for hendes tilværelsestolkning.

⁵ Vi har valgt at bruge begrebet legitim anden, da det bruges i den danske oversættelse, vi citerer Antonovsky fra. Antonovsky anvender selv begrebet *legitimate other* i den originale engelske udgave. Begrebet bruges på præcis samme måde, som begrebet signifikant anden anvendes inden for interaktionistisk og psykodynamisk teori.

De værdier Cille har, og det hun ønsker fra sin mor, og de værdier, Cilles mor, ifølge Cille, har, stemmer ikke overens. Dette repræsenterer, hvad Horsdal (2007: 143-144) klassificerer som et værdisammenstød mellem mor og datter, som ikke deler samme opfattelse af kærlighed, og hvordan der gives udtryk for denne.

Cilles mors opvækst genspejles i de værdier og opdragelsesmønstre, hun kender i opdragelsen af Cille.

Horsdal (2007: 96) anvender under disse kulturelle fortællinger begrebet *skæbnefællesskaber*, som placerer individet i en fælles tolkningshorisont om opdragelsesmønstre, som bliver handlingsanvisende. Ifølge Horsdal forstår vi ikke alene disse anvisninger, vi efterlever dem. Cilles mor efterlever de anvisninger, som er blevet skabt gennem den fælles tolkningshorisont, hun har opnået fra sin opvækst.

Da Cille fortæller, hvordan hun prøver grænser af, spiller Cille en aktiv rolle i den tidlige begivenhed, som har medvirkende indflydelse på Cilles nuværende tilværelsestolkning. Cille udtrykker et behov for at prøve grænser af, som retrospektivt har en indflydelse på hendes nuværende tilværelse, da hun ligeledes udtrykker, at hun, grundet de tidligere episoder, har fået en dom for tyveri, og derfor har svært ved at finde arbejde.

Kenneth

Kenneth er vokset op med sine forældre og storebror. Gennemgående for Kenneths fortælling er, at han fortæller om et barskt liv og ikke mindst en hård barndom.

Jamen altså jeg har levet et hårdt liv med stoffer og narko og bajere og vold og rockermiljø og alt hvad det indebærer... Der har været meget vold i familien. Og der har været meget alkohol i familien. Og så har jeg ikke gået i skole. Jeg gik ud af femte klasse og så har jeg været på otte forskellige skoler og boet femten forskellige steder i Danmark.

Kenneth

Kenneth oplever, at hans far og mor har været meget væk under hans opvækst. De arbejdede begge meget, faderen i militæret og senere hen som selvstændig maler, og moderen på fabrik og senere hen

...uddannede hun sig massør og zoneterapeut og akupunktør og sådan noget kosmetik med at rive hår af benene og sådan noget. Hun må fjerne ligtorne, hun må opererer altså sådan fodvorter væk.

Kenneth

Kenneth fortæller, at han altid har følt sig tilsidesat og oplevet en forskelsbehandling i forhold til sin bror.

Far passer sit arbejde og sådan noget og tjener en masse penge. Han er mange millionær sammen med min mor. De er mange millionære begge to, og... det har bare været sådan noget, jeg har ikke gidet alle de penge, jeg har ikke gidet det der. Jeg har squ ikke villet have noget af dem. Noget mere kærlighed i stedet for, at de bare var væk altid, når man var hjemme. Og der blev gjort meget forskel på mig og min storebror, føler jeg. Men det er nok noget man føler altså, ikke også.

Kenneth

Kenneths barndom var præget af vold i hjemmet. Kenneth fortæller om nogle meget voldsomme episoder, hvor han har fået tæsk af sin far. Kenneths egen far har også oplevet vold i sin barndom.

Har du ikke lavet dine lektier så får man tæsk for det. Det var bare sådan, det var. Det er sådan han har haft sin barndom med sin far. Hans far, altså min farfar var syg i hovedet han sad inde mange gange for at banke børnene. Altså sådan er det, ikke også. Og det har han bare taget med videre. Altså min far har taget det med ind i hans familie med mig, min storebror og mor.

Kenneth

Kenneths skolegang var præget af mobning og meget sporadisk fremmøde. Kenneth fortæller, at han blev mobbet grundet sin overvægt. Han begyndte at ryge cigaretter og hash i en tidlig alder. Det blev siden hen også til de hårdere stoffer, såsom heroin. Kenneth flyttede allerede hjemmefra som 13-14-årig, han flyttede til en lejlighed i én af de fire storbyer, og solgte stoffer som levevej. Kenneth fik en voldsdom, da han var 15 år, som han skulle afsone på en institution. Kenneth flyttede hjemmefra i så tidlig en alder, da han ikke kunne holde til at være i hjemmet, som var præget af vold og alkohol.

Jamen det var simpelthen fordi de ville ikke have mig derhjemme mere mine forældre jeg smadrede det hele og skældte dem ud og råbte af dem og min far var altid fuld og så sloges vi altid og der var altid ballade. Min far han er dybt alkoholiserede (...) Det er nok mest alkoholen i min far der har gjort at det har været sådan et turbulent liv som det har været og det har jeg ikke gidet og så har jeg bare, jeg gider ikke være her mere.

Kenneth

For Kenneth var det at bo hjemme hos sine forældre en uholdbar tilværelse. Ifølge Horsdal (2007: 124) kan "Vendepunkter og kriser føre til, at man må forsøge at finde ny mening". Dette fortolker vi således, at Kenneth ikke længere kunne finde en mening med at bo hjemme, hvorfor han tog et aktivt valg om at flytte hjemmefra. Dette var et stort vendepunkt i Kenneths liv.

Vendepunktet for Kenneth var en radikal kursændring, og denne kan, ifølge Horsdal (2007: 124), være både positiv og negativ. I Kenneths tilfælde gav det mening for ham at komme væk hjemmefra.

Der er, ifølge Horsdal (2007: 126), "...ingen tvivl om, at livet som et projekt er en dominerende forestilling i dag, men de fleste livshistorier udviser ikke desto mindre som oftest en blandingsform, hvad der for så vidt er forståeligt nok". Når Kenneth tager et valg om at flytte hjemmefra, ser han livet som et projekt, som han selv er ansvarlig for lykkes. Han fortæller, gennem historien, ofte om, hvordan han aktivt tager forskellige valg.

...jeg har altid villet være min egen herre og selv styre det hele og det har jeg jo ikke kunne finde ud af, og det er jo det der har gjort at det er endt meget galt noget af det.

Kenneth

Dog fylder udefrakommende modgang også en hel del i Kenneths livshistorie, idet hans intentioner om sine valg ikke altid udspiller sig som ønsket.

Kenneths livssituation minder til dels om Peters livssituation. Deres opvækst er begge præget af en barsk barndom med misbrug og vold i familien. Som nævnt ovenfor spiller udefrakommende modgang en rolle i Kenneths livshistorie, hvorfor Kenneths livssituation som hjemløs, såvel som Peters livssituation som hjemløs, er præget af modstandsunderskud. Det er Kenneths grad af meningsfuldhed, begribelighed og håndterbarhed, som er afgørende for, hvordan han kommer igennem de forskellige hændelser i sin opvækst.

Kenneth begrundet sin fars voldelige adfærd med farfarens voldelige adfærd. Den kulturelle fortælling om, at både Kenneths far og farfar var voldelige, ligger til grund for Kenneths selvforståelse og tilværelsestolkning.

Ifølge Horsdal (2007: 134) kan personer i fortællerens liv have stor betydning for fortællerens identitet og tilværelsestolkning på godt og ondt. Dette ses i Kenneths fortælling, da han fortæller om sin barndom, som var præget af vold og alkohol. Kenneths barndom og faderens bedrifter har betydning for Kenneths tilværelse, idet faderens bedrifter ses gå igen i Kenneths fortælling og hans tilværelse som hjemløs.

Kenneths følelse af at være tilsidesat påvirker ham meget i hans fortælling. Han vender ofte tilbage til denne følelse gennem hele fortællingen. Når Kenneth kommer ind på sådanne følelsesemner, forsøger han samtidig at tage afstand fra dem. Kenneth spiller, ud fra hans fortælling at dømme, en passiv rolle i denne del af sin opvækst, da han må affinde sig med og tilpasse sig de ydre vilkår. Når Kenneth fortæller om sine oplevelser af at mangle sine forældre i barndommen og føle sig tilsidesat, slutter han af med sætningen, "...men det er nok noget man føler altså ikke også.". I Horsdals (2007: 129) optik er Kenneths brug af "man" et udtryk for hans afstandtagen fra sine egne følelser, idet han forsøger at gøre sine pinefulde følelser generelle.

Psykiske lidelser

Tre af de interviewede hjemløse unge, Peter, Cille og Amanda, fortalte om psykiske problematikker i form af henholdsvis lidelserne ADHD og angst. Vi vil indledningsvist, i dette afsnit, se nærmere på dette ud fra deres historier. Kenneths livshistorie er ikke medtaget i dette afsnit, idet han, i sin fortælling, ikke nævner at have nogen former for psykiske lidelser.

I forståelsen af Amanda og Peters ADHD-diagnoser anvendes tidligere udarbejdede undersøgelser herom. I analysen vil vi se på, hvilken betydning de unges psykiske problematikker kan have haft for deres selvforståelse og tilværelsestolkning.

Vi vil anvende Antonovskys oplevelse af sammenhæng i forhold til de unge, herunder vigtigheden af styrken af OAS i forhold til de unges helbred.

Amanda

Amanda fortæller, at hun lider af angst, men at hun har fået det bedre. Hun fortæller, at hun "...har haft et par anfald, hvor jeg ikke kan få vejret, men så har der faktisk ikke rigtig været no-

get...". Amanda begrundet sin angst med tiden, hvor hun ikke længere kunne være på opholdsstedet, hvor hun var anbragt, og placerer igen sig selv i en offerrolle.

Ja, eller så kæmpede vi så med dem i to år og boede der i de to år det var sådan lidt en stressende tid jeg vidste slet ikke hvor jeg skulle gøre af mig selv og det kunne min gamle kontaktperson også godt se, hun kunne godt se det drænede mig for energi og jeg røg længere og længere ned humørmæssigt, jeg var ikke den samme glade pige som jeg altid har været smilende pige og kunne tage pis på alle næsten. Så røg jeg så ned med et angstanfald røg helt ned og jeg har stadigvæk angst, men jeg har ikke taget pillerne i tre uger eller sådan noget.

Amanda

Amanda fortæller flere gange, hvordan hun hader at være sig selv og lave ting alene. Hun udtrykker et ønske om at få hjælp til de ting, hun ikke er tryk ved.

... få en støttekontakt person bagefter som kunne hjælpe mig med altså for eksempel jeg hader at lave mad alene og spise alene og jamen få handlet ind og gjort rent og have styr på økonomien og regningerne bare alt det der som man faktisk bare selv skal have styr på.

Amanda

Udover, at Amanda har været medicineret for sin angst, får hun tillige beroligende medicin, hvorfor Amanda får dette, ved vi ikke.

Når Amanda fortæller om sin angst, er hun bevidst om, hvilke begrænsninger, dette giver hende. Hun gør ligeledes opmærksom på, at hendes begrænsninger ikke er generelle, idet hun selv siger "...det der som man faktisk bare selv skal have styr på". "Man" bruges, ifølge Horsdal (2007: 129), hvis man taler om generalisering, hvilket gør sig gældende for Amandas selvforståelse i forhold til sine begrænsninger.

Som tidligere beskrevet er det, ifølge Antonovsky (2000: 48), styrken af OAS, som bestemmer, hvorvidt udfaldet af en given begivenhed vil have en skadelig, neutral eller helbredsfræmmende indvirkning på en person.

Amanda har svært ved at opnå begribelighed i mange af de forskellige begivenheder og områder, hun præsenterer i sin livshistorie. Amanda har svært ved at finde sammenhæng i kommunens valg om, at hun ikke kan forblive på opholdsstedet, som hun blev smidt ud fra. Amanda

føler sig som et offer, og at livet har behandlet hende uretfærdigt. Amandas til tider lave grad af OAS kan have en skadelig indvirkning på hende. Antonovsky diskuterer ligeledes graden af OAS og dennes sammenhæng med en persons psykiske helbred. En lav grad af OAS kan have en skadelig indvirkning på en persons helbred, herunder også en persons psykiske helbred (Antonovsky, 2000: 193). Amandas udvikling af angst i forbindelse med, at hun ikke længere kan forblive på opholdsstedet, viser at hendes til tider lave grad af OAS kan have haft en indvirkning på hendes psykiske helbred. Amandas angst kan tillige have en sammenhæng med det pludselige ophør af anbringelsen, som for hende var en ubegribelig oplevelse.

Cille

Cille fortæller, at hun for nylig er blevet diagnosticeret med ADHD. Cille mener dog selv, at hun har haft sygdommen siden hun var 12 år, hvilket har haft indvirkning på hendes daværende adfærd.

Jamen det har altid været der men ikke på samme måde som da jeg blev ældre. Jeg havde nogle adfærdsproblemer og vi undersøgte det ikke rigtig, men det viste sig, at jeg havde ADHD, som jeg faktisk lige har fået konstateret. Men det har været der lige siden jeg var 12 år. Jeg skulle prøve nogle grænser af og jeg skulle..., ja jeg var ikke sød lad mig sige det sådan. Det gik ud over min mor og vores forhold og det var jo nemmere bare at smide mig ud, i stedet for at tage kampen op.

Cille

Anegen Trillingsgaard, Birgit Christensen og Lotte Fensbo (2009: 8) skriver i deres artikel om børn og unge med ADHD, at de ofte "...har associerede vanskeligheder i form af adfærdsforstyrrelse, angst, lavt selvværd, ringe social kompetence, indlæringsvanskeligheder...".

Cilles lidelse kan derfor have haft indflydelse på hendes egne omtalte adfærdsproblemer. Cille fortæller selv, at hun, efter at være blevet uvenner med sine veninder, ikke har kunnet skabe nye venskaber på de andre skoler, hvilket beretter om eventuelle ringe sociale kompetencer, som ligeledes kan have været funderet i hendes manglende viden og dermed også forståelse for hendes lidelse.

Horsdal (2007: 126) skriver om et personligt ansvar for eget liv, og for, at dette fungerer. Dog henviser hun ligeledes til, at individet ikke er herre over alt. Der skelnes mellem intentionel handling og udefrakommende modgang, som fortælleren ikke kan stille noget op imod, herun-

der blandt andet sygdom. For Cille har lidelsen en afgørende betydning for hendes selvindsigt og selvværd.

Forklaringen på, hvorfor børn og unge får diagnosen ADHD, er fortsat oppe til diskussion. På den ene side foreligger ADHD-diagnosen, som betragtes som biologisk betinget; denne diagnose behandles hovedsagelig medicinalt. På den anden side er der adfærdsforstyrrelser, som forstås i sammenhæng med "...problemer i socialiseringen og socio-emotionelle vanskeligheder i familien, hvor den behandlingsmæssige tilgang er bygget op omkring psykologisk og social støtte i familien" (Jørgensen, 2009: 5).

Ud fra Cilles beskrivelse af de opvækstvilkår, hun var underlagt, herunder både fysiske og psykiske, kan der peges på, at Cilles ADHD kan skyldes hendes opvækstvilkår, som har været præget af vold og følelsesmæssig distancering fra moderens side samt stof- og spillemisbrug fra faderens.

Som tidligere beskrevet havde Cille en lav grad af OAS i de for Cille svære begivenheder, hun har oplevet i sin opvækst. Da det, ifølge Antonovsky (2000: 48), er styrken af OAS, der er afgørende for, om begivenheder for individet kan virke skadende, neutrale eller helbredsfræmmende, og Cilles OAS var lav, kan dette have haft en indvirkning på Cilles helbred og derfor også udviklingen af ADHD.

Peter

Peter har, grundet en række kriminelle handlinger, herunder knivstikkeri, salg af stoffer, indbrud og vold mod tjenestemand i funktion, fået en dom.

I forbindelse med Peters retssag har han gennemgået undersøgelser, og han er, efter eget udsagn, blevet klassificeret som værende i gruppen af retarderede.

...de mener faktisk jeg er retarderet. De mener jeg er helt derude hvor folk de er spassere og hvor de ikke fatter noget. De mente jeg... eller de sammenlignede mig med en institution, hvor der ikke er normale folk. Det er sådan en institution for psykisk syge.

Peter

Peter fortæller efterfølgende, at han skal afsone et sted for personer med nedsat psykisk funktionsevne.

Peter fortæller ligeledes, at der er blevet peget på, at han lider af ADHD. Sygdommen kan, som tilfældet er for Cille, have haft en indvirkning på Peters adfærd. Dog skal dette ses i forhold til, at Peter ligeledes har andre psykiske problematikker.

Peter fortæller dog, at han i mange år mener at have haft ADHD, og den eneste måde, hvorpå han har kunnet finde ro, er gennem selvmedicinering.

.... de mener jeg har noget ADHD, men videre er de så heller ikke nået (...) jeg har fået noget truxal for at slappe af, men det virker ikke. Eller jo det virker, men så går man som en zombi og er helt væk. Jeg kunne godt tænke mig og få det undersøgt én gang mere, og så få det på plads en gang for alle. Hvis der er noget medicin der kan hjælpe så ville det fandeme være fedt man. I stedet for man skal gå og medicinere sig selv.

Peter

Ligesom for Cille, udgør lidelsen en udefrakommende modgang, som Peter ikke er herre over. Dog tager Peter selv et aktivt valg om at medicinere sig selv.

For Peter har lidelsen ligeledes afgørende betydning for hans selvindsigt og identitet, da han har meget svært ved at acceptere, at der peges på, at han har psykisk nedsat funktionsevne, og at han bliver klassificeret som retarderet.

Udviklingen af ADHD kan for Peter, som for Cille, være udsprunget af hans opvækstvilkår og hans til tider lave grad af OAS.

Diagnosen ADHD for Peter fremstår, ud fra hans fortælling, mere acceptabel. Lidelsen giver mening for Peter, og han bruger sygdomssymptomerne som årsagsforklaringer for sit misbrug.

Ud fra ovenstående kan der opstilles en hypotese om, at Peter kan have en højere grad af OAS i diagnosticeringen af ADHD, da lidelsen kan være medvirkende til at skabe begribelighed for Peters selvforståelse, og at han derigennem vil kunne opnå en højere grad af sammenhæng.

De sociale myndigheder

Vi vil i dette tema forholde os til, hvordan tre af de unge hjemløse forholder sig til de sociale myndigheder og disses påvirkning af de unges hjemløseposition. Afsnittet vil tage udgangspunkt i Amanda, Cille og Kenneths fortællinger. Peters fortælling inddrages ikke i det følgende, idet Peters kontakt til de sociale myndigheder ikke er en del af hans fortælling.

I analysens teoretiske del vil vi se på de unges oplevelse af sammenhæng ud fra Antonovsky og de tre komponenter, begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed.

Vi vil, i analysen, anvende forskning fra SFI til at belyse opvæksten og den eventuelle anbringelses betydning for de unges selvforståelse og positionering i voksenlivet.

Amanda

Amanda har, gennem sin opvækst, været i kontakt med de sociale myndigheder op til flere gange, og hun nævner disse episoder med blandede følelser.

Amanda har, af kommunen, været anbragt op til flere gange, gennem sin opvækst, herunder på institutioner, opholdssteder og i plejefamilie.

I Amandas fortælling beskriver hun med megen nøjagtighed tidsintervallerne for de forskellige anbringelser, samt hvad der hver gang har ligget til grund for, at hun er blevet anbragt.

Anbringelserne er, for Amanda, det, som fylder mest i hendes livshistorie, og dem hun kan berette om med mest nøjagtighed. De udgør, for Amanda, hovedtemaerne i hendes opvækst, da det er disse episoder, som står klare i Amandas hukommelse.

Jamen vi kom ikke i skole mig og min bror, og den mindste af dem, han kom heller ikke i børnehave. Så var der et møde med vores sagsbehandler, som valgte at anbringe os i akut plejefamilie, fordi vi ikke kom af sted og sådan nogle ting.

Amanda

Anbringelserne har, for Amanda, både været med og uden hendes mindre brødre. Amanda får med tiden sværere ved at bo hos sin far og vælger selv, at hun ikke kan være der.

Mine brødre kom hjem og så gik der tre måneder og der gjorde jeg sådan set bare hvad der passede mig og så valgte jeg at flytte. Jeg ville gerne væk, jeg tænkte det var det bedste for mig, i hvert fald så vi kunne få et bedre forhold med hinanden, og så kom jeg et sted hen. Der var jeg også kun i 9 måneder og så flyttede jeg hjem igen.

Amanda

Amandas far bliver på et tidspunkt syg og må indlægges, og Amanda og hendes brødre bliver sammen anbragt ved en plejefamilie, de har været hos før. Det forudgående møde med Amandas daværende sagsbehandler beskriver Amanda som værende godt.

...hun havde godt hørt det, så sagde hun, passer det dig, at i kommer i en akut plejefamilie, jeg havde været i før, som mine brødre også har været i, som vi kan sende jer ud til, så

du ikke skal tænke på og være mor for dem også. Så siger jeg, det lyder sku som en skide god ide...

Amanda

Under anbringelsen har Amanda en samtale med sin sagsbehandler om, at hun for sin egen og sin fars skyld ikke længere skal være derhjemme. Til trods for, at Amandas far ikke længere drikker, kan Amanda ikke få det til at fungere derhjemme, og hun vil gerne anbringes. I samarbejde med hendes sagsbehandler og den plejemor, de tre børn akut er anbragt ved, under farens indlæggelse, finder de et opholdssted til Amanda, hvor hun forbliver den resterende del af sin ungdom.

I Amandas fortælling gør hun det meget klart, hvornår hendes anbringelser har været tvungne, og hvornår Amanda selv har ønsket det. Amanda tydeliggør selv, i hvilke situationer hun besidder en passiv eller aktiv rolle, og hermed hvornår hun har været nødsaget til at affinde sig med de ydre omstændigheder, og hvornår hun selv er medbestemmende for de ydre påvirkninger. Amandas sidste anbringelse er, ifølge hende selv, efter eget ønske, og det er denne anbringelse, der er, hvad Horsdal (2007: 124) klassificerer som et vendepunkt i Amandas fortælling. Amanda fortæller, at opholdsstedet har været en medvirkende årsag til, at hun er den person, hun er i dag, og kan stå på egne ben. Retrospektivt har Amanda derfor aktivt selv været medvirkende til, at hendes liv vendte, og hendes selvforståelse og tilværelsestolkning afspejles i denne aktive deltagelse i at skabe sit eget liv. Hun antager en offerrolle i de andre anbringelser, som har haft betydning for de ustabile rammer, hendes opvækst har været præget af.

Amanda føler, at kommunen svigter hende, da hun nærmer sig det 18. år, da hun ikke længere kan forblive på opholdsstedet. Hun giver derfor kommunen skylden for, at hun ikke har noget sted at bo. Denne form for svigt placerede Amanda tidligere hos sin mor, som, ifølge Amanda, svigtede hende og hendes brødre, da de blev anbragt første gang.

Amanda føler sig ikke klar til at flytte fra opholdsstedet og ud for sig selv. Hun tager afstand fra, at hun selv har noget ansvar for, at hun bliver hjemløs, og ser den udvikling, hun kræves at gennemgå, i forhold til at blive en selvstændig voksen, som en trussel.

I forbindelse med Amandas anbringelse er der udefrakommende faktorer, som har indflydelse på hendes videre livshistorie, og som tidligere nævnt er et vendepunkt i Amandas fortælling, da hun blev smidt ud af opholdsstedet. Amanda oplever modgang i form af, at hun ikke kan forblive på opholdsstedet efter det fyldte 18. år. Amanda fraflytter dog først stedet, da hun fylder 20 år.

Amanda giver ligeledes kravet om fraflytningen skylden for, at hun får angstanfald og må begynde at tage piller. De sociale myndigheder har derfor, ifølge Amanda, ikke blot en del af skylden for, at hun bliver hjemløs, men ligeledes en del af skylden for, at hun fortsat er hjemløs, grundet hendes angstanfald, som er et resultat af kravet om hendes fraflytning.

Amanda mener selv, at hun og hendes brødre burde have været anbragt noget før, og de episoder hun og hendes brødre har været udsat for hos deres forældre, kunne have været undgået. I fortællingen om de enkelte episoder derhjemme beskriver Amanda dem alle som situationer, de, som børn, ikke har kunnet styre, og som de derfor har måttet affinde sig med. Retrospektivt placeres ansvaret for, at de har måttet affinde sig med det, hos kommunen (Horsdal, 2007: 143).

Altså sådan når jeg tænker tilbage nu, så synes jeg sku egentlig, at det er forkert et eller andet sted, at de burde, kommunen burde have været grebet ind for længe siden, før at alt det her... fordi at de havde jo åbenbart vidst, at min far var alkoholiker fra starten af, men at de ikke sådan altså... han kunne jo godt gøre rent og holde vores lejlighed pæn (...) Ja når jeg tænker tilbage nu, så ville jeg gerne have, at det skulle have været sket noget før, i hvert fald så vi ikke havde oplevet det, som vi har oplevet. Men æblet falder ikke langt fra stammen, min farfar han var også alkoholiker og døde også af det.

Amanda

Ovenstående citat illustrerer, hvordan Amanda skaber en sammenhæng mellem farfarens alkoholproblem og faderens. Til trods for Amandas evne til at skabe sammenhæng i dette, har hun svært ved at håndtere oplevelsen og af at være i sådan en familie, og hun giver til dels kommunen skylden for, at hun har haft en opvækst under disse vilkår, idet hun mener, der burde være grebet ind før.

Amanda viser, gennem sin fortælling om sin opvækst, at hun har svært ved at skabe mening og begribelighed i sin opvækst. Dette kan, ifølge Antonovsky, gøre, at hun kan have svært ved at klare stressfaktorer. Antonovsky (2000: 146-148) opstiller en hypotese om, at jo højere grad af OAS, en person besidder, jo bedre håndteres stressfaktorer. Amandas første anbringelse er meget svær for hende at begribe. Situationen er for hende uforudsigelig, da hendes mor, før anbringelsen, havde lovet hende, at hun ikke blev anbragt.

Det var fordi hun sagde til os da vi var mindre, at vi skulle aldrig nogen sinde på børnehjem og alle sådan nogle ting og så kommer vi det jo så alligevel. Så føler jeg mig svigtet af hende på det tidspunkt.

Amanda

Amandas håndtering af situationen kan tolkes således, at hun videregiver skylden for sin nuværende situation til de sociale myndigheder. Antonovsky (2000: 35-36) beskriver ud fra sin tredje komponent, meningsfuldhed, vigtigheden af at være med i de processer, som er afgørende for ens skæbne. Amanda oplever ikke at være en del af denne proces, og hun har svært ved at forstå de oplevelser og hændelser, som hun udsættes for; for hende er flytningen fra opholdsstedet en tilfældig og uforklarlig handling. Dette påvirker hendes grad af håndterbarhed i forhold til hændelsen. Et tegn på, at graden af Amandas håndterbarhed er lav, er, at hun påtager sig en form for offerrolle, som netop er kendetegnet ved, at hun ikke i tilstrækkelig grad kan håndtere den hændelse, hun udsættes for.

En undersøgelse, udført af SFI (2012), belyser nogle af de faktorer, som er udslagsgivende i forbindelse med en anbringelse, herunder hvad der er medvirkende til, at et barn eller en ung klarer sig godt senere i voksenlivet. Undersøgelsen peger på, at børn, som har været anbragt uden nogen afbrydelse - eller, i det mindste, uden alt for mange afbrydelser - i anbringelsen, klarer sig bedre end børn og unge, som har oplevet mange afbrydelser i deres anbringelser. Amandas mange anbringelser kan derfor ligeledes have haft en indvirkning på hendes nuværende position.

Undersøgelsen peger ligeledes på, at børn og unge, som er vokset op i et ikke-turbulent miljø, har større sandsynlighed for at klare sig i voksenlivet (SFI, 2012).

Cille

Cille kom første gang i kontakt med de sociale myndigheder, da hendes mor smed hende ud, og hun derfor havde brug for hjælp. Cille fortæller ikke om, hvilken hjælp hun fik i starten, men påpeger, at efter hendes mor gentagne gange havde smidt hende ud hjemmefra, involverede skolen sig og kontaktede de sociale myndigheder, hvorefter Cille og hendes mor blev tilbudt hjælp.

Altså jeg fik psykolog hjælp eller jeg ved ikke om det var en psykolog. Det var i sådan et familiehjem, min mor gad ikke deltage, så det var kun mig. Hun følte ikke, at hun var

grunden til det... det er måske også lidt dumt at give hende skylden for al ting, men det var nogle samtaler, jeg var til, hvor jeg til sidst følte, at det gik skide godt, så jeg stoppede og da gik det galt.

Cille

Cille følte dog ikke, at den hjælp hun og hendes mor fik, var den rigtige, og Cille fortæller, at hendes forhold til sin sagsbehandler ikke var særlig godt.

Jeg var ikke så glad for hende, så jeg gad hende ikke. Jeg ville gerne i plejefamilie eller sådan noget, fordi jeg vidste, at det hele bare var problemer, men det kunne jeg ikke, fordi at der kun var 3 år til jeg fyldte 18 år og så blev jeg nød til, bare at leve med det. Jeg spurgte om der ikke var nogle tilbud til unge, men der var kun nogle samtaler, ved noget der hedder Ungekontakten, det gad jeg ikke, det var sådan nogen gruppesamtaler og jeg gad ikke at andre skulle sidde og lytte til mig. Jeg har været meget indelukket når det handler om følelser, jeg har så lært at fortælle hvordan jeg har det. Men på det tidspunkt der var følelser noget der ikke skulle vises, så derfor takkede jeg nej til de tilbud der var, og så kunne jeg ligesom sejle i min egen sø. Det gjorde jeg så og jeg havde nogle veninder der hjalp mig op og fik mig væk fra alt det der.

Cille

Cille mener, at det hun havde brug for, var at blive anbragt, da forholdet til hendes mor blot blev værre. Cille er skuffet over, at hendes sagsbehandler ikke ville anbringe hende, grundet hendes høje alder. Da Cille begår kriminalitet, føler hun sig igen svigtet, da kommunen ikke vil anbringe hende.

Jeg fik en betinget dom og jeg holdt mig så i ro. Men gjorde da stadig de ting, jeg blev bare ikke opdaget. Men de ville have mig på institution, dem fra politiet af, men min sagsbehandler sagde igen, at hun fylder snart 18 år, så det kan ikke lade sig gøre. Det er for dyrt og det skulle i have tænkt på noget før og blah blah blah men... Ja... ja...

Amanda

Cille positionerer sig selv som en "af de tabte i systemet"; hun føler sig opgivet, og tillægger dette betydning for sin tilværelse.

Cille har, ligesom Amanda, svært ved at begribe og håndtere sine oplevelser med de sociale myndigheder.

De mange brud i hendes opvækst og oplevelsen af, ikke at måtte blive anbragt, samt hendes håndtering af dem ved at give socialarbejderen skylden og tilegne sig en offerrolle, understøtter ligeledes hendes lave grad af håndterbarhed og begribelighed i forhold til hendes oplevelser med kommunen.

Cilles opvækst har, som beskrevet, været præget af mange brud, og til trods for, at Cille ikke har været anbragt, har disse brud været medvirkende til, at Cilles overgang til voksenlivet har været forbundet med visse udfordringer, da hun ikke har været forberedt på de forventninger og krav, som bliver stillet.

Kenneth

Kenneth nævner kommunen op til flere gange i sin fortælling, og når han nævner kommunen er det meget negative beretninger, han kommer med.

...jeg føler folk i kommunesystemet sidder inde på deres pind og tjener deres penge og så går de hjem igen og det har jeg set så mange gange. Det er ikke bare noget jeg siger fordi jeg er hidsig eller bitter over systemet eller sådan noget, jeg har bare set det, i den virkelige verden.

Kenneth

Én af de første gange, Kenneth havde kontakt til de sociale myndigheder, var, da han havde haft kontakt til sin pågældende kommune for at oplyse dem om sin fars voldelige adfærd i hjemmet.

Jeg kom op med brækket kæbe og næse og en flækket tand, det gjorde min far da jeg var 9 år gammel. Kom op med totalt smadret ansigt fordi jeg er løbet væk ikke også. Jeg er løbet seks kilometer uden at stoppe og jeg kan ikke løbe en kilometer i dag, altså uden at dø af det og det kunne jeg heller ikke dengang. Men jeg gjorde det alligevel ikke også, og der blev ikke gjort noget ved det, jeg fik bare af vide, jamen prøv og hør her, vi kan ikke gøre noget, det er xxx vi kan ikke gøre noget.

Kenneth

Kenneth fortæller, at kontakten til kommunen ikke havde nogen effekt, da hans far havde en position i byen, som gjorde, at de, ifølge Kenneth, ikke kunne hjælpe ham.

...alle ved godt hvem mine forældre de er, min far han er meget kendt i xxx. Han er maler, og han kender alle, alle bygningsmændene der har med håndværkerbranchen at gøre, dem kender han. Han er en af de rigeste mænd i xxx, så nogen må han jo kende.

Kenneth

Da Kenneth var omkring 14 år, blev han anbragt første gang, da han ikke ønskede at bo hjemme.

Så har jeg sagt til kommunen, det duer ikke jeg er her hjemme mere og så... så hjalp de mig med at finde et sted og bo, på sådan et opholdssted i xxx for unge mennesker som har det svært.

Kenneth

Kenneth fortæller, at kommunen hjælper ham med at finde et opholdssted. Denne begivenhed er, for Kenneth, ikke af stor betydning, han nævner ikke på noget tidspunkt denne begivenhed som et positivt tiltag fra kommunen, men nærmere som et aktivt valg, han selv tager. Kenneths selvforståelse kan her ses i forhold til, at hans oplevelse af de sociale myndigheder retrospektivt var en følelsesmæssig belastning for ham, hvorfor tiltaget ikke var af stor betydning.

Kenneth har som 15-årig været anbragt på en institution, hvor han skulle afsone en dom for vold. Kenneth var ikke tilfreds med stedet hvor han var anbragt, da han ikke mente, at pædagogerne gjorde noget for, at børnene og de unge på stedet skulle komme ud af deres dårlige miljø. Kenneths oplevelse af de sociale myndigheder, fortæller han ud fra den position han befinder sig i nu, han fortæller om de sociale myndigheder på en sådan måde, at de bliver udstillet meget negativt. Ifølge Møller og Skytte (2004: 26) positionerer fortælleren sig i forhold til sit kendskab til den sociokulturelle struktur. Kenneths udlægning, i sin fortælling, stemmer overens med hans kendskab til de sociale myndigheder, som kan være præget af hans fortvivelse i barndommen over manglende hjælp, samt hans nuværende situation som hjemløs. Kenneth nævner i denne henseende også kommunen som en faktor for hans hjemløshed, hvorfor Kenneths reproduktion af forløbet og fortællingen om de sociale myndigheder giver god mening for ham i forhold til hans nuværende position som hjemløs.

Kenneths tilgang til de sociale myndigheder fremstår sammenlignelig med Amanda og Cilles. De episoder, Kenneth har oplevet i forbindelse med sin anbringelse og senere forsøg på at få

hjælp fra sin sagsbehandler til at finde et sted at bo, har alle været præget af kaos, og han har ikke følt sammenhæng i dette. Kenneth har, ligesom Amanda og Cille, svært ved at begribe og håndtere sine oplevelser med de sociale myndigheder, hvilket er med til at påvirke Kenneths grad af OAS.

Ligesom de andre unge er Kenneths opvækst præget af mange brud. Kenneth har, som Cille, peget på, at han ønskede at blive anbragt tidligt, og hans opvækst har ligeledes været præget af en mistillid til de sociale myndigheder, som ifølge Kenneth kunne have afværget den situation, Kenneth befinder sig i nu, såfremt de havde grebet ind tidligere. Kenneths overgang til voksenlivet har ligeledes været præget af de mange brud, da hans nuværende position som hjemløs indikerer, at han ikke var klar til at klare sig selv i en selvstændig voksentilværelse.

Delkonklusion

For at undersøge, hvilke faktorer, som, ifølge de unge, har indflydelse på bevæggrundene for, at de unge befinder sig i en hjemløseposition, har vi i ovenstående analyseret de tre temaer, som vi, ud fra de unges livshistorier, ser som afgørende faktorer for, at de unge befinder sig i en hjemløseposition.

De fire unge hjemløse fortæller alle om en opvækst præget af misbrug og vold. Derudover har tre af de unge psykiske lidelser, og foruden dette har tre af de unge haft tilknytning til det sociale system i deres barndom og ungdom.

Fælles for de fire unge hjemløse informanter er, at deres opvækst har været præget af mangel på faste og stabile rammer, såvel emotionelle som fysiske. De unge har alle været udsat for en vis form for emotionelt svigt fra deres forældre, og dette er kommet til udtryk i form af mangel på omsorg eller direkte fysisk vold, som har efterladt dybe ar i de unge. Mangelen på fysisk stabile rammer kommer til udtryk i form af de unges fysiske placering, som har været præget af mange flytninger, anbringelser og det at blive smidt ud hjemmefra.

Det emotionelle svigt, forårsaget af de unges forældre eller andre personer, som udgør betydningsfulde andre for de unge, har ligeledes en indvirkning på de unge, deres identitet samt nuværende tilværelsestolkning, hvilket ligeledes er fælles for de fire unge. De fire unge har alle oplevet både at besidde passive og aktive roller i deres opvækst. Fælles for de unge er, at de passive roller har bestået i, at de har været en del af nogle ydre påvirkninger, som de alle har måttet se passivt til.

Gennem analysens første del har vi, ud fra vores data, og med forbehold for, at en mere fyldestgørende dataindsamling kunne have frembragt en mere nuanceret og fuldgældig tolkning af de fire livshistorier, opnået indsigt i, at de unge, i mange af deres livsoplevelser, har en ringe grad af OAS, idet de har svært ved at opnå begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed i mange af hændelserne i deres fortællinger.

En lav grad af OAS kan, ifølge Antonovsky, have en indvirkning på en persons psykiske helbred. Gennem undersøgelsen er vi nået frem til, at Amanda, Cille og Peters psykiske lidelser, sammenholdt med andre faktorer, kan være udsprunget af deres lave grad af begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed.

Analysens første del peger afslutningsvis på, at fælles for de fire unge hjemløses livshistorier er, at de alle har oplevet mange brud i deres opvækst, hvor de unge har måttet flytte rundt eller bo på gaden.

De unges beskrivelse af det sociale system og de sociale myndigheder fremstår ligeledes gennemgående utilfredsstillende for tre af de fire unge, som løbende har haft kontakt til det sociale system.

Ovenstående kapitel viser, at de fire unge hjemløse har haft begrænsede muligheder. De fire unge har haft forskellige, subjektive livshistorier, og dermed individuelle muligheder, men samtidig har de det til fælles, at de har begrænsede muligheder som følge af deres opvækstvilkår. Afgørende for de unges position som hjemløse kan siges at være spændingsfeltet mellem de unges oplevelse af begrænsede muligheder og deres styrke til at begribe og håndtere de oplevelser og hændelser, de har været igennem, samt deres oplevelse af meningsfuldhed.

Analyse - Del 2

Hvilke strategier muliggør, ud fra de unge hjemløses fortællinger, at de mestrer deres hjemløseposition?

Nedenstående analysedel har til hensigt at besvare spørgsmålet om, hvilke strategier, der ud fra de unges fortællinger muliggør, at de kan mestre deres tilværelse som hjemløse. Hvilket mere præcist betyder, at vi, ud fra de unges fortællinger, vil forsøge at opnå indsigt i, hvilke strategier, de unge hver i sær benytter som mestring til at kunne befinde sig i den position, de er i.

Ud fra den indsamlede empiri har vi udvalgt de mest fremtrædende temaer, som var tydelige for os i de unge hjemløses fortællinger. Der viste sig fire temaer, som omhandler *religion, ansvarsplacering, uddannelse og fritid* og *"jeg er ikke hjemløs"-identifikation som mestringsstrategi*.

De fire unge benytter til dels forskellige strategier til at mestre deres tilværelse som hjemløse, hvorfor nedenstående kapitel hovedsageligt er opdelt efter temaer, hvor kun enkelte af de unges fortællinger er blevet tolket.

Religion

Dette afsnit omhandler blot Cilles fortælling, idet hun er alene om at have religion som en betydningsfuld del af sin fortælling.

I analysen vil vi se på, hvordan Cille skaber forståelse for sit liv og sin tilværelse som hjemløs gennem religionen.

I den teoretiske del vil vi, ud fra Antonovskys begreber om henholdsvis begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed, analysere, hvordan Cille skaber sammenhæng i sin tilværelse.

Cille

Cilles forældre er ikke troende, men mange af Cilles veninder er religiøse, og hun har derigennem opnået et stort kendskab til religionen islam. Cille valgte, da hun var 17 år, at konvertere til islam. Cille bærer tørklæde og føler, at hun lever efter islam på bedste vis.

Jeg drikker ikke alkohol og jeg spiser ikke svinekød. Jeg prøver for det meste at spise halkanlæg, men det er ret svært når man er her og jeg beder ikke lige nu... jeg har gjort, men

der er lige sket nogle ting, jeg er nok for doven og jeg snakker ikke med fyre jo, så det der med at have kærester og sådan noget, det gør jeg heller ikke. Jeg går meget op i islam, jeg læser om islam, går til koran undervisning og sådan noget. På den måde prøver jeg, så godt jeg kan, at leve efter islam.

Cille

Cille fortæller, at hun har valgt at konvertere til islam, fordi hun gerne ville have styr på sit liv efter alle årene som "ballademager" "...fordi det var slet ikke mig, godt nok var jeg vild, men alle de der problemer det var slet ikke mig og jeg gad egentlig ikke alle de der stoffer, fordi jeg ville ikke ende som min far jo...".

Cille beskriver islam som en meget positiv begivenhed i sit liv. Hun fortæller, at det har givet hende ro "...fordi det er ligesom det der har giver mig ro og det med at leve efter noget bestemt.". Hun fortæller, at religionen har været med til at skabe mening i tilværelsen.

Det har gjort det, at det har ændret mit liv og at jeg tror lidt mere på mig selv nu, fordi alle de ting jeg foretog mig det var jo bare fiaskoer gang på gang og jeg ved nu at der, eller jeg tror selvfølgelig på, at der er en mening med alt det du laver og du skal gøre dig fortjent til nogle ting her i livet. Førhen var jeg overhovedet ikke taknemmelig, nu er jeg taknemmelig for alt hvad jeg får og hvad jeg laver, så det har ændret mig rigtig meget.

Cille

Cille beskriver sit forhold til de andre konvertitter, som nogle hun har en fællesskabsfølelse med. Hun beskriver dem som sine søstre og ikke som blot veninder. Hun fortæller, at;

...de kan jo relatere til mig og det der er sket i mit liv, så på den måde har jeg også følt mig rigtig meget velkommen og følt mig tryk på en helt anden måde end hvad jeg ville have følt hos min mor for eksempel...

Cille

Cille føler, at hendes dårlige barndom har ført hende til troen på islam, idet den erstatter det, hun har manglet hjemmefra. Cille fortæller, at hun, efter at have konverteret til islam, ikke tænker så ofte på sin barndom.

...det er fortid og det skal bare ligges bag mig, så godt jeg kan. Jeg har fået et nyt liv og islam har ligesom genfødt mig. Vi tror jo på, at når du konvertere, så bliver alt slettet, så

derfor er det ikke noget, jeg gider at skænke en tanke i hverdagen, jeg er en ny person og jeg tror på islam og det der er sket, det var den anden mig, det er ikke noget jeg behøver fortælle folk.

Cille

Niels Christian Hvidt (2007) skriver i sin bog, *Tro og Helbred - Teologiske perspektiver på religiøs 'coping'*, om, hvorledes religion ofte anvendes som mestringsstrategi i situationer, hvor personer rammes af en alvorlig sygdom eller en traumatisk oplevelse.

Cille undviger i sin fortælling at berette om en hændelse i sin fortid, som har medført, at hendes tillid til mænd er forsvundet.

Nej, jeg snakker ikke med fyrer, der er sket nogle ting der gør at jeg ikke, jeg skal, jeg har ikke tillid til fyrer altså det... det... jeg ved ikke, jeg er i gang med at arbejde med noget og det er lige meget om de er 50 år eller hvad de er, jeg kan ikke lide mænd.

Cille

Det, at Cille undviger at tale mere om hændelsen, kan tolkes som om, at dette har været en traumatisk hændelse for hende, sammenholdt med hendes barske opvækst.

Ifølge Horsdal (2007: 76) er "Identitet en narrativ konstruktion, en fortælling". Når Cille i sin fortælling snakker om sit "nye liv" som muslim, kan det tolkes som en identitet, Cille ønsker bekræftelse af, idet hun anser det at være troende muslim som lig med at være "et godt menneske" og en ny god start.

Cille forsøger at være en troende muslim. Hun fortæller, at hun ikke altid lever efter islam, men at hun forsøger at leve efter de regler, islam foreskriver.

Religionen kan, i Cilles fortælling, ses som et plot, idet religionen er et omdrejningspunkt, som for Cille skaber mening for konfigurationen af hendes fremtidige elementer i fortællingen.

Når Cille fortæller om sin religion, benytter hun ofte glosen *vi* til at beskrive islam og sin tro. Ifølge Horsdal (2007: 132) er "'Vi' er ofte subjekt for fælles intention...". Når Cille så ofte bruger *vi* i forhold til sin religion, kan det henføres til, at hun føler en form for fællesskab med andre muslimer. Når Cille bruger *vi* i sin fortælling om islam, betegner glosen *vi* et positivt element. Cille identificerer sig med de andre muslimer, idet *vi* er et udtryk for de fælles intentioner.

Cilles fortælling om sit forhold til de andre konvertitter illustrerer en "...fælles kulturel horisont..." (Horsdal, 2007: 64), hvor de fælles erfaringer og fælles oplevelser skaber en tryghed for Cille, samt et tilhørsforhold.

Cilles selvforståelse kan ses i forhold til hendes tro på islam. Hendes selvforståelse bygger på hendes tilhørsforhold til de andre kvinder i de muslimske miljøer, hun kommer i.

Burke og Stets (2009: 4-6) identitetsteori koncentrerer sig om, hvordan mennesker agerer, for at beskytte og verificere deres forståelse af, hvem de er. Teorien præsenterer et fundament for at forstå sociale strukturer som noget, der opstår fra individuelle aktører, og som giver feedback til aktørerne og påvirker deres adfærd og måden, de opererer på. Der tages udgangspunkt i, at for at man kan forstå de sociale strukturer, er man nødt til at forstå de aktører, der frembringer de mønstre af adfærd, der udgør de sociale strukturer.

Burke og Stets præsenterer tre former for identiteter, *rolleidentiteter*, *gruppeidentiteter* og *personidentiteter*.

Gruppeidentiteter er baseret på et individs identificering med en social gruppe af individer, som mener, de tilhører den samme sociale kategori. Det at være en del af en gruppe gør, at man, som person, kan se ting fra hinandens perspektiv. I dannelsen af en gruppeidentitet sker der en *depersonalisering*, hvilket betyder, at individet ikke længere anser sig selv for unikt, men som en del af de prototypiske egenskaber, som forefindes i gruppen. Man identificerer sig med gruppens identitet (Burke & Stets 2009: 118-121).

Cille identificerer sig med sin religion, som udgør et tilhørsforhold for hende. Ifølge Burke og Stets (2009:118-121) optik sker der en depersonalisering, og Cille overtager gruppens identitet, som i dette tilfælde er det at være muslim. Det vil ikke dermed sige, at Cille mister grebet om, hvem hun er, men blot, at hun identificerer sig med gruppen. De tilhørsforhold, Cille tidligere har været en del af, herunder hendes familie og omgangskreds, har, ifølge hende selv, været negative. Cilles familie og omgangskreds udgør tidligere grupper, som Cille ikke har følt sig som værende en del af, da hun ikke delte de værdier og normer, der figurerede i disse grupper. Cilles identificering og "medlemskab" i islam har givet hende et positivt tilhørsforhold, da hun føler, at gruppen deler de samme tanker, normer og værdier, som hun selv gør.

Cille bruger islam til at kunne håndtere de tidligere begivenheder i sit liv, og hun fortæller, at hun får ro gennem islam. Gennem sin religion opnår Cille en højere grad af håndterbarhed. Den højere grad af håndterbarhed giver, ifølge Antonovskys (2000: 36) optik, i højere grad Cille en følelse af, at hun ikke længere er offer for omstændighederne.

Cille finder mening i sit liv gennem religionen og gennem fællesskabet, som er forbundet med hendes konvertering til islam. I Cilles historie fortæller hun meget om islam, og om, hvor meget dette betyder for hende. Cilles grad af meningsfuldhed højnes derfor gennem hendes religion, hvilket er med til skabe sammenhæng for Cille og derved gør det nemmere for hende at kunne befinde sig i den position, hun er i.

Ansvarsplacering

Vi vil i dette tema anskue, hvordan Amanda og Kenneth mestrer deres hjemløseposition, og se på deres selvforståelse og tilværelsestolkning gennem de årsagsforklaringer og ansvarsplaceringer, de fremlægger i deres livshistorier.

Afsnittet belyser ikke Cille og Peters livshistorie, da de, ud fra deres fortællinger, ikke benytter ansvarsplacering som mestring.

Amanda

Amanda placerer skylden for sin tilværelse som hjemløs hos kommunen, da hun mener, at det er kommunens skyld, at hun ikke kunne forblive anbragt på det opholdssted, som hun omtalte som en form for hjem. Amanda positionerer sig som en passiv aktør i sin egen tilværelse (Horsdal, 2007: 123).

Ja der ville de ikke have mig mere eller det var sådan set kommunen der ikke ville, det er sådan set kommunen der er skyld i det, det er så typisk, jeg hader kommunen. Ej ikke lige nu, der er de faktisk nogen gange søde, men det var jo børne- og unge afdelingen, når jeg bliver 18 så ryger jeg jo bare... jamen så kæmpede jeg med dem og fik afslag på at jeg kunne blive boende der lidt længere og få en støttekontakt person bagefter.

Amanda

Det, at Amanda bliver smidt ud fra opholdsstedet af kommunen, giver hun skylden for, at hun er blevet hjemløs, og dette er med til at skabe mening for Amanda. Hun anskuer retrospektivt kommunen som ansvarlig for sin nuværende tilværelse.

Herudover fortæller Amanda, at hun har behov for hjælp til at kunne klare de opgaver, der følger med at bo for sig selv, hvorfor hun har brug for, at kommunen giver hende en støttekontaktperson. Dette giver kommunen også afslag på, hvilket, ifølge Amanda, gør, at hun ikke kan klare sig selv, og hendes tilværelsestolkning afspejles heri, da hun uden hjælpen forbliver i sin hjemløseposition.

Amanda beskriver afslagene fra kommunen som værende afgørende for sin tilværelse, og de udgør, for hende, afgørende vendepunkter. Feiweil Kupferberg (2012: 227) beskriver disse vendepunkter som værende "...the crucial nexus between social structure and personal agency that has been at the centre of the sociological knowledge interest". Afslagene, og dermed vendepunkterne, er derfor medbestemmende for Amandas selvforståelse og tilværelsestolkning.

Amandas anbringelse har på mange måder været afgørende for hendes personlige udvikling.

"Det var et opholdssted, og det har gjort mig til den, jeg er i dag, hvor jeg godt kan stå stærkt på mine egne ben og så videre". Til trods for, at Amanda på nuværende tidspunkt er hjemløs, fastholder hun, at opholdsstedet har været afgørende for hendes personlige udvikling, og er grunden til, at hun, efter sin egen mening, klarer sig selv og står på egne ben. Når hun derimod fortæller om kommunen og det svigt hun føler derfra, ser hun dem som værende skyld i, at hun ikke kan klare sig selv, og derfor er endt i sin nuværende position som hjemløs. Ovenstående viser, at Amanda udviser en tvetydig holdning til egne ressourcer. Dette ses i forhold til Amandas udlægning af egne ressourcer og modsætheden i, hvorvidt hun kan klare sig selv.

Ved at Amanda forklarer sin position som hjemløs ud fra kommunens afgørelse om, at hun ikke måtte forblive på opholdsstedet, og dermed placerer skylden hos de sociale myndigheder, skaber hun mening for sig selv. Hun udviser, ifølge Antonovsky (2000: 34-35) en høj grad af begribelighed, da hun skaber en sammenhæng mellem sin nuværende position og ophøret af anbringelsen. På denne måde er Amandas situation som hjemløs, for hende, en hændelse, udløst af ophøret af anbringelsen.

Amanda har dog svært ved at håndtere ophøret, hvorfor hun, i Antonovskys optik, ikke har en lige så høj grad af håndterbarhed. Dette medfører, at Amanda positionerer sig selv som offer for omstændighederne, såfremt hendes ønske om at få en støttekontaktperson ikke bliver en realitet. Amanda giver i sin fortælling ikke udtryk for nogen klare motivationselementer, og Amanda udviser derfor en lav grad af meningsfuldhed i forhold til situationen omkring ophøret af anbringelsen (Antonovsky, 2000: 36).

Ifølge Antonovsky (2000: 38) er de tre komponenter stærkt forbundet. Måden, hvorpå Amandas oplevelse af begribelighed, meningsfuldhed og håndterbarhed er forbundet, gør, ifølge Antonovsky (2000: 39), at hendes livssituation kan fremstå ubegribelig. Amanda forsøger dog at mestre sin tilværelse ved at skabe sammenhæng og forstå sin position som et offer, og placerer derved skylden hos kommunen, hvilket, for Amanda, er medvirkende årsag til, at hun befinder sig i sin nuværende position. Amanda skaber derfor mening for sig selv med sin tilværelse gennem skyldsplacering på kommunen, og har herigennem en høj grad af begribelighed.

Kenneth

Kenneth har, som beskrevet, et meget negativt syn på kommunen og på det danske system generelt. Han positionerer sig selv i en aktiv rolle i forhold til sin tilværelsestolkning samt selvforståelse, da han giver sig selv en følelse af at have taget styringen over sit eget liv.

Jeg gider ikke være en del af det, så vil jeg hellere bo på Banegården. Jeg vil hellere sove nogen ude på græsplænen, end jeg vil være med i det her system. Så det er grunden til, at jeg har været hjemløs i så lang tid. Det er ikke fordi, jeg ikke har haft midlerne til at kunne finde en lejlighed eller noget andet, jeg har bare ikke valgt og leve under de samme regler som alle andre, fordi det gider jeg ikke, det nytter ikke noget.

Kenneth

Kenneth føler ikke, kommunen har hjulpet ham, når han har haft brug for det, og den bærer derfor, ifølge Kenneth, en stor del af skylden for, at han fortsat er hjemløs.

Til trods for, at Kenneth op til flere gange har gjort brug af det danske system, herunder modtagelse af kontanthjælp, som Kenneth ligeledes erkender, har været en hjælp, samt igennem det opholdssted, som han befinder sig på på nuværende tidspunkt, og som, ifølge ham selv, har været med til at give ham mere ro i sin hverdag, og sidst gennem hans læreplads ved det statsstøttede projekt, placerer Kenneth fortsat en stor del af skylden på det danske system for, at han fortsat er hjemløs.

Hvis jeg går ind til kommunen og siger, prøv og hør her, jeg har ingen penge, jeg har ingenting, men jeg vil virkelig gøre noget for det. Så kan du jo bare gå over i varmestuen, for der koster det 75 kr. om dagen. Det er også fint nok, der er ingen lås på døren, der får jeg stjålet alle mine ting mens jeg er på arbejde, og de låser døren kl. ni og jeg har fri kl. halv ti. Skal jeg så sige til dem ude på arbejdet, jamen jeg kommer ikke den næste måned, indtil jeg har fundet en lejlighed. Det kan jeg jo ikke, det kan heller ikke lade sig gøre. Det synes jeg er sørgeligt, fordi systemet er pisse ligeglad, fordi det er penge det drejer sig om hele tiden. Det er sådan det hænger sammen for mig, inde i mit hoved og det er sådan jeg kan se det hænger sammen. Man kan gå ned og sige, prøv og hør jeg er misbruger, jeg har ingenting og så får du i hoved og røv ikke også. Men du kan ikke komme ned på kommunen og sige, jeg har et fast arbejde, jeg har bare ikke noget sted og bo, så er der bare lukket fordi, så kan du klare dig selv.

Kenneth

Kenneth placerer skylden for sin tilværelse som hjemløs på de sociale myndigheder, og retrospektivt mener han, at han ikke har kunnet stille noget op over for, at han fortsat er hjemløs, hvorfor han antager en offerrolle, som kan tolkes som en lav grad af håndterbarhed i forhold til sine oplevelser med kommunen.

Kenneth fastholder en personligt skarp afstandstagen til det kommunale samt en skyldsplacement et andet sted end ved sig selv.

Ligesom Amanda skaber Kenneth mening for sig selv med sin tilværelse gennem skyldsplacement på kommunen, og herigennem udviser han en høj grad af begribelighed ved at kunne skabe sammenhæng.

Til forskel fra Amanda besidder Kenneth en høj grad af meningsfuldhed, da han formår at opfatte de ressourcer, som står til rådighed for ham, og komme i gang med hans uddannelse, hvilket er en begivenhed, som Kenneth omtaler meget i sin fortælling sammen med hans store interesse for musik og det band han spiller i, som er en motivationsfaktor for Kenneth. Kenneths oplevelse af meningsfuldhed er med til at give ham en fordel i forhold til hans evne til at kæmpe imod de dårlige hændelser, han oplever.

Ifølge Antonovsky (2000: 39) er denne kombination af komponenterne med til, at man kan forvente et stabilt mønster, hvorfor Kenneths strategier til at mestre sin tilværelse ikke bare kan ses som en mestring i at befinde sig i sin position, men tillige som en mulig udvej af hjemløsheden.

Uddannelse og fritid

Vi vil i dette afsnit forholde os til de strategier, Kenneth benytter i mestringen af sin tilværelse som hjemløs. Vi vil redegøre for de motivationselementer, som ud fra Kenneths fortælling har betydning for hans selvforståelse og tilværelsestolkning. Det er blot Kenneths fortælling, som i det følgende beskrives, idet han er den eneste, som, i sin fortælling, taler om sin fritid og sit arbejde.

Kenneth

Gennem Kenneths fortælling giver han udtryk for, at hans arbejde og musik har stor betydning for ham.

I en alder af 17-18 år fik Kenneth første gang musikken ind på livet, og denne blev, ifølge ham selv, en stor del af ham og har fulgt ham lige siden.

I sine første år som hjemløs var det musikken, som var med til, at Kenneth kunne have det godt. Da Kenneth begynder at fortælle om musikken, skifter hans fortælling fra ”jeg” til ”vi”. Vi er i forbindelse med musikken et positivt element for Kenneth (Horsdal,2007: 133).

Kenneth beskriver sin tid i den by, han tidligere boede i, som en positiv tid, til trods for, at han var hjemløs. Kenneths tilhørsforhold til musikken og det band, han var medlem af, gjorde, at han havde det godt, og han tilbragte størstedelen af sin tid i og omkring musikken, og brugte venner og bekendtes sofaer til overnatning.

Efter nogen tid flyttede Kenneth sammen med sin daværende kæreste, og han påbegyndte en uddannelse som kok, og han følte, at hans liv begyndte at hænge mere sammen.

Efter nogen tid gik forholdet dog i stykker, Kenneth flyttede, hvorefter han igen blev hjemløs. Kenneth bevæger sig imellem to forskellige miljøer, musikken og arbejdet, som begge har forskellige kulturelle værdiorienteringer og dermed forskellige måder at skabe mening på.

I tiden, hvor Kenneth hverken har musikken eller kokkefaget i sin tilværelse, har han svært ved at opnå meningsfuldhed. Kenneths position som hjemløs gør ham deprimeret, og han forsøger at begå selvmord ved at springe ud fra en bro, men han bliver reddet af politiet. ”Så tænkte jeg så hopper jeg sku ud fra broen af her, når der kommer et tog kørende, men de nåede så og hive mig ned politiet”.

Efter denne episode kommer der et vendepunkt for Kenneth. Han kommer igen i kontakt med kokkefaget gennem et projekt med det formål at få unge i arbejde, og det lykkes ham at få en lærerplads.

Kenneth fortæller, at arbejdet er med til at afholde ham fra at misbruge og lave kriminelle handlinger.

Jeg kan rigtig godt lide det, det er masser af arbejde og det er masser af tid væk fra gaden af altså, og det er masser af tid væk fra dumme kammerater, så det kan jeg rigtig godt lide, og så kan jeg godt lide og lave mad.

Kenneth

Ud over musikken og arbejdet brænder Kenneth ligeledes for skateboarding. Dog er dette ikke længere en mulighed for Kenneth, da han, fordi han kom slemt til skade med anklen, måtte opgive sin første læreplads som kok. Kenneth dyrker dog stadig ekstremsport i det omfang, han har råd og tid til det.

Faldskærm og sådan noget, og elastikspring, jeg hopper rigtig mange elastikspring rundt omkring i Danmark og lidt i Sverige og sådan noget. Vi skulle faktisk have været til New Zealand i den her sommer der lige har været, for rent og skær bare og hoppe i elastikspring og så bare skride igen, men det blev sku lige for dyrt.

Kenneth

Kenneth har også fået musikken tilbage i sin hverdag, idet han spiller i et band. Kenneth fortæller selv, at musikken er med til, at han kan holde tilværelsen ud.

Kenneth bevæger sig mellem to forskellige miljøer, musikken og arbejdet, hvor han, i sin fortælling, anvender betegnelsen ”vi” i forbindelse med begge kulturelle miljøer. Når Kenneth benytter betegnelsen vi, antyder det det fællesskab, som Kenneth føler sig som en del af. Hvilket giver et indblik i Kenneths tilhørsforhold, og hvad disse betyder for ham og hans tilværelsestolkning (Horsdal, 2007: 131).

Ud fra Antonovskys optik (2000: 34, 35, 36) finder Kenneth mening i sit liv via sit arbejde og musikken. Kenneth har en høj grad af oplevelse af sammenhæng, fordi han har en høj grad af begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed.

Det afgørende for Kenneths høje grad af oplevelse af sammenhæng er komponenten meningsfuldhed, hvor Kenneths musik og arbejde er vigtige motivationselementer for hans grad af meningsfuldhed.

Den høje grad af OAS er med til at styrke Kenneth i hans hjemløseposition, hvilket også illustreres, når Kenneth fortæller, at han er skrevet op til en lejlighed, og blot venter på at kunne flytte ind. Hans kommende indflytning i lejlighed ses som et udtryk for Kenneths måde at mestre sin situation som hjemløs på, da han opfatter sin situation som værende midlertidig.

Ifølge Burk og Stets (2009) er *personidentiteten* blandt andet baseret på kulturelt anerkendte karakteristika, som individet har taget med sig, og nu bruger til at definere og karakterisere sig selv med. Dette gør sig specielt gældende for Kenneth i form af hans store ønske om uddannelse og hans fortælling om vigtigheden heraf.

De betydninger, der hører til personidentiteter, refererer til vigtige aspekter af individet. Det vil sige, at personidentiteters forståelse af at være, for eksempel, hurtig eller kontrollerende, er en del af en kulturel opfattelse, og omverdenen vil respondere herpå (Burke & Stets 2009: 124-126).

Kenneth beskriver i sin fortælling sig selv som en person, der er musikalsk, eventyrlysten og spontan, og denne opfattelse af sig selv er en del af en kulturel opfattelse, som Kenneth ønsker, at omverdenen skal anskue ham som. Dette gør, at Kenneth, ifølge Burk og Stets optik, har nogle personidentiteter, som er meget vigtige for ham, herunder det at være musikalsk, spontan og eventyrlysten. Disse identiteter vil han kæmpe for, at andre ser ham som.

”Jeg er ikke hjemløs”-identifikation som mestringsstrategi

I dette tema har vi valgt at sammenfatte henholdsvis Amanda, Cille og Peter, da de alle positionerer sig selv med en afstandstagen i forhold til begrebet hjemløs. Kennets fortælling inddrages ikke, da han ikke benytter denne strategi i sin fortælling.

Vi vil se på, hvilken indflydelse denne positionering har for deres selvforståelse og tilværelses-tolkning.

Amanda, Cille og Peter

Amanda, Cille og Peter tager alle tre afstand fra begrebet hjemløs, når de beskriver deres egen nuværende situation. Til trods for, at de unges positioner er under definitionen af en hjemløs, tillægger de alle hjemløsebegrebet nogle synonymer, som de ikke vil associere sig med.

Jamen ordet hjemløs det er dem, der sover ude på gaderne året rundt og bare har det sådan ja, jeg kan ikke engang beskrive det, men det er sådan jeg forbinder hjemløse. Dem der bor på gaden og ikke kan få hjælp og sådan nogle ting, de er også på et herberg.

Amanda

Jeg tænker, at en hjemløs er sådan en, der sidder og tigger på gaden.

Cille

Det var sådan set ikke særlig fedt, fordi folk de kigger ned på en, fordi man bor på gaden og fordi man er hjemløs. Så tænker de, arrr de går ikke i bad, de lugter af ad, det var ikke særlig fedt.

Peter

Betegnelsen hjemløs vurderes af de tre unge som værende negativ. Og de lægger tydeligt distance mellem sig selv og den gruppe, de klassificerer som værende hjemløs. Dette ses i forhold til deres referencer, såsom ”dem”, ”de” og ”man” om den gruppe, de klassificerer som hjemløse (Horsdal, 2007: 129-133).

Bevidst forsøger de unge at tage afstand fra begrebet, til trods for, at de alle er klar over deres egen situation, men ved at italesætte deres egen position som bedre end andre hjemløses, forsøger de ubevidst at opretholde det syn, de selv ønsker at mødes med af andre, som også er det, de identificerer sig selv med.

Tilværelsen som hjemløs har ligeledes haft en indvirkning som er fælles for de tre unge. For til trods for, at de alle tager afstand fra begrebet hjemløs, hører de fortsat ind under kategorien, grundet deres nuværende situation.

Stressende synes jeg, ja det kan godt være stressende, altså bare selve situationen i sig selv at man er hjemløs. Bare ordet hjemløs det gør mig næsten stresset indeni. Hvordan det ser ud om en måned ved jeg ikke engang, hvordan det ser ud i morgen altså det kan godt være lidt... stressende.

Amanda

Begrebet har en indvirkning på deres selvforståelse og tilværelsestolkning, da de befinder sig i en splittet position. De ønsker ikke at positionere sig som hjemløse, til trods for, at de alle godt ved, at de er hjemløse.

Amanda og Cille anser sig selv som værende bedre fungerende mennesker end dem, som de definerer som hjemløse.

De inddeler derfor gruppen af hjemløse i to: gruppen, der indeholder "de andre", og gruppen, der indeholder "dem selv".

Ifølge Burke og Stets (2009: 114-115) er roller med til at give mening for personers selvforståelse og tilværelsestolkning. Disse roller afhænger af, hvilken social position, personen befinder sig i.

Roller består af ydre eller samfundsmæssige forventninger, forbundet med den sociale position, hvilket fungerer som retningslinjer for de forventninger, der er til rolleindehaverens holdninger og adfærd. Dannelsen af rollen er delvist afgjort af, hvad der for det enkelte individ har betydning for rollen, og delvist af de kulturelle påvirkninger. Det betyder, at individer socialiseres til at forstå, hvad det vil sige at have en bestemt rolle, hvad enten det er at være en mor, en god ven eller en hjemløs. Hertil kommer rolleindehaverens egne ydre tolkninger af de forventninger, som tillægges rollen, hvilket er individuelt, og derfor gør individets roller forskellige. Dette

fører os videre til Burke og Stets *rolleidentitet*, hvilket er den, en person skaber i tolkningen af en rolle, ud fra omverdenens respons (Burke og Stets, 2009: 112-114).

Amanda, Cille og Peters sociale position er derfor med til at definere deres rolleidentitet. Ud fra de unges afstandstagen fra deres egen definition af, hvilken rolle, en hjemløs besidder, udgør dette ikke deres rolleidentitet. Ifølge Burke og Stets kan ens rolleidentitet også være afgjort af ens interesser. For eksempel besidder Peter en stor interesse for fodbold.

Fodbold ja. Jeg er også meget ude og se dem. Jeg var ude og se dem i pokalen og sådan noget. Selvom det er Vanløse de så møder og sådan noget så tager jeg selv ud og ser dem, det kan jeg sku godt lide.

Peter

Peter og hans rolleidentitet kan derfor til dels være defineret herudfra. For Cille er det rollen som troende inden for islam, som er med til at definere hendes rolleidentitet.

De roller, de unge giver sig selv, er, som beskrevet, med til at give mening for de unges selvforståelse og tilværelsestolkning. Idet de unge fralægger sig rollen som hjemløse, ud fra deres egen fortolkning heraf, og påtager sig andre rolleidentiteter ud fra de sociale positioner, de hver især befinder sig i, dette er en måde hvorpå de mestrer deres tilværelse.

Delkonklusion

For at opnå indsigt i, hvilke strategier, der, ifølge de unge, gør det muligt for de unge hjemløse at mestre deres tilværelse som hjemløse, har vi, i det ovenstående, analyseret fire temaer, som, ud fra de unge hjemløses livshistorier, fremstod som de mest tydelige strategier i de unges mestring af egen tilværelse. De fire temaer, som repræsenterer anden analysedel, er religion, ansvarsplacering, uddannelse og fritid, samt ”jeg er ikke hjemløs”-identifikation som mestringsstrategi.

Det kan, ud fra ovenstående analyse og de fire temaer, konkluderes, at de fire unge hjemløse alle formår, i højere eller lavere grad, at mestre deres tilværelse som hjemløse. Måden, hvorpå de unge mestrer deres hjemløseposition, er bestemt af deres oplevelse af sammenhæng, som tillige definerer graden af mestring for de unge hjemløse.

Den af de fire unge, som udviser en høj form for mestring, og som formår at skabe en høj grad af oplevelse af sammenhæng, er især Kenneth. Det er tillige Kenneth, som giver størst udtryk for, at han kan se sig selv ude af tilværelsen som hjemløs.

I mestringen af deres hjemløshed, spiller identiteter en stor rolle. De unge finder hjælp i de forskellige sociale kontekster, de befinder sig i. De unge hjemløses mestringsstrategier kan til dels ses som strategier, de unge ikke selv er bevidste om, at de benytter til at mestre deres hjemløseposition. Vi har, ud fra deres fortællinger, fortolket os frem til, hvilke strategier, de hver især benyttede til at mestre deres tilværelse.

De unge forsøger, for eksempel, at identificere sig selv med normen, hvorfor de forsøger på at afvige fra det, de selv kalder for hjemløse, og som de selv associerer med et negativt ladet begreb, som de ikke vil se sig selv i lighed med.

Denne form for mestring hos de unge går igen i de unges livshistorier, og den ses som en gennemgående strategi for de unge.

Herudover benytter de unge både meget forskellige, men også ensartede, mestringsstrategier, hvilket illustrerer de unges sammenlignelige livssituation samt årsagen hertil, men samtidig ses fire forskellige, subjektive livshistorier, der alle rummer hver sin fortælling.

Analyse - Del 3

Hvilket fremtidsperspektiv har de unge hjemløse?

Vi vil i nedenstående analysedel se på de fire unges hjemløses fremtidsperspektiv og drømme for fremtiden.

De unge hjemløse har alle en drøm om at få en uddannelse og et arbejde hvorfor vi på baggrund heraf har valgt temaet *uddannelse og arbejde*. Ud fra de unges livshistorier har vi desuden valgt temaet, *villa, vovse og Volvo*, ud fra de unges drøm om at etablere en familie.

Uddannelse og arbejde

Nedenstående tema er valgt på baggrund af et fælles fremtidsønske hos alle fire unge, nemlig, at de alle har en drøm om at få en uddannelse og et arbejde.

Fælles for de fire unge hjemløse er, at de alle står i et dilemma mellem det ønskelige og det mulige (Horsdal, 2007: 81). De fire unge står alle over for den udfordring, som mange andre unge i Danmark er i, nemlig høj arbejdsløshed blandt unge.

Herudover har de fire unge hjemløse, ifølge Helle Holm, Danmarks Statistik (2012), ringere mulighed for at få en uddannelse samt tilknytning til arbejdsmarkedet, idet psykisk sygdom, forældres ringe tilknytning til arbejdsmarkedet samt deres uddannelsesniveau, er nogle af de faktorer, som kan få indflydelse på manglen af tilknytning til arbejdsmarkedet og manglende uddannelse (Holm, 2012).

Amanda

Amanda har et stort ønske om at få en uddannelse. Hun tager meget afstand fra sine forældres tilværelse, og hun ønsker, at hendes fremtid bliver anderledes end deres. Det er for Amanda vigtigt

At jeg ikke skal følge mine forældres fodspor med drikkeri det er jeg jo allerede ude over så men jeg skal i hvert fald have mig en uddannelse og jeg skal klare mig...

Amanda

Amanda har 9. klasses afgangseksamen og har påbegyndt forskellige grundforløb på forskellige uddannelser, dog uden færdiggørelse. Hun fortæller, at hun blev smidt ud, da hun ikke kunne

overskue det ”...fordi jeg ikke kunne overskue det oppe i mit hoved jeg har indlæringsbesvær... så der skal ikke ret meget til at distrahere mig jeg har koncentrationsproblemer...”.

Amanda har gået på produktionsskole, hvilket hun var meget glad for. Når Amanda fortæller om sin skolegang, begrundet hun sine afbrudte uddannelser med koncentrationsproblemer. Hendes skolegang er derfor, i Amandas optik, en hændelse, hvor hun måtte tilpasse sig de vilkår, hun var underlagt (Horsdal, 2007: 120).

Amanda fortæller, at hun gerne vil være kok, men hun har alligevel svært ved at bestemme sig for, hvilken uddannelse hun gerne vil have ”...så den ene dag der vil jeg gerne være mekaniker og den anden dag vil jeg gerne være noget helt tredje og jeg synes sku det er besværligt alt for besværligt...”. I fortællingen fremgår det tydeligt, at det at få en uddannelse, er vigtigt for Amanda.

Amandas manglende skolegang har, ifølge hendes optik, været et udtryk for både ydre og indre vilkår, som hun har måttet affinde sig med. Retrospektivt placerer Amanda, i sin fortælling, ansvaret for sin manglende skolegang og uddannelse på sine opvækstvilkår.

Sammenhængen mellem intention, handling og resultat er i Amandas tilfælde lille, idet det, ifølge Horsdal (2007: 121), er de aktive handlinger, som skaber sammenhængen mellem intention, handling og resultat, hvilket ikke er tilfældet i Amandas fortælling.

Amandas ønske om at få en uddannelse er et udtryk for, at Amanda ønsker det, der i hendes optik udgør det ”normale”. Amandas ønske om at få en uddannelse og hendes handling bag dette, stemmer ikke overens. Hendes mange forsøg på at få en uddannelse viser et billede af, at der foreligger en uoverensstemmelse mellem, hvad Amanda ønsker, og hvad der er realistisk.

Cille

Cille fortæller, at hun gerne vil have en uddannelse, så hun kan få styr på sit liv. Hun føler sig begrænset i forhold til sine jobmuligheder, grundet de tidligere domme, hun har fået, samt hendes manglende skolegang og uddannelse. Cilles skolegang har været præget af pjækkeri og mange skoleskift. Cille fortæller, at hun blev mobbet i skolen, både af lærere og elever, hvorfor hun havde et anstrengt forhold til det at gå i skole. Cille har taget 9. klasse om to gange.

Cille fortæller retrospektivt om sin skolegang på en sådan måde, at hendes barske barndom samt de lærere og elever, som mobbede hende, har en form for skyld eller forklaringsværdi i forhold til hendes manglende skolegang og uddannelse.

Ifølge Horsdal (2007: 124) kan selvkarakteristikker fra barndomsårene ses som profetier. I det perspektiv kan Cilles selvkarakteristik som et mobbeoffer og offer for omsorgsvigt ses som en profeti for Cille. Cilles retrospektive erindringer om sin skolegang giver mening for Cilles forståelse og hendes nuværende situation.

Til trods for, at Cille føler sig begrænset, har hun nogle drømme for fremtiden. I forhold til fremtidigt arbejde vil Cille blandt andet gerne arbejde som pædagog på en institution for unge kriminelle og stofmisbrugere. Baggrunden for dette beskriver Cille således:

Fordi jeg selv har været i det og jeg har aldrig følt, at der var nogle der tog hånd om noget. Jeg blev ikke rigtig lyttet til, så derfor vil jeg gerne gøre en forskel på den måde og man har jo selv været i det, så jeg ved hvordan det er, og derfor synes jeg bare det kunne være fedt.

Cille

Cille er lidt usikker i forhold til sine planer for fremtiden ”...altså min plan er jo at tage en HF og så pædagogseminariet så må jeg se derefter, det kan også være jeg ændrer planer, jeg vil også gerne være socialrådgiver”.

Sammenhængen mellem intention, handling og resultat er for Cilles vedkommende også lille, ligesom i Amandas tilfælde.

Cille har, ifølge hende selv, altid haft meget svært ved skolen. Hendes fremmøde har altid været meget sporadisk, hvilket afspejles i Cilles faglige niveau.

Der kan, ud fra ovenstående, argumenteres for, at Cilles syn på fremtiden, ligesom Amandas, bærer præg af, at deres ønsker og drømme for fremtiden kan synes at være en drøm, som er langt fra realiteten, set i forhold til pigernes sporadiske skolegang.

Peter

Peter har gået i specialklasse siden han startede i skole. Han har forsøgt at tage 9. klasses afgangseksamen, dog uden held.

Når Peter har afsonet sin dom, fortæller han ”...så skal jeg videre (han fløjter), det er spild af tid og være misbruger konstant man”. Peter fortæller, at han gerne vil arbejde som murer eller pædagog, når han er klar til det.

Så få et job som murer igen eller sådan et eller andet murearbejdsmand (...) Lige så snart jeg er kommet på rette spor selv selvfølgelig (...) Jamen jeg kan godt lide at hjælpe andre

unge mennesker. Der er nogle ting de burde vide lidt mere om, nu ved jeg så en del om ting, som for eksempel som misbruger og sådan noget. Tage det oppe i skolen og sige det er sku noget lort eller det burde i ikke gøre, ja lærer andre unge mennesker, at det burde ikke ske. Det kunne jeg godt faktisk.

Peter

Der skelnes mellem fantasi og forestilling. Dagdrømmen udgør, ifølge Horsdal (2007: 80), fantasien og en korrektion af de skuffelser, individet har oplevet i den virkelige verden. Peters ønske om at blive pædagog og gøre en forskel ved at hjælpe andre, kan afspejles i de skuffelser og svigt, han selv har oplevet i sin opvækst.

I dagdrømmen sondres der ikke mellem det ønskelige og det mulige, og der opstår et dilemma i at få afklaret forholdet mellem disse (Horsdal, 2007: 81). I udmålingen af Peters dom er det blevet afklaret, at han skal afsone på en institution for personer med nedsat psykisk funktions-ejne. Peter tager dog fortsat afstand fra at have noget til fælles med denne gruppe.

Peters ønske om at blive murer eller murerarbejdsmand bunder i hans tidligere erfaringer. Han ved, at det er noget, han kan, og han har gode oplevelser herfra. Peters ønske om at blive pædagog er, set i forhold til hans nedsatte psykiske funktionsniveau, nok nærmere en dagdrøm, og den kan, i Horsdals (2007: 80) optik, være skabt ud fra de mange skuffelser og svigt, han har oplevet i sin tilværelse. Dagdrømmen består i at kunne ændre og korrigere dette for andre unge. Dette set ud fra et perspektiv om, at drømmen kan ses som en korrektion af hans mange skuffelser og svigt i tilværelsen.

Peter deler Amanda og Cilles afstandstagen fra egen opvækst, og et ønske om at kunne gøre en forskel. Det er dog vigtigt at sondre mellem, hvad der er realistisk, og hvad der er ønskeligt. Til forskel fra Amanda og Cille har Peter ligeledes et ønske om at blive murerarbejdsmand, hvilket er et erhverv, Peter tidligere har bestridt og haft succes med. Ud fra dette fremtidsønske fremstår en mulig overensstemmelse mellem, hvad der er ønskeligt, og hvad der er realistisk.

Kenneth

Kenneth er, som den eneste af de fire unge, i gang med en uddannelse. Han læser til kok og har en lærerplads. Kenneth interesserer sig meget for kokkefaget, men beskriver det ikke som en drøm at blive kok, men nærmere som noget, der er godt at falde tilbage på. ”Ja ja, men jeg

vil have min uddannelse som kok først, så jeg altid har noget at falde tilbage på, hvis det er sådan så”.

Kenneth har en drøm om at flytte til Spanien eller Frankrig, hvor han kan have sin egen vingård og dyrke egne grønsager. Når han fortæller om dette scenarie, er det tydeligt at høre hans entusiasme for denne drøm ”...det kunne været fedt og have sit eget hus ikke også, med et bryggers til hvor folk de kunne komme ind og få noget altså fra ens egen have af altså, det kunne da være for fedt”.

Kenneths drøm om at flytte sydpå kan, ifølge Horsdals (2007: 80) optik, ses som dagdrømmeri, hvori han forestiller sig en bedre verden. Drømmen om et liv sydpå kan for Kenneth ses som en flugt fra de mange nedture, han har haft i sit liv, samt hans hårde tilværelse som hjemløs.

Kenneths drøm om at flytte sydpå mener han, har lange udsigter, men han vil gerne tjene en masse penge, således at han kan udleve sin drøm.

Når Kenneth taler om sin drøm om at flytte sydpå, gør han dette ud fra en forholdsvis realistisk forståelseshorisont. Han beskriver det som et ønske, men samtidig ud fra et perspektiv om, hvad der er muligt. Ifølge Horsdal (2007: 81) er en tilværelse uden drømme og forestillinger om fremtiden en tilværelse med manglende indhold. Kenneths drøm er med til at skabe mening for Kenneths tilværelse.

Villa, Vovse og Volvo

Vi har, ud fra de unge hjemløses livshistorier, valgt dette tema på baggrund af deres ønske om blandt andet at stifte familie.

Afsnittet vil tage udgangspunkt i forholdet mellem det ønskelige og det mulige for de unge hjemløse, samt analysere de unges selvforståelse og tilværelsestolkning i forhold til deres fremtidsperspektiv. Afsnittet tager udgangspunkt i alle fire unges livshistorier.

De unge hjemløse deler en generel opfattelse af en gennemsnitlig dansk familie, hvor det at have hus og børn er en normativ opfattelse og en del af det at blive voksen. De unges drømme afspejles i denne normative tilgang til voksenlivet, hvilket er noget, de deler med mange andre unge.

De fire unge præsenterer alle et billede af, hvad der, i deres egen optik, udgør en normal tilværelse og familie.

Amanda

Amanda fortæller, at hun gerne vil ud og bo i sin egen lejlighed. Hun har på nuværende tidspunkt en kæreste, som har sin egen lejlighed, men Amanda vil ikke flytte sammen med ham, da hun ikke mener, at de er klar til at flytte sammen, og at hun har brug for at lære en del omkring økonomi og husholdning, samt hvilken uddannelse hun gerne vil have. "...sådan lige nu der synes jeg sku der er for mange ting der bare køre oppe i hovedet på mig efter jeg er flyttet herud".

Amanda vil gerne ind til byen og bo, dog har hun, efter at have boet på sit nuværende botilbud, fået en forkærlighed for at bo ude på landet, da der ikke er så meget larm.

Amanda synes stadig, at det er svært at være alene. Hun vil derfor gerne have en hund, da hun tidligere har haft en, som hun måtte skille sig af med, da hendes far og bror ikke kunne tåle dyr. Amanda fortæller, at hendes store drøm er at komme til at bo sammen med sin kæreste og sine børn inde i byen. Hun vil dog ikke have lige så mange børn, som hun selv har søskende, da det er for mange "...to tror jeg fordi at så bliver de ikke forkælet så meget to så er det fifty fifty".

Ifølge Horsdal (2007: 80-81) skelnes der mellem fantasi og dagdrømmeri. For Amanda er det at flytte sammen med sin kæreste og stifte familie et ønskescenarie for "det gode liv". Disse drømme har Amanda en aktivt deltagende rolle i at få til at gå i opfyldelse. Det er vigtigt at skelne mellem, hvad der er fantasi, og hvad der er realistisk. Amandas selvindsigt og tilværelses-tolkning afspejles i hendes fremtidsperspektiv, og hendes umiddelbare mål fremstår opnåelige for hende selv, da hun selv fortæller, hvilke udfordringer, hun må igennem for at nå frem til, hvad der for hende udgør "det gode liv" (Horsdal, 2007: 123).

For Amanda er rollerne som mor og hustru normative, og en social position, som er fastsat for hendes livsbane. Ifølge Burke og Stets (2009: 114) hører der forskellige forventninger til disse sociale positioner. Disse forventninger er delvist samfundsskabte, og delvist personskabte. Amanda har, ud fra sin egen opvækst, klare forventninger til, hvad disse roller ikke indebærer. Tillige har hun selv skabt en række forventninger til, hvad rollen som mor indebærer, ud fra den omsorg, hun har givet sine mindre brødre. Dog fremstår det, ud fra Amandas fortælling, at Amanda er klar over, at der ligeledes foreligger nogle samfundsskabte normer og værdier i rollerne, som ligeledes forventes af hende i rollen som mor eller hustru.

Amandas ønske om at opfylde sin drøm om at stifte en familie og indgå i de normer, der hører dertil, bærer meget præg af, at hun, gennem sin opvækst, ikke har oplevet dette.

Cille

Cille har en drøm om at flytte til Tyskland eller Sverige, hvor hun har et ønske om at stifte familie.

Cilles selvforståelse og tilværelsesfortolkning har ændret sig markant efter hendes konvertering til islam. Cilles ønsker for fremtiden kan derfor afspejles i hendes stadige forsøg på at finde mening i sin nuværende tilværelse, som fortsat er meget kaotisk, hvorfor et landeskifte kan være medvirkende til, at Cille kan lægge afstand til sin tidligere tilværelse (Horsdal, 2007: 138-140).

Jeg er rimelig fascineret af Sverige, jeg synes det er sådan et smuk land, men der går nogle år. Sådan noget med at stifte familie, det bliver også først om nogle år.

Cille

Cilles ønske om at stifte familie, fortæller hun, er fordi, at hun aldrig rigtig har haft én selv. Cille frygter dog, at hun ikke har de kundskaber, der skal til for at være mor.

Altså jeg vil da prøve på, ikke at behandle dem som jeg er blevet behandlet og jeg vil prøve på, at give dem kærlighed og ikke ved, at købe kærlighed til dem. Jeg ved det bliver svært, fordi jeg ved jo ikke hvordan man skal gøre, når jeg selv er blevet behandlet sådan, men jeg vil også sørge for, at de virkelig tager skolen seriøst og får noget ud af livet og ikke bare laver ting og sager der ikke gavner dem i sidste ende.

Cille

Cille lægger stor vægt på, at hun ikke vil videregive de oplevelser, som hun oplevede som dårlige, til sine egne børn.

De kulturelle værdier, Cille har fået med fra sin barndom, er ikke længere en del af hende, og de er noget, hun tager stærkt afstand fra. Cille beskriver selv retrospektivt, at hun måtte affinde sig med de normer og værdier, hendes mor besad, men hun ønsker ikke at videregive disse til sine egne børn.

Cilles nye religion har også indflydelse på Cilles fremtidsplaner omkring mand og børn.

Ja det vil jeg, fordi det vil være for svært, at være sammen med en der ikke er muslim, men også fordi i islam der må kvinder ikke, fordi børnene følger faren, så hvis jeg fandt en mand der ikke var muslim, så ville mine børn heller ikke være muslimer, så derfor.

Cille

Cilles planer om at stifte familie ligger dog, ifølge hende selv, et stykke ude i fremtiden, og forud for dette ønsker Cille at finde en lejlighed og prøve at bo selv.

Horsdal (2007: 80) beskriver dagdrømme som, "...et korrektiv til den virkelige verdens mangfoldige skuffelser". Cille giver udtryk for ønsket om at udleve en drøm, hun aldrig selv har oplevet.

Cille ser ligeledes rollen som mor og hustru som normativ, og hun er, ligesom Amanda, klar over, at der til disse roller hører forskellige forventninger. Til forskel fra Amanda frygter Cille dog, at hun ikke kan fralægge sig de ting, hun har tillært sig i sin egen barndom, til trods for, at hun er klar over, at disse ikke er gavnlige (Burke & Stets, 2009: 114).

Herudover lægges der, ifølge Cille, andre normer og værdier til hendes egne roller, grundet hendes nye religiøse tilhørsforhold.

Cilles syn på virkeligheden bærer, som Amandas syn, præg af en kontrast til hendes egen opvækst og de normer og værdier, Cille selv er vokset op med.

Peter

Peter venter på nuværende tidspunkt på at skulle ind og afsone, og det endelige tidsperspektiv for, hvor længe han skal afsone, er for Peter uvist.

Peter har dog en drøm om at bosætte sig i byen en dag og stifte familie. Peter fortæller, at en normal tilværelse for ham indebærer at have et fast sted at bo, et job og en familie. "Jamen altså et normalt liv altså måske en lille familie eller et eller andet...".

Peter giver, ligesom Cille, udtryk for en drøm om en tilværelse og et liv, "det gode liv", som han aldrig har oplevet (Horsdal, 2007: 81).

I forhold til, hvordan Peter ønsker at opdrage sine børn, ønsker han ikke at medtage noget fra sin egen opvækst.

Ja jeg ville jo fjerne det dårlige af det, det skal jo fjernes helt, altså der er jo ikke nogen grund til og slå folk jo. Altså det er da bedre at du får lært nogen ting end at gå og være blå og gul ja altså det er der ingen grund til. Så er det bedre at forklare dem det af flere gange eller bruge fem minutter til at sige det til dem eller et eller andet.

Peter

Peter fortæller, at det, han har lært af sin egen opvækst er, at det ikke er den rigtige måde at gøre det på, og at han ikke ønsker, at give sine egne børn den samme opvækst.

Peter har, som de to andre, ligeledes et normativt syn på, hvad det vil sige at stifte familie, og hans ønske herom omfatter også klare linjer for egne forventninger til rollen som far, samt hvilke normer og værdier, han ikke ønsker at medtage fra sin egen barndom (Burke & Stets, 2009: 114).

Som de to andre står Peters syn på virkeligheden og hans ønsker for fremtiden i klar kontrast til hans egen opvækst og de oplevelser, han har gjort gennem sin opvækst.

Kenneth

Kenneth har et fremtidsønske om at flytte til enten Spanien eller Frankrig, da han ikke mener, det danske system fungerer.

Jeg vil bare gerne bo i Spanien, jeg synes det er en fed måde de kører deres liv på, når de er privat mennesker altså. Du kan gøre lige hvad du vil, hvis du har lyst til og rive dit hus ned og bygge det om på en anden måde, bygge ti etager så gør du det. Det er det jeg gerne vil, jeg vil gerne ud af det danske system, for jeg synes de snyder os herhjemme i Danmark.

Kenneth

Kenneths drøm om at flytte sydpå kan, som tidligere beskrevet, klassificeres som en flugt fra hans mange nedture. Det kan ligeledes ansues som værende Kenneths billede af "det gode liv". Det er, ifølge Horsdal (2007: 135), vigtigt at "føle sig hjemme", hvilket Kenneth ikke har oplevet i Danmark. "Følelsen af at hører hjemme et sted strækker sig ofte ud over selve hjemmet til gaden, landsbyen, byen eller religionen." (Horsdal, 2007: 136). Kenneth har haft svært ved at identificere sig med de kulturelle samfundsnormer, der er i Danmark, og har i sit møde med de kulturelle værdier og normer i blandt andet Spanien følt sig mere hjemme. Som Horsdal (2007: 137) beskriver "De situative kontekster, vores oplevelser finder sted i, spiller med, når vi forsøger at skabe mening og sammenhæng i livets foranderlighed". De oplevelser, Kenneth har haft i mødet med andre kulturer, har haft betydning for Kenneth i hans forsøg på at skabe mening og forståelse i sin tilværelse.

Kenneth har tidligere haft en kæreste, som han kunne se sig selv stifte familie med. Ønsket om at få børn, fortæller Kenneth, at han fortsat har. "Ja, jeg vil gerne have børn og familie og sådan noget. Det ville jeg jo gerne have haft med xxx men det blev det ikke til så, desværre". Kenneths drøm om at stifte familie kan sidestilles med Amanda, Cille og Peters ønske om at give deres børn, hvad de ikke selv fik. Dog adskiller Kenneths syn på opdragelse sig fra de andres.

Får jeg børn så får de også lussinger, hvis de ikke makker ret og det mener jeg. Jeg vil ikke smadre dem og jeg vil ikke slå dem til ukendelighed eller noget som helst, men de får en flad hvis de ikke hører efter hvad jeg siger, fordi det er det den eneste måde, at du kan oprette en fucking magt position over for dine forældre. Ikke slå dem eller sende dem ind på deres værelse, det hjælper bare ikke en skid i dag fordi i dag, der har vi bare indavlet vores børn til, at være nogen forhadte små svin.

Kenneth

Kenneths ønske om at tage afstand fra sine forældre og deres måde at opdrage ham på, skildres ikke i hans fortælling, hvor hans syn på de samfundsnormer og værdier, han anser for forkerte i nutidens samfund, ikke er i tråd med hans tidligere udlægning om at tage afstand fra forældrenes opdragelse.

Som de andre unge har Kenneth ligeledes et ønske om at stifte familie. Den sociale position og rolle som far fremstår ligeledes for Kenneth som normativ og som en naturlig del af en persons liv (Burke & Stets, 2009: 114). Kenneth adskiller sig dog fra de andre i forhold til, hvilke normer og værdier, han tillægger rollen. Kenneth er vidende om de samfundsmæssige forventninger og krav, der følger med rollen, samt bevidst om, at de opdragelsesmønstre, hans far tillagde hans opvækst, var ødelæggende. Til trods for dette giver Kenneth udtryk for, at han ønsker at medtage nogle af de normer og værdier, han selv oplevede som barn, da det i Kenneths overbevisning er en nødvendighed at benytte fysisk afstraffelse, grundet de samfundsmæssige kontekster, børn vokser op i. Ifølge Kenneth er de med til at skabe en ændring i magtpositionen mellem barn og forældre.

Delkonklusion

Ovenstående kapitel har undersøgt, hvilket fremtidsperspektiv, de unge hjemløse har.

Vi har i ovenstående analyseret ud fra to temaer, som vi har udvalgt på baggrund af de unges fortællinger om deres fremtidsønsker og drømme.

De fire unge hjemløse har alle ønsker og drømme for fremtiden, og deres ønsker og drømme for fremtiden afspejler den position, de befinder sig i.

De har alle drømmen om at få en uddannelse og et arbejde til fælles, og ligeledes drømmen om at stifte familie. På baggrund heraf kom vi frem til temaerne uddannelse, arbejde og villa, vovse og Volvo.

Ovenstående analyse viste, at dilemmaet mellem det ønskelige og det mulige er en vigtig faktor i de unge hjemløses fremtidsperspektiv, samt de unges sammenhæng mellem deres intention, handling og resultat, hvor de unge hjemløses fremtidsperspektiv er et udtryk for, hvorvidt de aktivt tager del i deres handlinger.

Fælles for Amanda, Cille og Peters ønsker for fremtiden, i form af uddannelse og arbejde, er, at der foreligger en uoverensstemmelse i deres sontring mellem, hvad der er ønskeligt, og hvad der er realistisk. Deres ønsker for fremtiden er baseret på et ønske om at gøre op med deres fortid og dermed deres subjektive livshistorier. Til forskel fra de tre, har Kenneth aktivt handlet på sit eget valg om at komme i gang med en uddannelse.

I analysen af de unges fremtidsperspektiver, set ud fra ønsket om en familie, delte de unge alle et ønske om at stifte familie. De unges motivation for at stifte familie bar stort præg af et ønske om at gøre op med deres egen individuelle fortid og opvækst. Dog stod det klart, at det for de unge fortsat var svært at give slip på enkelte oplevelser fra deres barndom, som i sontringen over ønsket for en familie og de normer og værdier de unge besad, fortsat var dele fra deres egen individuelle barndom, som de unge ville medtage i stiftelsen af deres egen familie.

Kapitel 8: Konklusion og perspektivering

Nedenstående kapitel vil danne ramme for specialets konklusion, hvor vi vil præsentere udfaldene af de tre analysedele, og dernæst vil vi redegøre for specialets perspektivering.

Som beskrevet tidligere har det været vanskeligt at finde unge hjemløse, og vi vil gerne takke de fire unge, vi har interviewet, for at deltage. De befinder sig i komplekse situationer, hvilket gør det svært at få tid nok til interviewene; dette har dog været vilkårene for analysen. Det ville være ønskeligt, om man kunne møde de unge ad flere omgange og få nogle mere fyldestgørende og dybere beskrivelser af de unges opfattelser af deres egen virkelighed. Dette kunne have givet en dybere analyse af livshistorierne, idet de udvalgte teorier til specialet indeholder komplekse, dybe og sammensatte teoretiske begreber, som kan være vanskelige at belyse via de relativt kortfattede livshistorieinterview.

Konklusion

Hjemløseproblematikken er, som beskrevet, et tilbagevendende tema inden for socialfaglige og socialpolitiske debatter. Forskningen inden for området består i høj grad af statistikker over antallet af hjemløse samt inddelinger i grupper. Forskningen tager i mindre grad afsæt i de hjemløses eget perspektiv.

Hjemløseproblematikken er i specialet sat ind i en ny forståelsesramme, der omhandler de unges eget perspektiv. Med udgangspunkt i denne tilgang har vi kunnet få en ny forståelse af de unges livsposition som hjemløse, og hermed få belyst, hvilke faktorer, der, ifølge de unge selv, har indflydelse på baggrundene for, at de befinder sig i en hjemløseposition, samt hvilke strategier, der muliggør, at de mestrer deres hjemløseposition, og afslutningsvist, hvilket fremtidsperspektiv, de unge hjemløse har.

Motivationen for at undersøge hjemløseproblematikken udsprang af vores undren over, at antallet af unge hjemløse, ifølge undersøgelser udarbejdet af SFI, er stigende, når antallet af hjemløse generelt ellers er stagnerende. Disse oplysninger gav anledning til at se nærmere på årsagerne hertil. Under specialets litteraturstudie erfarede vi, at forskningen manglede direkte indsigt i de unge hjemløses egen udlægning af deres livsposition.

I forsøget på at opnå dette, anvendte vi tilgangen livshistorier, da denne er med til at give et nuanceret billede af de unge hjemløse ud fra deres eget perspektiv.

I modsætning til hidtidigt forskningsarbejde, hvor antal og gruppeinddeling har været i fokus, er analysen i specialet inddelt i tre undersøgelsesspørgsmål, omhandlende årsagsforklaringer for, at de unge befinder sig i en hjemløseposition, hvordan de formår at mestre denne position, samt hvad de selv ønsker for deres fremtid. Inddelingen er tilvejebragt med det formål at komme i dybden med de individuelle livsbaner. Konklusionen er en sammenfatning af analysens delkonklusioner.

1. Hvilke faktorer har, ifølge de unge, indflydelse på, at de befinder sig i en hjemløseposition?

Undersøgelsen af, hvilke faktorer der, ifølge de unge, har indflydelse på bevæggrundene for, at de befinder sig i en hjemløseposition, er blevet belyst gennem tre temaer, opvækst og familiemønstre, psykiske lidelser og de sociale myndigheder. Disse tre temaer er udsprunget af de unges fortællinger, idet vi ser disse temaer som afgørende for deres hjemløseposition.

Vi kan udlede af de unges fortællinger, at deres opvækst, herunder de familiemønstre, de unge indgik i i deres opvækst, samt psykiske lidelser hos de unge, og deres tilknytning til de sociale myndigheder, var faktorer, som havde indflydelse på de unges hjemløseposition.

De fire unge hjemløse fortæller hver især deres livshistorier ud fra den position, de befinder sig i aktuelt. Det er deres nuværende position, som er afgørende for, hvordan de retrospektivt skaber mening i deres oplevelser og hændelser i livet. Det er denne position, som ligger til grund for deres selvforståelse og tilværelsestolkning.

De unge hjemløses opvækstvilkår, samt det faktum, at nogle af de unge er præget af psykiske lidelser og deres tilknytning til de sociale myndigheder, har været præget af udefrakommende modgang, som fælles for dem alle blandt andet ligger til grund for deres selvforståelse og tilværelsestolkning.

De unge hjemløses oplevelse af sammenhæng har været afgørende for, hvordan de har reageret på de stressfaktorer, de hver især har været udsat for.

Det kan, ud fra analysedel 1, konkluderes, at de unges opvækst, herunder de familiemønstre, de unge indgik i, samt psykiske lidelser hos de unge, og deres tilknytning til de sociale myndigheder, har haft indflydelse på, at de unge befinder sig i en hjemløseposition.

Afgørende for de unges position som hjemløse kan siges at være spændingsfeltet mellem de unges begrænsede muligheder og deres lave grad af begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed i mange af deres livsoplevelser.

2. Hvilke strategier muliggør, ud fra de unge hjemløses fortællinger, at de mestrer deres hjemløseposition?

I undersøgelsen af, hvilke strategier der, ifølge de unge, gør det muligt for dem at mestre deres tilværelse som hjemløse, har vi analyseret fire temaer, som vi har valgt ud fra de fire unge hjemløses fortællinger, som de mest tydelige strategier i de unges mestring af deres hjemløseposition.

De fire unge hjemløse havde til dels forskellige strategier samt enkelte strategier til fælles. Vi kunne ud fra analysedel 2 udlede, at de unge, i mestringen af deres position som hjemløse, brugte ”jeg er ikke hjemløs”-identifikation som mestringsstrategi, religion, ansvarsplacering og uddannelse og fritid som mestringsstrategier.

Ud fra analysedel 2 kan vi konkludere, at de unges mestring af egen position som hjemløse, er individuel.

De unges mestringsstrategier bærer både præg af ensartethed samt individualitet. For Cille havde religionen en vigtig rolle i hendes mestring, og for Kenneth var det hans uddannelse og musik. En fælles mestring for tre af de unge er identifikationen med, hvad der for dem udgør normen, samt en afstandtagen fra deres eget billede af en hjemløs. Denne form for mestring er en gennemgående strategi for Cille, Amanda og Peter. Mestringsstrategierne kommer til udtryk i et fælles syn på en tilværelse uden for livet som hjemløs.

3. Hvilket fremtidsperspektiv har de unge hjemløse?

Undersøgelsen af, hvilket fremtidsperspektiv, de unge hjemløse har, har vi analyseret på baggrund af to temaer, som udgjorde de unge hjemløses fremtidsønsker og drømme. Vi kunne på baggrund heraf udlede, at de unge havde en drøm om uddannelse og arbejde samt en drøm om hus og familie.

De fire unge hjemløse har alle ønsker og drømme for fremtiden, deres ønsker og drømme for fremtiden afspejler den position, de befinder sig i. I analysedel 2 kunne vi udlede en fælles strategi for de unge, som bestod af et fælles syn på en tilværelse uden for livet som hjemløs. Til trods for, at de unge delte synet om et liv uden for deres hjemløseposition, bar de unges konkrete drømme om dette liv stort præg af deres individualitet.

De unge hjemløses ønsker for fremtiden er præget af deres nuværende situation samt den fortid, de er en del af. De fortæller deres livshistorie ud fra den position, de befinder sig i, hvorfor de unges fortællinger om deres ønsker for fremtiden kan være lige så hypotetiske som deres fortællinger om fortiden.

Det kan derfor konkluderes, at de unge hjemløse fortæller ud fra det, som for dem giver mening, deres fremtidsperspektiv er underlagt muligheden for revision, både set i forhold til dette, men også i forhold til dilemmaet mellem det ønskelige og det mulige for de unge hjemløse, samt de unges sammenhæng mellem intention, handling og resultat, hvilket alt sammen er afgørende for de unge hjemløses fremtidsperspektiv.

Specialets analyse og konklusion vidner om, at de unges livshistorier både fremstår meget ens, men også bærer stort præg af en individualitet, hvilket illustreres gennem de unges sammenlignelige samt subjektive livshistorier, der alle rummer hver sin fortælling.

Perspektivering

Med udgangspunkt i de fire unge hjemløses livshistorier og analysen af disse, vil følgende perspektivering anskue de unges position som hjemløse i forhold til hjemløsestrategien samt den aktuelle ungdomssituation i Danmark.

Vi har i ovenstående kunnet konkludere, at de unges livshistorier til dels minder om hinanden, men tillige er meget forskellige. De fire fortællinger er fortalt ud fra fire forskellige unge menneskers livshistorier, og afspejler deres individuelle historier. De fire unge hjemløses fortællinger afspejler de individuelle og komplekse livssituationer, som de unge indgår i og er en del af. På baggrund af de unges komplekse og individuelle livssituationer vil vi i det følgende anskue dette i forhold til én af de mest betydelige og gennemgribende indsatser på hjemløseområdet, den såkaldte hjemløsestrategi.

Tidligere Indenrigs- og Socialminister Karen Ellemann har i oktober 2009 iværksat hjemløsestrategien, som blandt andet har til formål at udvide tilbuddene til de hjemløse borgere. Iværksættelsen er et resultat af en national optælling af hjemløse, udført af SFI, første gang i 2007 og igen i samme uge i 2009 og 2011. Tallene viste, at cirka 5000 personer i optællingsugen befandt sig i en hjemløshedssituation (Indenrigs- og Socialministeriet 2009: 4).

Ved optællingen viste der sig et billede af, hvilke kommuner, der havde de største problematikker med hjemløse. Ud af alle landets kommuner blev otte kommuner tilbudt at deltage i projektet; de øvrige kommuner havde mulighed for at søge om midler til at optimere bostøtten i kommunerne (Indenrigs- og Socialministeriet 2009: 4).

Hjemløsestrategien er finansieret gennem satspuljemidler, og hertil er der i alt tildelt 500 millioner kroner.

For at højne indsatsen for hjemløse, og dermed nedbringe hjemløsheden, har hjemløsestrategien følgende hovedelementer: flere ressourcer, bedre styring og metodeudvikling. De flere ressourcer skabes gennem tilførslen af økonomiske midler. Hovedelementet bedre styring skabes gennem de konkrete mål, de otte kommuner underskrev ved opstarten af hjemløsestrategien. Dette giver grobund for en højnet dialog mellem Indenrigs- og Socialministeriet, rådgivningsfunktionen og kommunerne. Ved at udvikle og støtte de metoder, som på forhånd findes inden for området til at nedbringe hjemløshed, medvirker dette til en opretholdelse af sidstnævnte hovedelement, metodeudvikling. Dette bevirker ligeledes, at der, gennem dialogen mellem kommunerne, bliver skabt et klart billede af, hvilke metoder, der har størst effekt (Indenrigs- og

Socialministeriet 2009: 5). Efter at have indhentet erfaringer fra andre lande er det besluttet, at der ud fra hjemløsestrategien arbejdes ud fra en *housing first-tilgang*. Denne tilgang har vist gode resultater i andre lande, hvor den hjemløses boligsituation løses først. I samspil med at finde en boligløsning for den hjemløse, skal der ligeledes sættes ind med andre former for social støtte, som tilpasses den enkelte, da disse behov er individuelle (Indenrigs- og Socialministeriet 2009: 15).

Der arbejdes med flere forskellige metoder inden for hjemløsestrategien. Én af metoderne forskellige er bostøttemetoder. Denne type metoder hjælper og støtter den hjemløse ud i egen bolig. Hjemløsestrategien arbejder med tre forskellige bostøttemetoder (Rambøll).

Metoderne dækker over; ACT-metoden, som er en helhedsorienteret, tværfaglig indsats, hvor der tages udgangspunkt i borgerens behov og ønsker (Rambøll). CTI-metoden, som er en metode, hvor fokus er på borgerens overgang fra institutionslignende bolig til egen bolig (Rambøll). ICM-metoden anvender, som CTI-metoden, empowerment som et vigtigt element i arbejdet med borgeren og den recovery proces, borgeren skal igennem. ICM-medarbejderens opgave er at hjælpe borgeren til at kunne handle og agere i sit eget liv (Rambøll). Ud over bostøttemetoderne anvendes metoden køreplan for god løsladelse, udredning og plan, samt opsøgende og kontaktskabende indsatser (Rambøll).

Hjemløsestrategien kan, ud fra ovenstående skildring, antyde, at denne tager højde for stort set alle aspekter i kampen mod hjemløshed. Det er dog vigtigt at huske på, at teori og praksis ikke altid følges ad.

Tydeligt er dette i antallet af unge hjemløse, der, som tidligere nævnt, er stigende. Intentionen med hjemløsestrategien har derfor ikke haft den ønskede effekt over for de unge hjemløse. Set i forhold til de fire unge hjemløse, vi har interviewet, kan de unges komplekse livssituationer have indflydelse herpå.

Hvis hjemløsestrategien skal have en effekt på de fire unge hjemløse, vi har interviewet, er en helhedsorienteret indsats, hvor man arbejder med de unges situation i forhold til bolig, økonomi, beskæftigelse, helbred - herunder fysisk og psykisk, netværk, fritid og kriminalitet, vigtig, men ud fra de unges individuelle og komplekse livssituationer er en individuel indsats altafgørende for at kunne afhjælpe de komplekse situationer, de unge er en del af. Komplexiteten består blandt andet i, at nogen af de unge endnu ikke har gennemført en 9. klasse, og derudover har massive problemstillinger med sig i bagagen.

Ud fra det, vi har erfaret i nærværende speciale, kunne man med fordel, i stedet for at have fokus på én bestemt metode, tage udgangspunkt i den hjemløses individuelle situation, for derefter at finde og anvende én eller flere metoder, som tager afsæt i den enkelte selv.

De unges komplekse livssituationer kan, som nævnt, i mange tilfælde ikke blot afhjælpes ud fra en på forhånd givet metode, som hjemløsestrategien tager udgangspunkt i.

Tendensen til, at unge generelt kommer i komplekse livssituationer, kan, som følge af den aktuelle ungdomssituation i Danmark med øget ungdomsarbejdsløshed og socialpolitiske ændringer med nedskæringer, der skaber flere fattige, blive forværret.

Danske Socialrådgiveres formand, Majbrit Berlau, vurderer, at regeringens nye kontanthjælpsreform vil resultere i flere fattige og hjemløse unge. Dette begrundes hun med, at de unge allerede på deres SU har problemer med at få økonomien til at hænge sammen. Hun tilføjer yderligere, at den lave ungedydelse allerede har haft en negativ effekt for de unge, hvilket kan ses ud fra de udmeldinger, der kommer fra landets herberger, som melder en stigning blandt unge hjemløse, som ikke har råd til at have egen bolig (Politikken, 2013).

Den aktuelle ungdomssituation er generelle vilkår, som gør sig gældende for mange unge. Det er dog ikke blot disse vilkår, som skaber hjemløshed blandt unge. Vi har i undersøgelsen konkluderet, at de unges opvækst, blandt andre faktorer, har indflydelse på de unges hjemløshed. Den aktuelle ungdomssituation, kombineret med belastende opvækstvilkår, psykisk sårbarhed og dårligt netværk, kan forværre hjemløsheden blandt unge. Det er derfor ikke alene den aktuelle ungdomssituation, som kan forværre hjemløsheden blandt unge, men risikoen ligger ved den målgruppe, som grundet andre faktorer, bringer dem i risiko for at ende i hjemløshed.

Nærværende undersøgelse kan ses som et tydeligt eksempel på, at de anerkendte barske vilkår som Cille, Amanda, Peter og Kenneth har haft under deres opvækst, har gjort, at de har nogle udfordringer, som gør, at de ikke har ressourcer til at undgå hjemløsheden. Hvorvidt dette, kombineret med den aktuelle ungdomssituation, tillige har indflydelse på deres hjemløshed, er en mulighed.

For at de unge kan opnå ressourcerne til at komme ud af deres hjemløseposition, bør man se på de unges individuelle livshistorier, hvorfor hjemløsestrategien bør bidrage med en mere individuelt orienteret tilgang til de unge hjemløse, frem for alene at have fokus på housing first-tilgangen og helhedsorienterede indsatser.

Kapitel 9 – Litteraturliste

- Andersen, J. G.** (2001). *Socialpolitik i internationalt perspektiv – Medborgerskab og markedskonformitet*, i Petersen, J. H. et al. (2001) *Festskrift i anledning af Socialministeriets 75 års jubilæum 2001*. København: Socialministeriet.
- Antoft, R. & Thomasen, T. L.** (2002). *En introduktion til det biografisk narrative interview* i Jacobsen et. al. (red.) (2002). *Liv, fortælling, tekst – Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg: Aalborg universitets Forlag.
- Antonovsky, A.** (2000). *Helbredets mysterium*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bjørsted, E.** (2009). *Stigende arbejdsløshed koster Danmark dyrt*. Arbejderbevægelsens erhvervsråd: København V. Lokaliseret d. 09.05.2013:
<http://ae.dk/analyser/stigende-arbejdsløshed-koster-danmark-dyrt>.
- Brandt, P.** (1992). *Yngre hjemløse i København – Belyst ved en undersøgelse af de social-psykiatriske forhold hos de 18-35 årige brugere af institutioner for hjemløse i København*. København: Fadd's Forlag.
- Brandt, P.** (1999). *Udelukkende velfærd, debat om samfundet og de udstødte*. København: Gyldendal. 1. Udgave 2. Oplag.
- Burke, P. J. & Stets, J. E.** (2009). *Identity Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Fuglsang, L. & Olsen, P.B.** (2007). *Videnskabsteori på tværs af fagkulturer og paradigmer i samfundsvidenskaberne*. 2. udgave 2004, 3. oplag 2007. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Goffman, E.** (2010). *Stigma – Om afvigerens sociale identitet*. 2. Udgave, 2. oplag 2010, Frederiksberg C: Narayana Pres, Gylling.
- Goodson, I. & Adair, N.** (2007). *Life History Interviews: Voice, Research process and Tales From the Field*. I Petersen, K. A. (red.) *Livshistoriske- forskning og kvalitative interview*. 1. Udgave, 1. Oplag. Viborg: Forlaget PUC, CVU Midt-Vest.
- Gyldendal** (2013). *Serviceoven*. Gyldendal. Lokaliseret d. 09.05.2013:
http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Offentlig_social_forsorg/Serviceoven
- Holm, H. H.** (2012). *Unge uddannelse kraftigt påvirket af social arv*. København: Danmarks Statistik. Lokaliseret d. 09.05.2013:
<http://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2012-08-07-unge-uden-uddannelse.aspx>.
- Horsdal, M.** (2007). *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. 1. Udgave, 5. oplag, Valby: Borgens Forlag.

- Hvidt, N. C. (2007). *Tro og Helbred - Teologiske perspektiver på religiøs 'coping'* i Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund, årg. 4, nr. 6 (2007). *Søgen efter helbredelse - om alternative tilgange*. Aarhus: Afd. for Antropologi og Etnografi, Aarhus Universitet.
- Høgsbro, K. et al. (2003). *Skjulte livsverdener - En etnografisk undersøgelse af forholdene for mennesker med hjemløshed, misbrug og sindslidelse som problem*. København V: AKF Forlaget.
- Indenrigs- og socialministeriet (2009). *Regeringens hjemløsestrategi - En strategi til at nedbringe hjemløshed i Danmark 2009 - 2012*. København K: Indenrigs - og Socialministeriet.
- Järvinen, M. (2004). *Socialt Udstødte* i Larsen, J. E & Møller, I. H. (2004). *Socialpolitik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, C. R. (2009). *Forståelse og behandling af ADHD*. Psykolog Nyt nr. 17. Dansk Psykolog Forening.
- Kupferberg, F. (2012). *Conclusions: theorising turning points and decoding narratives*. I Hackstaff, K. B. et al. (2012). *Biography and turning points in Europe and America*. Bristol: University of Bristol.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview, introduktion til et håndværk*, 2. udgave. København: Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, J. E. & Mortensen, N. (red.) (2009) *Udenfor eller indenfor, Sociale marginaliseringsprocessers mangfoldighed*. Hans Reitzels Forlag: København.
- Larsen, E. J. (2009). *Forståelse af begrebet social udsathed*. i Rådet for socialt udsatte. (red.) (2009). *Udsat for forståelse*. København K: Rådet for Socialt Udsatte.
- Laurizen, H. H. et al. (2011). *Hjemløshed i Danmark 2011*. København: SFI.
- Lov nr. 573 af 24. juni 2005 om social service.
- Lov nr. 374 af 19. juni 1997 om almene boliger m.v.
- Lund, L. (2000). *Om hjemløshed* i Andersen, C. et al. (2000). *På den anden side - NGO-rapport om den sociale udvikling*. København: Socialpolitisk Forlag.
- Møller, L. B. (2004). *Falske erindringer*. Psykolog Nyt nr. 11. Dansk Psykolog Forening.
- Møller, L. B. (2004). *Forskning i falske erindringer*. Psykolog Nyt nr. 12. Dansk Psykolog Forening. Nr. 12.
- Møller, S. N. & Skytte, M. (2004). *Mit barn er anbragt Etniske minoritetsforældres fortællinger*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Nielsen, S. F. et al. (2011). *Psychiatric disorders and mortality among people in homeless shelters in Denmark: a nationwide register-based cohort study*. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://www.thelancet.com/search/results?searchTerm=Merete+Nordentoft&fieldName=Authors&journalFromWhichSearchStarted=>.

Olsen, H. (2003). *Kvalitative analyser og kvalitetssikring - Tendenser i engelsksprogede og skandinavisk metodelitteratur*. Växjö: Sociologisk Forskning.

Politikken. (2013). *Socialrådgivere: Kontanthjælpsreform vil gøre flere unge fattige og hjemløse*. Politikken. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://politiken.dk/politik/ECE1907824/socialraadgivere-kontanthjaelpsreform-vil-goere-flere-unge-fattige-og-hjemloese>.

Rambøll. *Metoderne i hjemløsestrategien*. Rambøll: Management Consulting A/S. Lokaliseret d. 09.05.2013: <http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/metoderne>.

Rambøll. *Metodebeskrivelse: Assertive Community Treatment (ACT)*. Rambøll: Management Consulting A/S. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/metoderne/~media/9C1369DEA73949C3974A14D044B93239.ashx>.

Rambøll. *Metodebeskrivelse: Critical Time Intervention (CTI)*. Rambøll: Management Consulting A/S. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/metoderne/~media/80276DE81C704A919465575D7E197E5E.ashx>.

Rambøll. *Metodebeskrivelse: Individuel case management (ICM)*. Rambøll: Management Consulting A/S. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/metoderne/~media/7E276849CC734D7E881FC5452EE94BB7.ashx>.

Sabaj-Kjær, I. (2012). *Undersøgelse af unge hjemløse på Frederiksberg, 2012*. Frederiksberg: Frederiksberg Kommune.

SFI (2012). *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. København: SFI.

SFI (2011). *Resumé: Hjemløshed i Danmark*. SFI. Lokaliseret d. 09.05.2013:

http://www.sfi.dk/resume_hjemloshed_i_danmark_2011-10305.aspx.

SFI (2011). *Flere unge er hjemløse*. SFI. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://www.sfi.dk/pressemeddelelser-4599.aspx?Action=1&NewsId=3228&PID=9206>.

Skytte, M. (2008) *Livshistorier som videnskilde i socialt arbejde* i Jacobsen, M. H. & Pringle, K. (red.) *At forstå det sociale - sociologi og socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag.

Stigaard, D. L. (2011). *Fra hjemløshed til egen bolig - et interviewstudie blandt tidligere hjemløse*. København: SFI.

Stockholms Stadsmission (2011). *Hemlös 2011 - En statusrapport om det offentliga stöd till människor i hemlöshet, med utökat fokus på ungar i hemlöshet*. Stockholm: Stockholms stadsmission.

Svärd, H. (2011). *hemlöshet i statistiken* i Stockholms Stadsmission (2011) *Hemlös 2011 - En statusrapport om det offentliga stöd till människor i hemlöshet, med utökat fokus på ungar i hemlöshet*. Stockholm: Stockholms stadsmission.

Thorsen, K. (1998). *Kjønn, livsløb og alderdom. En studie av livshistorier, selvbilder og modernitet*. Bergen: Faksboksforlaget.

Trillingsgaard, A. et al. (2009) *Børn og unge med ADHD*. Psykolog Nyt nr. 3. Dansk Psykolog Forening.

Wulf, C. (2011). *Hjemløshed knytter sig især til København og Århus*. SFI. Lokaliseret d. 09.05.2013:

<http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=10323>.

Bilag

Transskribering af livshistorieinterviews.⁶

⁶ Interviewudskrifterne er vedlagt som cd-rom.